

TAMPEREEN YLIOPISTO

Anne Heinonen
ERIVARVOISET ELÄIMET: IHMINEN, KONE, ELÄIN
Eläindiskurssit ja spesismi Aamulehdessä

Tiedotusopin pro gradu –tutkielma
Tampere 2004

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

HEINONEN, ANNE: Eriarvoiset eläimet: Ihminen, kone, eläin – Eläindiskurssit ja spesismi

Aamulehdessä

Pro gradu -tutkielma, 69 sivua, 11 sivua liitteitä.

Tiedotusoppi

Joulukuu 2004

Tämän tutkielman tarkoituksena on tarttua tähän asti lähes huomiotta jääneeseen journalismin osaan, eläinaiheisiin lehtijuttuihin, kertomalla millaisia tapoja medialla on puhua eläimistä, kuinka näissä puhetavoissa eläimet asetetaan eriarvoisiin aseisiin ja miten puhetapoja voitaisiin muuttaa eettisemmiksi. Tutkimusaineistoksi arvottiin vuonna 2003 ilmestyneistä Aamulehdistä viikoilla 5, 13, 28 ja 48 ilmestyneet lehdet. Eläinaiheisia juttuja kertyi yhteensä 231 kappaletta.

Tutkimus oli kaksiosainen. Ensimmäisessä osassa tutkittiin laadullisesti diskurssin käsitteen avulla sitä, miten eläimistä Aamulehdessä kirjoitetaan ja minkälaisia diskursseja eläimistä puhuttaessa käytetään. Aineistona oli 50 juttua, jotka oli arvottu alkuperäisestä 231 jutun aineistosta. Toisessa, määrällisessä osassa tutkittiin sisällön erittelyllä etenkin sitä, miten löydetty diskurssit kiinnittyvät eri eläinryhmiin.

Diskurssianalyysin perusteella eläimistä puhutaan useilla eri tavoilla. Eläinten kannalta huonoimmiksi puhetavoiksi paljastuivat esineellistäminen ja eläimen esittäminen uhkana. Esineellistäminen esittää eläimen tunteettomana tavarana, jonka ihminen voi omistaa ja josta pitää saada hyötyä. Uhkana esitetty eläin puolestaan nähdään mielipuolisesti toimivana olentona, jota pitää rangaista, vaikka sen toiminta ei todellisuudessa olisi uhka ihmiselle.

Hieman positiivisemmin eläimet esittää inhimillistävä diskurssi. Tässä diskurssissa eläin nähdään yksilönä, mutta sen lajiominaiset piirteet kuitenkin unohdetaan. Monipuolisimman ja todenmukaisimman kuvan eläimistä antaa eläimellistävä diskurssi, joka esittelee eläimen tapoja, tarpeita ja tunteita, ja antaa eläimelle arvon omana itsenään.

Tutkimuksen toisessa osassa, sisällön erittelyssä, paljastui, että lehtijutuissa painotettiin eniten esineellistävää diskurssia, mutta myös eläimellistämistä ja inhimillistämistä käytettiin lähes yhtä paljon. Tuotantoeläimet, laboratorioeläimet ja riistaeläimet esitettiin useimmiten esineinä. Työskentelevät eläimet kuten ravihevot inhimillistettiin. Villieläin oli lähes joka toisessa jutussa eläimellistetty, ja harvinaisia eläimiä eläimellistettiin jopa villieläimiä useammin.

Eräs rasismien piirre on esittää meihin nähden erilaiset ihmiset stereotypisesti ja negatiivisesti. Eläinaiheisissa jutuissa negatiivisuus näkyy selvästi eläin uhkana -diskurssissa ja stereotypisyys esineellistämisessä. Näissä kahdessa diskurssissa eläimen toiseus korostui eniten.

Tutkimus osoittaa, että Aamulehdessä eläimistä kirjoitetaan epätasa-arvoisesti: lehtien sivuilla eläimissäkin on meitä ja muita. Eläinkirjoittelussa on paljon korjattavaa, jotta eläimistä välittyisi lukijoille monipuolinen ja totuudenmukainen kuva. Kirjoitustapoja olisi helppo muuttaa paremmiksi esimerkiksi lisäämällä juttuihin tietoa eläinten käyttäytymisen syistä.

Avainsanat: spesismi, rasismi, media, eläin, eriarvoisuus, tasa-arvo, ihmisten ja eläinten suhde, Aamulehti

Alkusanat

Eläinaiheiset lehtijutut kiinnostavat minua, sillä niissä yhdistyy kaksi elämäni tärkeintä asiaa: eläimet ja media. Rakastan eläimiä välillä enemmän kuin ihmisiä. Vihastun lukiessani uutista sikalan palosta, jossa aineelliset vahingot kerrotaan ennen kuolleiden eläinten lukumäärää. Ahdistun lukiessani ylistäviä kirjoituksia miehistä, jotka ovat kaataneet ennätysmäärän karhuja tai hirviä. Uutisissa hirvien tappamista perustellaan kolareiden vähentämisellä, eikä sanallakaan tuoda esiin sitä tosiasiaa, että liikenne on kasvanut, että hirvien elinalueet ovat ihmisten takia pienentyneet, että kolariin tarvitaan aina kaksi. Valitsin tutkimuksen aiheen, lajisorron, siis kaikkea muuta kuin tunteettomasti.

Lapsista ei saa kirjoittaa puolueellisesti. Eri etnisistä ryhmistä pitää puhua ymmärtävästi, niistäkin, joiden kieltä tai tapoja emme vielä ymmärrä. Erilaisuutta on arvostettava. Miten siis on mahdollista, että eläimistä saa puhua ihan miten sattuu?

Olen tutustunut eläinlajeihin kohdistuvaan syrjintään eli spesismiin kesyrottien kautta. Vieraat ihmiset pitivät Chukua ja Lagua usein suorastaan iljettävinä – vaikka he eivät näitä ihmeellisiä olentoja olisi koskaan edes nähneet. Ajan myötä olen alkanut ottaa tuttavieni kertomukset villirottien tappamisestakin henkilökohtaisena loukkauksena. Miten kukaan voi tappaa eläimiä, joiden lajitovereita minä rakastan yli kaiken? Miten sama eläin voi olla toiselle rakkauden ja toiselle vihan kohde? Vaikka villirotat ja kesyrotat ovat pohjimmiltaan samanlaisia, toisia niistä saa yhteiskunnan normien mukaan tappaa ja toisia ei. Aivan kuin läheinen suhde ihmiseen tekisi eläimestä jollain tavalla arvokkaamman tai paremman.

Koen spesismien tutkimisen tärkeäksi, sillä tutkimalla sitä on mahdollista tuoda näkymättömiä ajattelutapoja näkyväksi ja muuttaa maailmaa. Spesismien kitkeminen eläinten hyväksikäytölle perustuvasta yhteiskunnasta ei varmastikaan ole helppoa. Ehkä se on jopa mahdotonta. Uskon kuitenkin, että kun tieto eläinten ajattelukyvystä ja tavoista kasvaa, eläimille annetaan edes osa siitä arvosta, joka niille kuuluu. Kun ymmärrämme, kuinka samanlaisia oikeasti olemme eläinten kanssa, ja kuinka lajijemme erilaisuus vain rikastuttaa maailmaa, on maailmasta tullut taas hieman suvaitsevaisempi ja parempi paikka elää.

Olen tutkinut lehtien eläinjuttuja erilaisissa opiskelutöissäni parin vuoden ajan, sillä eläinaiheisten lehtijuttujen tutkiminen on Suomessa lapsenkengissä, etenkin journalistisissa laitoksissa. Toivon, että pro graduni antaa pontta niille, jotka tahtovat tulevaisuudessa tutkia aihetta lisää.

SISÄLTÖ

Alkusanat	3
1 Kaikki alistaminen on samaa	6
1.1 Eläimellinen ihminen	6
1.2 Eläinten eriarvoisuus mediassa	7
1.3 Tutkimus lehtien eläinkuvasta	7
I OSA: KÄSITTEITÄ JA HISTORIAA	9
2 Erilaisuus, samanlaisuus ja identiteetti	9
2.1 Rasismi	9
2.2 Spesismi	10
2.3 Toiseus	11
2.4 Eläimet ja ihmisten identiteetti	11
3 Ihmisten suhde eläimiin	12
3.1 Tuotantotapojen, uskonnon ja yhteiskunnan muutosten vaikutukset	13
3.1.1 Metsästäjä-keräilijästä maanviljelijäksi	13
3.1.2 Raamattu ja kristinusko	14
3.1.3 Tieteet, koneistuminen ja evoluutioteoria	15
3.1.4 Kosketussuhteen muuttuminen, kaupungistuminen ja vegetarismi	15
3.2 Hyvät kesyt ja pahat villit	16
3.3 Ihmisen pyrkimyksiä erottautua eläimistä	17
3.4 Eläimellisyys pahuutena	18
3.5 Eläinten ja ihmisten samankaltaisuus: eläinten tietoisuuden tutkimus	18
II OSA: KVALITATIIVINEN TUTKIMUS	20
4 Diskurssianalyysi, rasismi ja media	20
4.1 Diskurssi, rasismi ja media	20
4.2 Kielen käyttö on valintoja	21
4.3 Diskurssi tarjoaa yhden näkökulman	22
4.4 Diskurssit ja eläimet	22
4.5 Kaiken takana on ideologia	23
5 Löytyneet diskurssit	24
5.1 Inhimillistäminen	24
5.1.1 Esimerkilliset hevoset	25
5.1.2 Eläinten nimet	25
5.1.3 Inhimillistäminen tekee eläimestä kaverin	26
5.2 Esineellistäminen	27
5.2.1 Esine-eläimen arvo syntyy mausta	29
5.2.2 Inhimillistäminen ja esineellistäminen samassa jutussa	29
5.2.3 Koneet ovat ihmisten palvelijoita	30
5.3 Eläin ihmisen uhkana	30
5.3.1 Sotasanaa linnuista	31
5.3.2 Syitä ei kerrota	32
5.4 Eläimellistäminen	32
5.4.1 Ymmärrystä ja monipuolisuutta	33

5.4.2 Opettavat jutut.....	34
5.4.3 Piirteet hajallaan.....	35
5.4.4 Kiinnostava toinen	36
5.4.5 Monipuolisuus ja tuoreus hämäävät.....	36
5.5 Huumori	37
5.5.1 Inhimillinen eläin – naurettavaa!	38
5.5.2 Stereotyyppiä jylläävät.....	39
5.6 Kattodiskurssi: Ihminen luonnon valtiaana.....	39
5.6.1 Jumalallinen oikeus olla oikeassa	39
5.6.2 Parempi kuin alkuperäinen.....	40
5.7 Muita huomioita spesismistä.....	41
5.7.1 Lajien välinen eriarvoisuus	41
5.7.2 Ihmisen ja eläimen eriarvoisuus ja samuus.....	42
6 Tiivistelmä ja päätelmiä.....	43
6.1 Diskurssit lyhyesti.....	43
6.2 Diskurssien keskinäiset suhteet ja interdiskursiivisuus	45
6.3 Arvojen ja kulttuurin vaikutus diskursseihin	46
6.4 Diskurssien käyttöä selittäviä tekijöitä	46
6.5 Tulosten validiteetti ja reliabiliteetti	47
III OSA: KVANTITATIIVINEN TUTKIMUS.....	49
8 Diskurssien kiinnittyminen eläinryhmiin.....	49
8.1 Jaottelu ihmissuhteen mukaan	49
8.2 Aineisto ja menetelmä.....	51
8.3 Tulokset.....	51
8.3.1 Eri eläinryhmien määrät.....	52
8.3.2 Käytettyjen diskurssien suhteet.....	53
8.3.3 Diskurssien suosikkieläimet.....	53
8.3.4 Eläinryhmien eriarvoisuus diskurssien pohjalta	54
8.3.5 Suomalaisuuden painoarvo	56
8.3.6 Genrejen suosikit.....	57
9 Tiivistelmä ja päätelmiä	58
9.1 Tulosten liittäminen rasismiin: eriarvoisuus	58
9.2 Kesyys ei enää ole arvostuksen tae	59
9.3 Identiteetin ja toiseuden luominen diskursseissa	59
IV OSA: ASKEL KOHTI PAREMPAA	61
10 Tarkastelua	61
10.1 Mitä pitäisi tehdä toisin?	62
10.2 Jatkotutkimusaiheita	64
10.3 Jälkisanoja: Loppu hyvin?	64
Liite 1: Diskurssianalyysin aineiston valinta	70
Liite 2: Aineistona olleet lehtijutut	71

1 Kaikki alistaminen on samaa

Eläimet ovat viime vuosina nousseet huomiota herättävästi lehtien otsikoihin, mutta lähinnä ääri-ilmiöiden kuten turkistarhaiskujen värittäminä. Lehdissä on kuitenkin myös paljon arkipäiväisempiä eläinuutisia, joita ei ole tutkittu juuri lainkaan.

Ainut löytämäni suomalainen tutkimus eläinaiheisista lehtijutuista on Jarkko Hintsalan vuonna 2003 valmistunut pro gradu *Susi sanomalehtien sivuilla*. Jyväskylän yliopistossa on lisäksi valmistumassa journalistiikan pro gradu -tutkielma koiran julkisuuskuvasta. Mielestäni olisi tärkeää tutkia juuri arkisia eläinjuttuja, jotta saataisiin selville, millainen lehdistön ja samalla suomalaisten eläinkuva oikeasti on.

Lehdistön eläinkuvaa kannattaa tutkia, sillä ihmisten kosketus oikeisiin eläimiin vähenee jatkuvasti. Suuri osa eläinkunnasta on kosketeltavissamme vain median kautta. Olennaista on myös se, että nykyisin lähes jokainen ihminen osallistuu päivittäin laajan eläinjoukon epäinhimilliseen kohteluun. Eläinten olojen parantaminen on helpompaa, kun tiedämme millaisia hyväksikäyttämämme olennot oikeasti ovat ja millaisia seurauksia arkipäiväisillä valinnoillamme on. Tiedotusvälineillä on suuri valta ja vastuu kertoa lukijoille maailmasta ja näin myös eläimistä monipuolisesti ja totuudenmukaisesti.

1.1 Eläimellinen ihminen

Jonkinlainen selvennys käyttämästäni käsitteistä on tarpeen. Sanat *ihminen* ja *eläin* sisältävät jo itsessään spesismmin siemenen, sillä ne erottavat ihmiset eläimistä. Suomen kielen sanakirja vuodelta 1993 kuvaa eläimet sellaisiksi eläinkunnan lajeiksi, jotka yleensä kykenevät oma-aloitteisesti liikkumaan, tarvitsevat ulkoista ravintoa ja sulattavat sen sisäisesti. Eläinkunta puolestaan on yksi eliöiden kolmesta pääryhmästä. Muut ryhmät ovat kasvit ja sienet. Ihminen kuuluu siis selkeästi eläinkuntaan. Sanakirjan mukaan ihminen onkin kädellisten lahkoon kuuluva Hominidae-heimon jäsen.

Käytän tässä pro gradu -tutkielmassani käsitettä ihminen puhuessani eläimestä, jonka latinankielinen nimi on homo sapiens. Eläimillä tarkoitan kaikkia muita eläimiä kuin homo sapienseja aina suurista nisäkkäistä hyönteisiin asti. Tämän jaottelun tarkoitus on tehdä tekstistä luettavampaa, sillä näitä sanoja olemme tottuneet kyseisistä olennoista käyttämään.

Salla Tuomivaara (2003, 11) käyttää pro gradu -työssään sanaa *eläimyys* sanan *ihmisyys* vastinparina. Tuomivaara todennäköisesti kritisoi eläimellistämiseksi nimittämäni diskurssin nimeä, sillä eläimellisyys on hänen mielestään niin täynnä vahvoja – ja negatiivisia – kulttuurisia

merkityksiä, ettei sitä soisi käytettävän lainkaan. Yrityksistäni huolimatta en kuitenkaan saanut eläimyydestä johdettua sanaa, joka olisi paremmin tuonut esiin ne asiat, jotka diskurssin nimessä halusin tuoda esille. Pohdin myös vaihtoehtoisia nimiä eläimellistävälle diskurssille, mutta loppujen lopuksi se tuntui oikeimmalta. Elollistaminen olisi viitannut liiaksi kasvikuuntaan, hengellistäminen uskontoon ja älyllistäminen olisi ollut liian vahva kannanotto eläinten älykkyyden puolesta.

1.2 Eläinten eriarvoisuus mediassa

Tutkin tässä pro gradu -työssäni sitä, miten lehdissä kirjoitetaan eläimistä ja millaisia ongelmia kirjoitteluun piiloutuu. Vertaamalla eri puhetapojen ilmenemistiheyttä eri eläinlajeilla pyrin löytämään ne eläimet, jotka ovat eläinkirjoittelussa parhaimmissa ja huonoimmista asemista. Työn loppuosassa pohdin lisäksi sitä, miten kirjoittelua voisi parantaa eettisemmäksi. Tutkimuksessa yhdistän eläinetiikasta ja rasismista käytyjä keskusteluja ja laajennan toiseuden käsitettä eläinkuuntaan spesismien eli lajisorron käsitteen avulla.

Miksi spesismiä sitten kannattaa tutkia? Tapa jolla muut eläimet ihmisille esitetään, vaikuttaa siihen, miten ihmiset muita eläimiä kohtelevat. Sillä, että toisesta eläimestä puhutaan jatkuvasti eri tavalla kuin toisesta, oikeutetaan se, että osaa eläimistä kasvatetaan toisen osan ruuaksi: ihmiset ja kissat syövät kanoja ja sikoja. Lehdissä tätä eriarvoisuutta pidetään yllä esimerkiksi painottamalla eläinten toisia puolia toisten puolien kustannuksella. Aliarvioimalla lehmien, sikojen ja kanojen älykkyyttä ihmiset antavat itselleen luvan näiden eläinten hyväksikäyttöön ilman todellista syytä.

Spesismiä tutkittaessa tutkitaan myös laajemmin ihmisten suhtautumista eriarvoisuuteen. Kaikki alistaminen on pohjimmiltaan samaa. Kuten arvostettu eläintuntija Ilkka Koivisto sanoo:

Ymmärtäessämme läheisen sukulaisuutemme eläinten kanssa ilman ihmiskulttuurin arvoasetelmia meidän on helpompi suvaita myös toisia ihmisiä. Aivan epäilemättä rasismi pohjautuu samoihin tunne-elämän peruselementteihin kuin arvosidonnainen, eroja etsivä suhtautuminen eläimiin. (Koivisto 1984, 212-213)

Spesistisyys johtuu mielestäni paljolti tiedon puutteesta ja pinttyneistä ajattelutavoista. Sen takia olisi tärkeää tutkia spesistisyyden ilmentymiä lehdissä ja näin tuoda näkyväksi tottumukseen piiloutuneet puhettavat.

1.3 Tutkimus lehtien eläinkuvasta

Tutkimukseni on kaksivaiheinen. Aluksi pyrin kuvaamaan ja selittämään sitä, miten eläimistä kirjoitetaan Aamulehdessä, miten nämä kirjoitustavat asettavat eläimet eriarvoisiin suhteisiin

toistensa kanssa ja mistä eriarvoisuus mahdollisesti johtuu. Kysymyksiin haen vastauksia etenkin diskurssianalyysin avulla. Toisessa osassa tutkin sisällön erittelyn keinoin diskurssien kiinnittymistä muun muassa eri eläinryhmiin ja eläimen kotimaan vaikutusta diskurssien käyttöön.

Tutkimuksen lopuksi pohdin sitä, mikä eri diskursseissa on ongelmallista ja miten diskursseista saisi eläinystävällisempiä ja tasa-arvoisempia. En paheksuisi, vaikka graduni loppupuolisko jaettaisiin jokaiseen toimitukseen ohjeeksi eläinkirjoittelusta – tai edes muistutukseksi siitä, millaisia hyviä tapoja kirjoittaa eläimistä on olemassa.

Pro gradu -työni alkaa spesismmin eli lajisorron sekä useiden muiden tärkeiden käsitteiden esittelyllä. Sen jälkeen luotaan hieman ihmisten ja eläinten yhteistä historiaa ja ihmisten tapoja arvottaa eläimiä.

Empiirisessä osassa (osat II ja III) tutkin, miten Aamulehdessä kirjoitetaan eläimistä. Aluksi II osassa etsin suppeammasta tutkimusaineistosta erilaisia puhetapoja, joita eläinjutuissa käytetään. Tuloksia esitellessäni kerron myös syitä, miksi näin mahdollisesti kirjoitetaan, ja miksi osa löydetyistä kirjoitustavoista ei ole eettisesti hyväksyttäviä. Sitten III osassa tutkin laajemman tutkimusaineiston avulla, miten eri puhetavat jakautuvat ja kiinnittyvät eri eläinryhmiin. Tulosten uskon kertovan siitä, miten eri eläimiä arvostetaan lehdissä ja myös yhteiskunnassa.

Uskon, että lehdet ovat spesistisiä usealla eri tasolla. Lehtiteksteissä eläimet ovat eriarvoisia keskenään, mutta eriarvoisia myös suhteessa ihmiseen. Uskon eri eläinryhmistä käytettävien puhetapojen eroavan radikaalisti toisistaan. Esimerkiksi lemmikeistä puhutaan varmasti positiivisemmin kuin tuotantoeläimistä kuten kanoista, jos kanat jutuissa edes pääsevät esiin. Todennäköisesti ne esiintyvät jutuissa vain eurosummina, munamäärinä tai lautasen täytteenä.

I OSA: KÄSITTEITÄ JA HISTORIAA

2 Erilaisuus, samanlaisuus ja identiteetti

2.1 Rasismi

Eri eläinlajeihin kohdistuvaa sortoa ei kovinkaan paljon ole tutkittu mediatutkimuksen parissa. Lajisorrion sukulaiskäsite rotusorto on puolestaan ollut lukuisten tutkimusten kohde. Koska näissä kahdessa sorrion lajissa on paljon yhteistä, on spesismien käsitettä helpoin lähestyä rasismien kautta.

Rasismilla tarkoitetaan ideologiaa ja käytäntöjä, joissa ihmiset jaetaan biologisen tai kulttuurisen erilaisuuden perusteella eriarvoiseen asemaan keskenään (Raittila & Kutilainen 2000, 5). Klassisen määritelmän mukaan rasismi koostuu sarjasta kuvitelmia, joiden mukaan jokin tietty ihmisryhmä on toista ryhmää parempi, moraalisempi, älykkäämpi ja kulttuurin suhteen ylivoimainen (Liebkind 1994, 39).

Rasismi on monimutkainen sosiaalinen systeemi, jolla tietty ihmisryhmä dominoi toista. Sen vaikutukset ovat olleet mittavat. Esimerkiksi eurooppalaista ideologiaa valkoisen ”rodun” paremmuudesta muihin ”rotuihin” nähden käytettiin aikoinaan selittämään ja legitimoimaan muiden ihmisryhmien sortoa ja alistamista (van Dijk 1991, 24-25).

Rasismiin johtava luokittelu eli rodullistaminen alkaa ihmisten luokittelulla ryhmiin ulkoisten ominaisuuksien perusteella. Seuraavaksi ryhmiin liitetään ei-näkyviä ominaisuuksia, kuten luonteenpiirteitä. Lopulta ryhmät arvotetaan eriarvoisiksi. Omat piirteet nähdään myönteisiksi ja toiselle ryhmälle annetut ominaisuudet arvioidaan alempiarvoisiksi. (Liebkind 1994, 42-43)

Kun ryhmä merkityksellistetään jonkin biologisen tuntomerkin perusteella, ryhmä käsitetään muuttumattomaksi ja luonnolliseksi. Ulkonainen ero tekee luonnolliseksi myös sisäiset erot, jotka ryhmään liitetään. (Miles 1994, 116-117, 128)

Söderling (1999, 4) muistuttaa, että pelkkä erilaisuuden havaitseminen ei vielä ole rasismia. Se muuttuu rasismiksi vasta, kun erilaisuuteen liitetään kielteisiä johtopäätöksiä.

Tutkimusten mukaan suomalaiset pitävät eri kansallisuusryhmiä eriarvoisina. Esimerkiksi vuonna 1999 suomalaiset suhtautuivat negatiivisimmin köyhemmistä maista tulleisiin maahanmuuttajiin, ulkonäöltä erilaisiin ja kulttuuriltaan suuresti suomalaisista poikkeaviin kuten kurdeihin, venäläisiin ja somalialaisiin. Myönteisemmin suhtauduttiin Pohjoismaista ja Englannista saapuneisiin maahanmuuttajiin. (Jaakkola 1999, 82-84, 100)

Etnisten ryhmien eroja ylläpidetään muun muassa ryhmien eroja ja samankaltaisuuksia koskevilla mielikuvilla, jotka voivat edistää tervettä kollektiivista itsetuntoa tai johtaa ihmisarvon menetyksiin (Liebkind 1994, 44). Näitä mielikuvia ihmisille tarjotaan etenkin mediassa.

2.2 Spesismi

Lajin sisäistä eri ryhmiin kohdistuvaa sortoa nimitetään rasismiksi, rotusoroksi. Spesismi taas kuvaa syrjintää, jota ihminen harjoittaa muita eläinlajeja kohtaan. Spesismi eli lajisorto suosii omanlajisia olentoja muunlajisten kustannuksella, aivan kuten rasismi suosii omaan etniseen ryhmään kuuluvia muihin etnisiin ryhmiin kuuluvien kustannuksella. Lisäksi se asettaa eläinlajit keskenään eriarvoisiin asemiin.

Termin spesismi otti ensimmäisenä käyttöön brittipsykologi Richard Ryder. Rasismin tapaan spesistiset ennakkoluulot perustuvat kohteen ulkonäköön. Spesismissä, kuten rasismissakin, yksilön erilainen ulkonäkö riittää siihen, että yksilö luokitellaan kuuluvaksi moraalien ulkopuolelle. Kumpikin syrjintä aliarvioi syrjijän ja syrjityn yhtäläisyyksiä. (Vilka 1996, 124)

Spesistinen ihminen näkee itsensä täysin erilliseksi muista eläinlajeista, vaikka sekä ihmiset että muut eläimet haluavat, surevat, vihastuvat ja tuntevat (ks. Masson & Mc Carthy 1995, de Waal 1998), liittoutuvat, kostavat ja neuvottelevat (de Waal 1998, 231). Silti spesistisessä maailmassa vain ihmiset ovat arvokkaita ja eläimet ovat tärkeitä vain, jos niillä on ihmiselle jotain annettavaa.

Spesismi ei erottele eläimiä eriarvoisiksi vain lajin perusteella. Myös samaa eläinlajia voidaan kohdella monin tavoin riippuen sen sosiaalisesta tilanteesta: rotta voidaan myrkyttää haittaeläimenä, se voi syntyä sairaana koe-eläimenä laboratorioon tai se voi elää rakastettuna lemmikkinä. (Vilka 1996, 132-133) Eläintä arvottava tekijä voi siis olla myös eläinyksilön suhde ihmiseen.

Selvää sortoa on esimerkiksi se, että saman eläinlajin yksilöiden tarvitsema elintila voidaan eläin- ja turkistarhoissa määritellä eri tavalla. Ketulla, naalilla ja supikoiralla on eläintarhassa oltava 1 000 neliömetrin ulkotarha ja 102 neliömetrin sisätila eläintä kohden. Turkistarhoilla samoille eläimille riittää alle 0,5 neliömetrin alue eläintä kohden (Kivinen, 2003).

Spesismi ilmenee myös siinä, kun tiettyjen eläinlajien oletetaan olevan toisia typerämpiä:

Unohdamme, millaisia lehmät, siat ja kanat voisivat olla, jos ne saisivat elää perinteistä maalaiselämää. Tuotantoeläimet ovat älykkyydeltään ja tuntemiskyvyltään yhtä kehittyneellä tasolla kuin lemmikkieläimet. Silti tuotantoeläinten arvo mitataan vain raaka-aineena. (Vilka 1996, 147-150)

Spesismi on syvällä yhteiskuntamme juurissa. Se on juurtunut niin syvälle kieleen, että sitä on vaikea siitä kitkeä. Joan Dunayer tuo tekstissään *English and speciesism* (2003) ilmi monia tapoja siitä, miten kieli on spesististä. Hän osoittaa, että ihmisten käytäessä eläimistä sanaa ”se”, he pyyhkivät eläimestä pois sukupuolen ja elävyyden: eläimestä puhutaan kuin elottomasta esineestä.

Ihminen on ”joka”, vaikka hän olisi aivokuollut. Eläin sen sijaan on aina ”mikä”. Kun ihminen kuolee, hänestä tulee ruumis. Eläimestä tulee ruho, haaska tai liha. Kun eläimeltä riistetään henki suunnitellusti, kyseessä ei ole murha vaan teurastus. Puhutaan nahasta, vaikka kyse on eläimen ihosta. Ihmisen erottaminen eläimestä on kielessäkin tärkeää.

2.3 Toiseus

Toiseus voidaan käsittää vain eroksi, erilaisuudeksi suhteessa meihin tai minuun. Usein toiseuteen kuitenkin liitetään negatiivisia arvolauseita, joilla pönkitetään omaa asemaa ja alistetaan toisia.

Teun A. van Dijkin tutkimusten mukaan toiseen liitetään helposti stereotyyppioita ja ennakkoluuloja. Toista ei myöskään nähdä yksilönä vaan ryhmän osana. (van Dijk 1993, 20)

Toiseuden tutkimus on keskittynyt pitkälti eriarvoisten ihmisryhmien tutkimukseen, vaikka eläin on ihmiselle äärimmäinen toinen. Kun eläin esitetään toisena, siihen liitetään negatiivisia piirteitä, joiden ei katsota liittyvän ihmisiin lainkaan. Tällaisia seikkoja ovat esimerkiksi aggressiivisuus ja vaistotoiminnat, joita katsotaan olevan vain eläimillä. Todellisuudessa kaikki eläimet eivät toimi aggressiivisesti, eivätkä kaikki eläinten toiminnat perustu vaistoon. Lisäksi myös ihmisistä löytyy aggressiivisuutta ja vaistotoimintoja kuten lisääntymisvietti ja vallanhimo.

Eronteon ei ole edes tarkoitus kuvata maailmaa todenmukaisesti vaan vahvistaa ihmisten identiteettiä. Eläimiä kuvataan kaikeksi siksi, mitä ihminen ei ole, jotta ihminen voisi ymmärtää, mitä hän oikeasti on. Samalla eläimestä tulee ihmiselle toinen, jossa ihminen näkee vain siihen liittämänsä negatiiviset piirteet.

2.4 Eläimet ja ihmisten identiteetti

Identiteetti on käsitys siitä, kuka minä olen. Stuart Hallin mukaan (1999, 11) identiteetin muodostumiseen vaikuttavat etenkin itseä, kulttuuria ja historiaa koskevat tarinat. Näihin tarinoihin kuuluu länsimaissa esimerkiksi Raamatun luomiskertomus, joka on usein tulkittu kannustukseksi ihmisten luonnonherruuteen.

Ihmiset tuntevat kuuluvansa erilaisiin sosiaalisiin, sukupuolisiin, etnisiin ja uskonnollisiin luokkiin. Kuuluminen näihin luokkiin on osa hänen identiteettiään. Identiteetti muotoutuu myös siinä, kun ihminen tekee eroja itsensä ja toisiin ryhmiin kuuluvien välille. Identiteettiin kuuluu siis paitsi uskomus joihinkin ryhmiin kuulumisesta, myös uskomus joihinkin toisiin ryhmiin kuulumattomuudesta.

Globalisaation takia rajat identiteettiä muovaavien ryhmien välillä ovat pirstoutuneet (emt., 12, 19-20). Enää esimerkiksi suomalaisuutta ei voida kuvata kovin selvärajaisesti, sillä suomalainen voi sukujuuriltaan olla kotoisin mistä tahansa maasta, hänellä voi olla minkä värinen

iho tahansa ja hän voi puhua mitä tahansa kieltä. Olentojen jakaminen selvärajaisesti eläimiin ja ihmisiin turvaa ihmisille edes jonkin pysyvän vertauskohteen.

Uskon, että syvällä ihmisten identiteetissä on oletus siitä, että ihmisenä ja eläimenä oleminen ovat kaksi täysin eri asiaa, joista ihmisenä oleminen on arvostetumpi olotila. Vasta tuon alkuoletuksen jälkeen erotellaan toiset ihmiset meistä. Kuulumattomuus eläinryhmään on niin selvä, ettei sitä oikeastaan edes mietitä.

Identiteetit eivät ole yhtenäisiä eivätkä pysyviä. Ne muotoutuvat jatkuvasti suhteessa tapoihin, joilla meitä puhutellaan ympäröivässä maailmassa (emt., 22-23). On siis mahdollista, että tulevaisuudessa ihmiset eivät identifioi itseään vain ihmislajiin vaan myös eläinkuntaan kuuluviksi. Ainakin rajaa voidaan yrittää häivyttää.

Usein identiteetin määrittelyyn liittyy joko pyrkimys rakentaa yhtenäisyyttä tai korostaa kulttuurisia eroja negatiivisessa mielessä (Kylmänen 1994, 6-7). Kun toisesta puhutaan negatiivisesti tai sen tuntemiskykyä vähätellään, on tarkoituksena rajata toinen meidän ulkopuolelle ja vahvistaa näin oman ryhmän identiteettiä.

Esitän, että inhimillinen kulttuuri tarjoaa meillä lähinnä sellaisia ihmisidentiteettejä, jotka eroavat eläinidentiteeteistä. Ihmiskunnan kertomuksessa nämä identiteetit näkyvät ihmiskunnan historiassa, kirjallisuudessa ja mediassa kertomuksina siitä, kuinka me eroamme eläimistä. Se näkyy siinä, että evoluution tai Jumalan luomistyön katsotaan päättyvän täydellisen ihmisen syntymiseen ja siinä, että ihmisillä katsotaan olevan oikeus päättää muiden eläinten elämästä. Ihmisen määrittäminen muuksi kuin eläimeksi vahvistaa paitsi ihmisten identiteettiä myös asemaa maapallolla.

Helena Tapper (2000, 6-9) muistuttaa, että muuttuvassa yhteiskunnassa media on viimeisiä saarekkeita yhteisille keskusteluille. Näissä keskusteluissa mediat toimivat paitsi viestintä- ja ilmaisuvälineinä, myös ihmisen minuuteen ja maailmankuvaan vaikuttavina identiteettivälineinä. Alueellisen median tehtävänä on kertoa, keitä me olemme ja mikä on suhteemme muihin.

Koska lehdet on suunnattu ainoastaan ihmisille, on selvää, että lehdissä rakennetaan kuvaa myös ihmisten ja eläinten suhteesta, vedetään rajaa eläinlajien välille. Valtakunnallisetkin lehdet ovat loppujen lopuksi ”paikallislehtiä”, sillä ne puhuvat vain levikkialueensa meille, ihmisille.

3 Ihmisten suhde eläimiin

Tässä luvussa esittelen erilaisia käsityksiä eläimistä ja kerron siitä, millaisia eläinten ja ihmisten väliset suhteet ovat olleet eri aikakausina. Suhteisiin ovat vaikuttaneet muun muassa aikakausien

aatteet, elinkeinot ja teknologian kehitys. Aivan kuten diskurssit, eläinkäsityksetkin ovat muodostuneet vuosikausien aikana vanhojen käsitysten pohjalta. Nykyisiin eläinsuhteisiin ja -käsityksiin sisältyy siis kerroksia vanhoista.

Aluksi esittelen luvussa 3.1 tuotantotapojen muutosten ja uskonnon vaikutuksia länsimaisten ihmisten näkemyksiin eläimistä. Sitten kerron luvussa 3.2 millä periaatteilla eläimiä on aiemmin arvotettu hyviin ja pahoihin. Luvussa 3.3 tuodaan esiin ihmisten erilaisia yrityksiä nostaa itseään eläinten yläpuolelle ja erottautua eläimistä. Ihmisten ja eläinten suhdetta eläimellisyyden ja pahuuden yhteenliittämisen perinteen valossa kuvaillaan luvussa 3.4. Osan viimeisessä luvussa 3.5 kerrotaan hieman eläinten tietoisuuden tutkimisesta, jotta selviäisi, millaisella tasolla tietomme eläimistä tällä hetkellä on.

3.1 Tuotantotapojen, uskonnon ja yhteiskunnan muutosten vaikutukset

Ihmiset ovat historiansa aikana nähneet ympärillään olevat eläimet monin eri tavoin. Järvinen (2000, 251) tiivistää eläinsuhteiden lähihistorian seuraavasti:

Roomalaisille eläimet olivat vain omaisuutta, skolastikoille sieluttomia otuksia, kristityille eläimellisyyden, lihan ja synnin kantajia, uudemman ajan filosofeille koneita, lihasta valmistettuja robotteja ja varhaisille darvinisteille alhaisen kehitystason tuotteita.

Seuraavaksi pureudun tarkemmin tuotantotapojen, uskonnon ja yhteiskunnan muutosten vaikutuksiin ihmisten eläinsuhteissa.

3.1.1 Metsästäjä-keräilijästä maanviljelijäksi

Metsästäys- ja keräilykulttuurin aikaan vallalla oli sielu-uskoksi eli animismiksi kutsuttu luontokäsitys. Sen mukaan ihminen ja kulttuuri olivat osa luontoa, ja ihminen, eläimet ja eloton luonto olivat keskenään samanarvoisessa asemassa. Koska ihmisen hengissä pysyminen oli riippuvaista eläimistä, ei ihminen voinut pitää itseään eläimiä arvokkaampana. (Ylimaunu 2002, 116-118).

Suomalaiset ja saamelaiset kuuluivat Euroopassa pisimpään pyyntikulttuurin piiriin. Karjanhoito- ja maanviljelykulttuuriin siirtyminen liittyi Suomessa vasara-kirveskulttuurin leviämiseen, ja on hyvin vanha ilmiö. Osissa Suomea ilmiö on kuitenkin vasta noin kolmen vuosisadan ikäinen. (Ylimaunu 2002, 116-118, 121)

Maatalouskulttuurin mukana levisi myös finalistinen luontonäkemys. Ihmiset alkoivat uskoa, että luonto oli hierarkkisesti rakentunut niin, että erilaiset oliot olivat toisia olioita varten:

kasvit eläimiä ja eläimet ihmisiä varten. Ihmisen järki nähtiin luonnon korkeimpana saavutuksena, joka nosti ihmisen muun luonnon yläpuolelle. (Vilka 1996, 42)

Muutos tuotantotavoissa heijastui myös villieläinsuhteeseen. Kun ihminen alkoi uskoa voivansa omistaa maata ja kotieläimiä, kaikki muut maan käyttäjät koettiin uhkaksi. Aiemmin ihannoituista susista ja karhuista tuli kiusallisia vahinko- ja tuhoeläimiä. (Klemettinen 2002, 144)

Petoviha huipentui viime vuosisadan alussa, jolloin monista eläimistä maksettiin tapporahaa. Saman vuosisadan alkupuoliskolla riistometsästäys kuitenkin vaihtui hallitummaksi kantojen kurissapitämiseksi. Pyyntikulttuurin aikaan kilpailijoiden hävittäminen oli ollut täysin vieras ajatus. (Ylimaunu 2002, 124, 126-128)

3.1.2 Raamattu ja kristinusko

Raamatun ja kristinuskon vaikutus ihmisten ja eläinten suhteeseen on valtava. Raamatun luomiskertomusta on käytetty todisteena ihmisen herruudesta eläimiin nähden, sillä jumala antoi ihmiselle tehtäväksi luonnon nimeämisen ja valvomisen. (1. Moos. 2:19, ks. myös Suutala 1996, 9)

Raamatussa on toisaalta myös monia kohtia, jotka sotivat eläinten alistamista vastaan. Vaikka jumala antaa Raamatussa ihmisille syötäväksi kaiken mikä liikkuu (Raamattu, 1. Moos. 9:3), sanotaan kymmenessä käskyssä selvästi: älä tapa. Käskyn on kuitenkin tulkittu koskevan vain ihmisiä.

Raamatun tulkinta on ollut pitkälti kreikkalaisen ajatteluperinteen värittämää. Maria Suutalan mukaan juuri kreikkalaisen filosofian perintö on johtanut siihen, että luomiskertomus on nähty käskynä hallita luontoa (Suutala 1996, 29). Esimerkiksi arvostettu filosofi Aristoteles painotti ihmisen ylemmyyttä muuhun luomakuntaan nähden, ja antoi näin kreikkalaisille luvan kohdella muita eläimiä kaltoin.

Suutalan mukaan Raamattu ei sisällä ajatusta luonnonherruudesta. Hän painottaa, että luomiskertomus voidaan nähdä myös kaikkia eläviä olentoja yhdistävänä kertomuksena, sillä siinä esitellään eläinten ja ihmisten yhteinen alkuperä (emt., 55). Siitä huolimatta vallitsevin näkökulma on länsimaissa ollut päinvastainen.

Juutalais-kristillisistä kirjoituksista on kummunnut kolme perusasennetta eläimiä kohtaan. Kirjoituksilla on oikeutettu eläinten hyväksikäyttöä, niiden kautta ihminen on nähty luonnosta huolta pitävänä ja hyötyä saavana tilanhoitajana ja niistä on saanut pontta myös eläimiin kohdistuva sääli (Birch & Vischer 1997, 60). Kun Raamatun on nähty kannustavan eläinten hyväksikäyttöön, on eläimille annettu arvoa vain välineenä. Tilanhoitajakäsityksessäänkin eläimellä on vain välinearvo, mutta ihmisellä nähdään olevan myös vastuuta eläimistä. Pelkästään säälässä juutalais-kristilliset

kirjoitukset ovat antaneet eläimelle arvon itsessään. Jokainen näistä näkemyksistä on hengissä vielä nykyaikanakin.

Itämaisissa uskonnoissa eläintä on kunnioitettu huomattavasti enemmän kuin kristinuskossa. Esimerkiksi hindulaisuudessa, jainalaisuudessa ja buddhalaisuudessa maailman eri olioita ei sijoiteta hierarkkiseen järjestykseen sen perusteella, mihin muotoon ne syntyvät (Laitila 1991, 49).

3.1.3 Tieteet, koneistuminen ja evoluutioteoria

1600-luvulla filosofi René Descartes loi uuden tavan nähdä eläin. Hän kuvasi eläimet konemaisiksi olioiksi, joilla ei ollut sielua eikä kykyä kärsiä. Samoihin aikoihin syntyi vastanäkemyks, jonka mukaan eläin oli ensisijaisesti elollinen kokonaisuus. (Vilka 1996, 42)

1700-luvun lopulla teknologiasta tuli voima, joka vapautti ihmisen luonnonolosuhteiden armoilla olemisesta ja uskonnon kautta ymmärrettävästä maailmanjärjestyksestä. Samalla tiede laajensi tunnettua maailmaa. Kun maailmasta löytyi eläimiä, jotka eivät olleet olleet yhdenkään ihmisen saaliina, käsitys siitä, että eläimet oli luotu vain ihmistä varten alkoi rakoilla. Myös eläinten puolustajien lukumäärä alkoi kasvaa.

1800-luvulla Darwinin evoluutioteoria muutti ihmisten käsitystä eläinten ja ihmisten eroavaisuuksista. Ihminen ymmärrettiin eläimeksi muiden eläinten joukossa, tosin evoluution huipuksi.

3.1.4 Kosketussuhteen muuttuminen, kaupungistuminen ja vegetarismi

Franklin (1999, 44-46 Tuomivaaran, 2003, 120-121 mukaan) on esittänyt, että 1900-luvun alkupuolella keskeisimpiä muutoksia ihmisten ja eläinten suhteessa ovat olleet vuorovaikutuksen laajuuden kasvaminen valtavasti samalla kun suurin osa interaktiosta on muuttunut ihmisen mielihyvään tähtääväksi. 1970-luvun jälkeen suhde on myös politisoitunut, lihansyönti on alkanut vähentyä ja eläimiä koskevien aktiviteettien määrä on kasvanut. Myös eläimiin kohdistuvien mielipiteiden jakautuminen on ollut voimakasta.

Urpo Harva huomauttaa, että viime vuosikymmeninä eläinten asemassa on tapahtunut ennennäkemätön muutos: Karjatalous on pitkälle koneistunut, tuotantoeläinten elintila on pienentynyt ja eläinkokeita tehdään kosmetiikan takia. Kaupungistumisen ja teollistumisen kiihtyessä yhä pienempi määrä ihmisiä pääsee kosketuksiin eläinten kanssa. (Harva 1991, 35)

Muuttoliike kaupunkeihin on irrottanut ihmiset luonnosta ja eläinhoidon koneistuminen on vähentänyt henkilökohtaisia suhteita tuotantoeläimiin. Kaipuuta luontoon hoidetaan harrastuksilla, joissa eläimen tarkoituksena on huvia tuottaminen ihmiselle: lemmikkieläinten hoitamisella, kalastuksella, lintubongauksella ja metsästyksellä.

Teuvo Laitila (1991, 45) kuvaa nykyihmisen etiikkaa tekniseksi etiikaksi, jossa tehokkuus, toimivuus, nopeus ja tuottavuus ovat oikean ja hyvän mittareita. Tekninen etiikka, kaupungistumiseen ja teollistumiseen ovat Laitilan mukaan aiheuttaneet ihmisen etääntymisen luonnosta ja eläimistä. Tämän takia luonto ja eläimet ovat lakanneet olemasta ihmisille eläviä.

Vaikka osasta eläimistä on tullut ihmisten silmissä elottomia koneita, toinen osa näyttyy ihmisille älykkäinä ja tuntevina persoonina (Vilka 1996, 42-43). Eläinkuvan muutosta on selitetty esimerkiksi konkreettisella eläinsuhteen muutoksella: ihmisen kosketussuhde eläimeen ei enää nykyisin ole suhde hyötyeläimeen vaan yhä useammin suhde lemmikkieläimeen (Thomas 1983, 119, 181-182). Muita aikamme keskeisiä tapoja esittää eläin ovat välineellistäminen ja inhimillistäminen. Kumpaan tapaan voi Vilkan mukaan pitää virheellisenä tai ainakin yksipuolistavana. (Vilka 1996, 42-43).

Eläinten oikeuksien liike rantautui Suomeen vuonna 1990 (Juppi 2002, 63). Eläinystävällisyys on etenkin nuorten joukossa arvossaan. Tosin heidänkään eläinsuhteensa ei ole ristiriidaton. Anu Parikan tutkimuksen mukaan nuoret vastustavat eläinkokeita ja turkistarhausta, mutta eivät katso eläinten hyväksikäytön maataloudessa olevan ongelma (Parikka 1998, 78, 111). Suhde eläimiin ei vielä eläinystävienkään joukossa ole ongelmaton.

3.2 Hyvät kesyt ja pahat villit

Matti Sarmelan (1991) mukaan ihminen on jakanut eläimiä villeihin ja kesyihin siitä asti, kun ihmisyhteisöt alkoivat kesyttää kotieläimiä ja pitää karjaa. Villit eläimet kuuluivat luontoon ja niitä sai metsästä kuka vain. Kesyt kotieläimet luettiin jonkun ihmisen, perheen tai suvun omistukseen, tai oikeammin itse perheeseen. Perheen jäsenten tapaan eläimillekin annettiin omat yksilölliset nimet. (Sarmela 1991, 83-84)

Eläinten arvottaminen kesyyden tai villiyyden mukaan näkyi antiikin Kreikan filosofiassakin. Platonin jälleensyntymisopin mukaan huonosti elänyt ihminen syntyy uudelleen villieläimenä, vähän paremmin elänyt kesynä eläimenä ja parhaiten elänyt ihmisenä (Suutala 1996, 85).

Eläimet on jaettu tuhansien vuosien ajan myös hyviin ja pahoihin. Hyvinä eläiminä on pidetty ihmisille hyödyllisiä ja vaarattomia eläimiä (Suutala 1996, 14). Viimeistään 1500-luvulla Pohjoismaidenkin sivistyneistö jakoi eläimet hyöty- ja haittaeläimiin, joista pahimpina pidettiin petoja (Ylimaunu 2002, 123).

Renessanssin aikaan kiinnostuttiin ”uuden” mantereiden villeistä eläimistä, mutta kesyyden arvostus säilyi vahvana:

Renessanssin ihanne ei ollut villieläin vaan päämääränä oli älykkään ihmisen voitto eläimestä; villit vaistot tuli kesyttää koulutuksen avulla. Ihmisen tuli

voittaa eläimet järkensä ja tahtonsa avulla: ihanteena oli kesytetty, mutta ei väkivalloin alistettu eläin. (Suutala 1996, 125)

Kesytyen ja villiyteen perustuva jaottelu on keskeistä vielä nykyisissäkin tavoissa nähdä eläin. Lapsille kerrotaan, ettei villoihin eläimiin saa koskea, sillä ne voivat purra tai niistä voi tarttua tauteja. Kesyjen eläinten yksilöllisyys puolestaan opitaan usein lemmikkien kautta.

3.3 Ihmisen pyrkimyksiä erottautua eläimistä

Richard Leakey kertoo antropologisen kirjallisuuden pitkään esitelleen käyttäytymismalleja, joita on pidetty vain ihmiselle ominaisina. Niihin ovat kuuluneet muun muassa työkalujen valmistaminen, kyky käyttää symboleja, peilikuvansa tunnistaminen ja kieli. 1960-luvulta alkaen ihmisen ainutlaatuisuus on tasaista vauhtia murentunut, kun ihmisapinoiden on havaittu osaavan valmistaa työkaluja, käyttää symboleja ja tunnistaa itsensä peilistä. (Leakey 1995, 136)

Edellä esitetyistä eroista ainoastaan puheen voidaan nykyisin sanoa erottavan ihmisen apinoista. Puheen salaisuus löytyy kuitenkin fyysisistä eroavaisuuksista: nisäkkäistä vain ihmisellä on monimutkaisten äänten muodostamiseen soveltuva, riittävän alhaalla sijaitseva kurkunpää. (Leakey 1995, 136, 146)

Ihmisten ja eläinten eroja on etsitty kauan. Esimerkin antaa Frans de Waal:

Ihmisen ainutlaatuisuutta koskevat väitteet ulottuvat Platonin ja Diogeneen keskusteluun ihmislajin ytimekkäimmästä määritelmästä. Platon ehdotti, että ihmiset olivat ainoat olennot, jotka olivat samaan aikaan alastomia ja kävelivät kahdella jalalla. Tämä määritelmä osoittautui virheelliseksi, kun Diogenes toi kynityn linnun luentosaliin ja päästi sen vapaaksi sanoen: ”Tässä on Platonin ihminen.” Siitä lähtien määritelmää on täydennetty sanoilla ”ja joilla on leveät kynnet”. (de Waal 1998, 77)

Descartesin mukaan ihmisen erotti eläimestä kyky kommunikoida ja luoda järkeviä lauseita. Hän ei hyväksynyt ajatusta siitä, että eläimetkin osaavat kommunikoida keskenään, mutta ihmiset eivät ymmärrä niiden kieltä. (Peters 1999, 231)

Myös järkeä ja uskoa jumalaan on pidetty ihmisen paremmuuden merkinä, sillä eläimillä ei ole uskottu olevan näistä kumpaakaan (Suutala 1996, 88).

Eronteko eläimiin on helpottanut myös muihin kulttuureihin kuuluvien ihmisten alistamista. Varhaismodernissa Englannissa eläimiin liitettiin piirteitä, joita ihminen eniten itsessään pelkäsi. Eronteon vahvistamiseksi ihmisyyteen liitettiin toisia piirteitä kuten kyky teknologian ja kehittyneen kielen käyttöön. Samalla vedettiin rajaa koko ihmisyydelle. Jos ihminen ei ollut sellainen kuin englantilainen ihminen, ei häntä pidetty ihmisenä lainkaan. (Thomas 1983, 40-41)

Nykyaikana ihmisiä ja eläimiä erottavat rajaviivat on ainakin joltain osin vedetty niin selviksi, että lapsikin ne huomaa. Vuonna 2003 kiertäneessä sähköpostiviestissä 6-vuotias Arvi kertoi, mikä pohjimmiltaan erottaa ihmiset eläimistä:

Ihmisen ja eläinten ero on siinä, että kun siat ovat lihoneet tarpeeksi, ne syödään.

Edes oman erityisyytensä painottamista ei voi pitää ainoastaan ihmiselle ominaisena piirteenä. Esimerkiksi Koko, viittomakielellä puhuva gorilla, piti muita eläimiä kokolailla ”rupusakkina”. Itseensä hän oli peittelemättömän tyytyväinen. (Koivisto 1984, 210)

3.4 Eläimellisyys pahuutena

Siihen miten eläin nykypäivän Suomessa nähdään, vaikuttaa vahvasti myös se, että länsimainen ihminen on tottunut rinnastamaan pahuuden eläimellisyyteen. Eläimellisyydessä on konkretisoitunut kaikki se, mitä länsimainen ihminen on kammonnut ja pelännyt (Suutala 1996, 10).

Raamatussa eläimellisyys liitettiin syntisyyteen muun muassa kertomuksessa Nebukadnessarin vajoamisesta eläimen tasolle syntisyyden takia (Raamattu, Daniel 5:20-21). Pahuuden käsite on tuhansien vuosien ajan työnnetty ihmisen ulkopuolelle ja siirretty eläimiin (Suutala 1996, 13-14). Ihmisen on katsottu koostuvan hyvästä ihmisestä ja pahasta eläimestä, joka toisinaan pääsee toiminnassa esiin. Pahuuden eri muotoja, kuten huonoja käytöstapoja, humalatilaa, himoa ja sotimista, on kutsuttu eläimellisyydeksi. (emt., 62, 68) Suutalan mukaan länsimaisen ihmisen identiteetissä onkin pohjimmiltaan ollut kyse siitä, missä kulkee raja ihmisen ja eläimen välillä. (emt., 62)

Ihmisen paheiden lisäksi eläimellisyys on liitetty myös toisiin. Pelottavia toisia, kuten tummaihoisia afrikkalaisia, on kutsuttu eläimellisiksi (Isaksson & Jokisalo 1998, 94-95, 96). Myös vihollisia on kuvattu eläimiin viittaavin sanoin (Ahola 2002, 26-27). Kun vihollisesta on puhuttu eläimenä, se on kadottanut viimeisetkin ihmistä muistuttavat piirteensä (Harle 1991, 36-37).

3.5 Eläinten ja ihmisten samankaltaisuus: eläinten tietoisuuden tutkimus

Systemaattinen eläinten tietoisuuden tutkimus on alkanut vasta 1800-luvun jälkipuoliskolla. Tutkimuksen voi nähdä liittyneen keskeisesti psykologian tutkimusta ohjanneisiin trendeihin. Aluksi tutkimuksessa painotettiin eläinten mielen merkityksellisyttä. Sitten tutkimuksen painopiste siirtyi objektiiviseksi katsottuun käyttäytymisen tutkimukseen, ja eläin alettiin nähdä mekaanisena koneena. (Vilkka 1996, 44-46)

Behavioristisen tutkimuksen seurauksena etologit ovat pitkään kieltäneet eläinten subjektiiviset ilmiöt, koska niitä ei ole katsottu voitavan havaita tieteellisin menetelmin. Viime aikoina tilanne on muuttunut ja tutkimus on painottunut yhä enemmän eläinten älyn ja ongelmanratkaisukyvyyn tutkimiseen. (Vilkkä 1996, 44-47)

Evoluutioteoria vaikutti eläinkuvaan suuresti, sillä sen ansiosta ihminen ymmärrettiin eläimeksi. Samalla kiinnostuttiin siitä, mikä erottaa ihmisen muista eläimistä, ja ovatko ihmisen mentaaliset ominaisuudet syntyneet evolutiivisesti. Jos kyvyt olisivat evolutiivisia, myös muilla eläimillä saattaisi olla eri tasoisia mentaalisia kykyjä. (Vilkkä 1996, 44-46)

Franz de Waal on tutkinut vuosia kädellisten käyttäytymistä. Tutkimuksissaan hän on löytänyt todisteita muun muassa eläinten myötätunnosta, valehtelusta ja kiusanteosta. Hän toteaa (de Waal 1998, 230), että jos mittatikuiksi otetaan kulttuuri, politiikka tai kieli, voimme todeta ettei eläimillä ole näitä inhimillisiä piirteitä. Mutta jos piirteet jaetaan osiksi, tunnistamme osan näistä piirteistä muissa eläimissä.

Ihmisten omalaatuisuuden etsiminen on luonnollista. Unohtaa ei kuitenkaan saisi sitä, että myös eläimet ovat omalaatuisia suhteessa ihmiseen. Esimerkiksi hämähäkki kutoo verkkonsa aineesta, jonka vahvuutta ja joustavuutta ihminen ei osaa luoda jäljitelmiinsä.

II OSA: KVALITATIIVINEN TUTKIMUS

4 Diskurssianalyysi, rasismi ja media

Tutkielman II osassa kuvaan ja selitän sitä, miten eläimistä kirjoitetaan, millaisia rooleja eläimille teksteissä annetaan ja miten nämä kirjoitustavat asettavat eläimet eriarvoisiin suhteisiin keskenään. Luen tekstejä eläinetiikan ja eläinten tasa-arvoisuuden näkökulmasta.

Edellä olen esitellyt seikkoja, jotka auttavat katsomaan eläimistä kirjoitettuja tekstejä erilaisuuden ja eriarvoisuuden näkökulmasta. Seuraavaksi tutkin lähinnä mikrotason tutkimuksella, miten Aamulehdessä kirjoitetaan eläimistä. Huomiota kiinnitän etenkin sanastollisiin valintoihin.

Uskon tietyistä eläinryhmistä käytettävien puhetapojen eroavan radikaalisti toisista. Arkielämän havaintoihin perustuen uskon, että lemmikit esitellään yksilöinä ja tehotuotantoeläimet kasvottomana massana, joka rasimitutkimusten mukaan on yleinen tapa esittää toinen.

Rasistisessa kirjoittelussa on käytetty useita tapoja alistaa ja toiseuttaa kirjoituksen kohteita. Niitä ovat esimerkiksi etnisten vähemmistöjen edustajien stereotypinen esittäminen sekä heidän esittäminen negatiivisesti uhkana tai ongelmana (van Dijk 1991, 245). Uskon myös eläinjutuissa käytettävän samoja tapoja, sillä uskon alistamisen mekanismien olevan samanlaisia kohteesta riippumatta.

Lehdillä on myös tapoja lähestyä maahanmuuttajia myönteisesti. Näitä tapoja ovat eksotiikan painottaminen, etnisenä peilinä käyttäminen eli kertominen heidän suullaan, millaisia suomalaiset ovat, sekä maahanmuuttajien ”suomalaisten piirteiden” ylikorostaminen. (Horsti 2002, 124-126)

Käytän tutkimukseni tässä osassa diskurssianalyysia löytääkseni teksteistä asenteellisia puhetapoja sekä niiden heijastamia arvoja ja ajatuksia. Diskurssianalyysillä uskon pääseväni tekstien pinnan alle, jossa arkipäiväistyneet puhetavat eläimistä jylläävät. Aluksi kuitenkin esittelen kielikäsitteen, johon diskurssianalyysi perustuu.

4.1 Diskurssi, rasismi ja media

Esimerkiksi Teun A. van Dijk (1991) on tutkimuksissaan osoittanut diskurssin, kielenkäytön ja kommunikaation kantavan huomattavaa roolia vaaleaihoisten vallan uusintamisessa. Useat tutkimukset todistavat, että etniset vähemmistöt esitetään lehdissä negatiivisesti ja stereotypisesti, usein uhkana tai ongelmana.

Lehdistö on tärkeä rasismin uusintaja ja kitkijä: suuri osa vähemmistöryhmiä koskevista tiedoista saadaan median kautta. Media myös ilmaisee yleisön tietoja ja mielipiteitä. Massamedia

tarjoaa ihmisille raamit, joiden läpi etnisiä ryhmiä - ja myös eläinryhmiä - katsellaan. (van Dijk 1991, 7)

Erityisen paljon lehtien kirjoitustavat vaikuttavat ihmisten mielipiteisiin ja asenteisiin silloin, kun lukijalla ei ole omakohtaista kokemusta esitellyistä asioista tai olennoista. Jos lukijoilla ei ole kerrotusta aiheesta vaihtoehtoista tietoa lehden tarjoaman tiedon lisäksi, hän usein tyytyy lehden tarjoamaan maailmankuvaan (van Dijk 1991, 72-73; Pietikäinen & Luostarinen 1996, 178). Koska ihmiset ovat yhä vähemmän suorassa kosketuksessa eläimiin elämänsä aikana, on lehtien tarjoama eläinkuva erityisen vahva mielikuvan muokkaaja.

Median tarjoama kuva maailmasta on tärkeä myös sen takia, että mediatekstit leviävät laajalle, ja tiedonvälitystehtävänsä takia sen tarjoamia diskursseja ei huomata puolueellisiksi (Pietikäinen & Luostarinen 1996, 183).

4.2 Kielen käyttö on valintoja

Kun kieltä käytetään, joudutaan asioita ja olentoja esittämään merkkien avulla. Tätä uudelleen esittämistä kutsutaan representoimiseksi.

Representaatio tarkoittaa jonkin todellisen olennon kuvaa, korviketta tai merkkiä. Representaatio ei koskaan kuvaa todellista oliota suoraan, vaan kuvaaja näkee kohteen aina kulttuuristen käsitteiden läpi. Nykyiset representaatiot perustuvat aikaisempiin representaatioihin: se, mitä kuvaaja odottaa kuvattavalta, on muodostunut kuvattavan aikaisemmista esiintymisistä tai esityksistä. (Karvonen 1992, 3-4) Toisinsanoen representaatio ei esitä sitä, miten asiat maailmassa todella ovat, vaan sitä, miten jokin asia on totuttu näkemään.

Karvosen (1992, 9) mukaan representaatiot sekä ruumiillistavat kulttuurissa yleisesti vallitsevia uskomuksia että uusintavat ja muuttavat niitä. Pelkkää yksinkertaista ja puolueetonta kopioimista asioiden esittäminen sanoina ei siis ole. Kun samantapaiset representaation tavat toistuvat teksteissä uudelleen ja uudelleen, ne voivat vaikuttaa yleisön tietoihin, uskomuksiin ja arvoihin (Fairclough 1997, 165). Uskomukset ja arvot voivat puolestaan vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen.

Sanojen valinta ei koskaan ole viatonta ja täysin objektiivista: kaikkiin representaatioihin sisältyy näkökulmia, arvoja ja tarkoitusperiä. Tiedotustutkimuksessa on usein kyse representaatioiden arvioinnista, vertailusta ja sen punnitsemisesta, mitä niihin sisältyy ja mitä jää niiden ulkopuolelle, mitä teksteissä asetetaan ensi-, mitä toissijaiseksi, mistä representaatiot ovat peräisin sekä mitkä tekijät ja intressit vaikuttavat niiden muotoiluun ja esitystapoihin. (Fairclough 1997, 64) Tiedotustutkimuksen yhtenä tarkoituksena on siis tutkia sitä, kuinka objektiivisesti tekstit maailmaa kuvaavat ja millaisia vääristymiä ja painotuksia maailmasta esitetään.

4.3 Diskurssi tarjoaa yhden näkökulman

Diskurssi tarkoittaa puhetapaa. Se mahdollistaa aiheen näkemisen tietystä näkökulmasta ja rajoittaa näkemistä muista näkökulmista, ja se palvelee aina jonkun tietyn ryhmän etuja. (Hall 1999, 98-105)

Diskurssi esittää todellisuuden jonkinlaiseksi. Se on tapa puhua, kirjoittaa ja ajatella. Kukin diskurssi sisältää sille ominaisia oletuksia maailmasta, jotka näyttäytyvät sille ominaisissa lausumissa. Diskurssit ovat kulttuurisidonnaisia ja muuttuvia. (Lehtonen 1998, 32)

Kielen käyttäminen on paitsi maailman kuvaamista myös todellisuuden rakentamista (Jokinen ym. 1993, 9). Kielen ja diskurssien käyttämisellä on aina seurauksia. Seuraukset eivät ole itsestään selviä, vaan sama diskurssi voi tuottaa niin myönteisiä kuin kielteisiäkin seurauksia. Seurauksena voi olla esimerkiksi ihmisten käyttäytymisen muutos (Lehtonen 1998, 21) tai alistussuhteiden legitimointi (Jokinen ym. 1993, 42-43).

Diskursseja uusinnetaan ja muunnetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä kuten lehti uutisissa (Fairclough 1997, 29). Diskurssianalyysillä pureudutaan vakiintuneisiin puhetapoihin, diskursseihin, joihin lukija on niin tottunut, ettei hän niitä enää näe. Diskurssianalyysillä päästään arkipäiväistyneen puheenkäytön taakse tarkastelemaan niitä arvoja ja mielikuvia, joita käytettyjen sanojen takaa löytyy.

Merkkinä diskurssin läsnäolosta on samansukuisten kielikuvien tai puhetapojen käyttö. Näillä on yksi yhteinen avainvertauskuva, joka paljastaa diskurssin ytimen. (Fairclough 1997, 112) Mitä useammin tietyn diskurssin palat esiintyvät, sitä hegemonisempi eli vallakkaampi se on. Mitä itsestäänselvempänä ja vaihtoehdottomampana jokin diskurssi esiintyy, sitä vahvempi se on. (emt., 81)

4.4 Diskurssit ja eläimet

Eläinten erilaisuus tuotetaan diskursseissa. Vaikka eläimet eivät oikeasti eroaisi toisistaan esimerkiksi älyllisiltä lahjoiltaan, diskursseilla voidaan luoda sellainen käsitys. Kuvamme eläimistä perustuu pitkälti kulttuurisiin piirteisiin, ei biologisiin. Jos perusteena olisi eläinten biologiset erot, kohdeltaisiin villirottia yhtä rakastavasti kuin kesyrottia, ja ketuilla olisi yhtä suuret tilavaatimukset niin turkis- kuin eläintarhoissakin.

Arran Stibbe esittelee artikkelissaan *Language, power and the social construction of animals* (2001) viisi erilaista alistavaa puhetapaa, joita eläimistä puhuttaessa käytetään. Nämä tavat ovat:

1. Ihmisten ei katsota kuuluvan eläinten joukkoon.

2. Eläinten kärsimys piilotetaan. Puhutaan pihvin syömisestä lehmän syömisestä sijaan, lihasta ruumiin sijaan ja teurastuksesta murhaamisen sijaan.
3. Käytetään metaforia, jotka antavat eläimistä negatiivisen kuvan. Esimerkiksi: ahne sika, koiranilma ja apinointi.
4. Käytetään massasubstantiiveja. Esimerkiksi safareilla saatetaan kertoa, että nähtiin kirahvi ja sarvikuono, vaikka oikeasti nähtiin kirahveja ja sarvikuonoja. Massasubstantiivien käyttö poistaa eläimistä yksilöllisyyden ja asettaa ne korvattaviksi ryhmän osiksi.
5. Sanoja *me* ja *meidän* käytetään lähes aina vain ihmisistä.
6. Eläin on se, ihminen hän. Kun eläimestä käytetään sanaa se, eläin rinnastuu objekteihin, joita voidaan omistaa, ostaa ja myydä.

Stibbe huomasi myös yhteyden vallankäytön ja stereotyyppien välillä: mitä lähempänä on ihmisen vallankäyttö johonkin eläimeen, sitä negatiivisemmin eläin kuvattiin idiomeissa.

Koska jokainen teksti rakentaa aina sosiaalisia identiteettejä, sosiaalisia suhteita ja tieto- ja uskomusjärjestelmiä (Fairclough 1997, 76), myös eläintekstit muodostavat ihmisille mielikuvia identiteetistään ja vahvistavat tai haastavat käsityksiä maailmasta.

4.5 Kaiken takana on ideologia

Ideologia on diskurssien tuottamisen prosessi, representaatiojärjestelmä (Vehkalahti 2002, 107), joka sisältää arvoja ja asenteita esimerkiksi vähemmistöjä tai ympäristöä kohtaan (van Dijk 1991, 36). Ideologiat ovat merkityksiä, jotka ovat vallan palveluksessa. Ne helpottavat eriarvoisten hallintasuhteiden ylläpitämistä ja muotoutumista (Fairclough 1997, 25-26). Usein ideologiat ovat myös vääriä kuvauksia yhteiskunnasta. (Fairclough & Wodak 1997, 275)

Ideologia kiinnittää diskurssit valtaan: diskurssit eivät ole tasa-arvoisia vaan joitakin tiettyjä diskursseja käytetään muiden sijasta siksi, että ne ovat hyödyllisiä jollekin. Ideologian käsite nostaa esiin kysymyksen siitä, ketä eläinaiheisissa lehtijutuissa käytetyt diskurssit hyödyttävät.

Kieltä käytettäessä on pakko valita useasta mahdollisesta sanavaihtoehdosta yksi, joka pitää sisällään hieman erilaisia merkityksiä kuin pois jätetyt merkitysajat, ja tämä valinta heijastaa tekstin tekijään vaikuttanutta ideologiaa (van Dijk 1991, 53). Ideologian on kehittänyt vallassa oleva joukko ihmisiä tarkoituksenaan oikeuttaa toimintansa (Van Dijk 1987, 25).

Ideologiset väittämät esiintyvät tekstissä yleensä pikemminkin peitellysti kuin suoraan. Ideologia kätkeytyy itseäänselvyyksiin ja tervejärkisiin alkuoletuksiin, joihin diskurssin yhtenäisyys perustuu. Ideologiat ovat niitä itseäänselvyyksiä, jotka muodostavat toimittajille ja yleisölle yhteisen maaston. (Fairclough 1997, 63)

Ideologioita tuotetaan ja muutetaan kollektiivisesti. Käytämme sellaisia ideologisia puhetapoja, joita olemme tottuneet käyttämään ja jotka ovat olleet yhteiskunnassa käytössä jo ennen meitä. (Hall 1992, 269) Lehtiteksteissä esiintyvät sanavalinnat ja näkökulmat eivät ole toimittajien vaan yhteiskunnan tuottamia.

Diskurssianalyysin avulla pyrin pääsemään käsiksi juuri alkuoletuksiin ja piilotettuihin ajatuksiin pureutumalla vakiintuneisiin puhetapoihin. Diskurssianalyysillä pääsen arvioimaan ja vertailemaan representaatioita: mitä tekstissä kerrotaan ja mitä ei, mikä esitetään ensisijaiseksi ja mikä toissijaiseksi (Fairclough 1997, 66-67). Etenkin etnisten vähemmistöjen uutisoinnissa keskeiseksi on havaittu myös se, mitä jätetään sanomatta, mitkä kysymykset jätetään kysymättä (Pietikäinen & Luostarinen 1996, 182). Tekstissä piileviin asenteisiin, ideologioihin ja ennakkoluuloihin päästään tutkimalla tekstin pintaa, kuten sanavalintoja ja tyyliä (van Dijk 1991, 45).

5 Löytyneet diskurssit

Empiirisen tutkimukseni ensimmäistä osaa varten otin tutkimuskohteekseni 50 Aamulehdessä julkaistua eläimistä kertovaa juttua. Juttujen valintaperusteet löytyvät tarkemmin liitteistä (liite 1).

Etsin jutuista diskursseja, joita käytetään eläinten kuvaamisessa. Löysin teksteistä viisi selvää puhetapaa: inhimillistämisen, esineellistämisen, eläimen esittämisen uhkana, eläimellistämisen ja huumorin. Lisäksi löysin jutuissa toistuvia piirteitä, jotka esittelen lyhykäisesti tämän luvun lopussa.

5.1 Inhimillistäminen

Leena Vilkan (1996, 20) mukaan inhimillistäminen tarkoittaa ihmislajin uniikkien ominaisuuksien liittämistä olentoihin, jotka eivät ole ihmisiä. Ongelmalliseksi käsitteen tekee se, ettemme tiedä, mitkä ominaisuudet ovat sellaisia.

Tässä tutkimuksessa tarkoitan inhimillistämällä ihmiskulttuurin piirteiden liittämistä eläinten elämään. Tällainen inhimillistäminen on lehtijutuissa melko yleistä. Aineistossani kiiltomadot kävivät *sokkotreffeillä* (13.7.), sirkuksen elefantti päätyi *vanhainkotiin* (8.7.) ja eläintarhaan hankittiin blonditiikereiden *kavereiksi* mara ja silkkiapina (31.1.). Erään jutun kuvassa ojennettiin mikrofonia porolle. Kuvateksti kertoi, että poron *velvollisuuksiin* kuuluu *lausunnon anto* (24.11.). Kati Sinenmaalla kävi eläimiä *aamiaisivieraina* (30.3.). Iidesjärvellä asuvat puolestaan joutuivat kestäämään *kirkuvia naapureita* (9.7.), jotka ovat lokkeja.

Inhimillistetty eläin voidaan kuvata aktiiviseksi toimijaksi, vaikka se ei sitä todellisuudessa olisikaan. Erään jutun otsikoksi oli valittu ”*Vihainen piisami pelotteli uimareita.*” (28.1.), vaikka

aivan yhtä hyvin uimarit olisivat voineet pelästyä piisamia tai jopa pelotella piisamia. Ilmeisesti piisami oli peloissaan eikä vihainen, sillä eläinten tapoihin ei kuulu vihoitella turhanpäiten. Eräässä toisessa jutussa täytetty krokotiili *säikytteli* roomalaisia (8.7.), vaikka täytetty eläin ei voi aktiivisesti muuta kuin olla.

5.1.1 Esimerkilliset hevoset

Laajemmassa aineistossani (231 jutussa) oli yhteensä 24 kirjoitusta hevosurheilusta. Koska raviuutiset olivat aineistossa näkyvässä osassa, tutkin niitä seuraavaksi hieman tarkemmin.

Raviuutiset ovat inhimillistämisen paraatiesimerkkejä. Niissä hevosista puhutaan kuin ihmisurheilijoista.

Tesla on viisvuotiskaudellaan ansainnut jo yli 16 000 euroa. (9.7.)

Varennen arvellaan pyörtävän lopettamispäätöksensä. (27.1.)

Hevosta kutsuttiin jutuissa nimellä tai viittaamalla sen sukupuoleen, ja osassa raviuutisissa sanaa ”hevonen” ei mainittu lainkaan. Kulttuuria tuntematon voisi luulla, että hevoset oikeasti ovatkin ihmisiä. Menestyvän ihmisurheilijan ja hevosen erottaa kuitenkin urheilusivuilla siitä, että hevosen nimeä ei ole lihavoitu.

Raviurheilu-uutisissa kunnia voitosta annettiin yleensä hevoselle ja hevosen nimi pääsi usein otsikkoon asti. Poikkeuksena olivat jutut, joissa kerrottiin saman omistajan tai ohjastajan useamman hevosen menestyneen kisassa. Silloin voiton kunnia annettiin omistajalle tai ajajalle nostamalla hänen nimensä otsikkoon tai mainitsemalla tekstissä hänen nimensä ennen hevosen nimeä. Samoin kävi silloin, kun hevonen menestyi ulkomailla.

Raviuutisissa hevonen esitetään siis hyvin inhimillisesti. Voisi olettaa, että tämä aiheuttaisi hevosten persoonallisuuden esiin pääsyn. Ravihevosista syntyvä kuva on silti melko yksipuolinen. Tärkeää hevosissa näyttää olevan vain sen nopeus ja voitonmahdollisuudet. Paras hevonen on hevonen joka voittaa.

5.1.2 Eläinten nimet

Yksi inhimillistämisen piirre on eläinten nimien kertominen. Kun eläintä kutsutaan nimellä, eläimestä tulee tuttu, lukijan kaveri. Kun eläin saa nimen, siitä tulee ”yksi meistä”. Aivan kuten kaukaisista maista kertovissa kuvissa olevien henkilöiden nimeä ei aina tarvitse kertoa, samoin voi jättää pois eläimen nimen, jos eläin on tarpeeksi ”kaukana” tai tarpeeksi merkityksetön persoonana. Nimen kertominen tekee eläimestä paitsi inhimillisen myös yksilön.

Nimiä kerrottiin aineistossa uhanalaiselle seurannassa olevalle sarvikuonolle, Virosta Suomeen tuoduille koirille, kilpaileville hevosille, piirroselokuvan eläinhahmoille, lemmikkikilpikonille, miinoja raivaaville delfiineille ja sirkuksen norsulle.

Esimerkkiaineistossa tavalliset villieläimet, kalat ja tehotuotantoeläimet eivät saaneet nimeä. • Tämä on selitettävissä osin sillä, että niille ei ole annettukaan nimeä. Mary T. Phillipsin (1994, 131-132) tutkimusten mukaan nimeä ei tahdota antaa eläimelle, joka ei ole persoona. Phillipsin tutkimuksessa koe-eläinhoitajat välttivät nimen antamista myös siksi, ettei tapettavaan eläimeen syntyisi tunnesidettä.

Osin nimettömyys johtuu varmasti rasmitutkimuksissakin huomatuista seikasta, että toisiin kuuluvia ei nähdä yksilöinä vaan osana ryhmää. Tällöin stereotyyppien liittäminen toisten ryhmään on paljon helpompaa.

5.1.3 Inhimillistäminen tekee eläimestä kaverin

Inhimillistämistä käytetään pääosin kerrottaessa eläinyksilöistä, jotka ovat tekemisissä ihmisten kanssa: lemmikkieläimistä, sirkuksen ja eläintarhan eläimistä sekä tutuista villieläimistä.

Kun eläimestä puhutaan kuin ihmisestä, eläin tuntuu tutulta ja ymmärrettävältä. Vaikka inhimillistäminen näin lähentää ihmistä eläimiin, on sen käytössä suuri vaara eläimen tulkittamiseen väärin. Se voi aiheuttaa eläimille ongelmia tosielämässä: koiraa voidaan rangaista, koska luullaan sen tarkoittavan toimillaan samaa kuin ihminen niillä tarkoittaisi. Valheellinen varmuus eläinten ymmärtämisestä voi myös edesauttaa sitä, että ihmiset luulevat olevansa suvaitsevaisia, vaikka he eivät oikeasti suvaitse erilaisuutta vaan samankaltaisuutta.

Voidaan myös ajatella, että inhimillistämällä osan eläimistä ihmiset voivat hyvällä omallatunnolla alistaa toisia eläimiä (ks. esim. Tuomivaara 2003, 131). Antropologi Philippe Erikson huomasi Amazonin alueen intiaanien ratkaisseensa metsästyksen aiheuttaman epätasapainon ihmis-luontosuhteessa hoitamalla hellästi lemmikkejään (Erikson 2000, 14-15 Tuomivaaran 2003 61-62 mukaan). Tämän kieroutuneen tasapainon ansiosta ihminen voi sanoa olevansa eettinen eläinsuhteissaan ja olevansa eläinrakas - ja käyttää silti hyväksi esimerkiksi tehotuotantoeläimiä.

Ajattelutapa vahvistaa myös ihmisen identiteettiä jalomielisenä ja anteliaana, ”inhimillisenä” olentona. Tehotuotannon keinoin tuotettua lihaa tai kananmunaa syövät ihmiset voivat hyvillä mielin kutsua itseään inhimilliseksi eläinystäväksi, jos heillä on jokin eläin, jonka

• Aikaisempien kokemusteni perusteella villieläinkin saa nimen silloin kun se on tarpeeksi näkyvästi suhteessa ihmisyyhteisöön. Ihmisten hoitamat vahingoittuneet eläimet tai pihassa vierailevat siilit saavat pian lempinimen, joka kerrotaan tilaisuuden tullen haastattelijallekin, vaikkei eläin olisikaan kesy.

ystäviä he ovat. Tällöin tehotuotantoeläinten elämyys kuitenkin häilyy. Eläimiksi katsotaan vain lemmikit, ja vain niille annetaan itseisarvo.

5.2 Esineellistäminen

Esineellistettäessä eläintä siihen liitetään elottomia piirteitä. Esineellistetyistä eläimistä puhutaan kuin tavarasta tai esineestä. Sillä ei ole nimeä, ei persoonaa tai kykyä kärsiä. Sen älystä ja käyttäytymisestä ei puhuta, sen näkökantaa ja tarpeita ei oteta huomioon. Usein eläin näkyy tekstissä vain ”lopputuotteena” kuten pihvinä tai kyljyksenä.

Rasististen kirjoitusten yksi piirre on lukumäärien kertominen. Kun maahan muuttaa pakolaisia, ei ole tärkeä tietää esimerkiksi sitä, millaisia yksilöllisiä kykyjä heillä on, vaan maahanmuuttajien lukumäärä (van Dijk 1987, 371; Hall 1992, 288). Tämä vähentää olentojen näkemisen yksilöinä ja häivyttää heidän elävyyden. Myös esineellistetyn eläimen yhteydessä puhutaan usein lukumääristä tai rahallisesta arvosta.

Nykyisin moni perhe säästää lihakaupparahat hirvijahdin ansiosta. (31.1.)

Turistit tulevat katsomaan niitä (sarvikuonoja), ja me saamme rahaa. (30.11.)

Ero rasistisen ja esineellistävän diskurssin välillä on siinä, että rasistisessa kirjoituksessa ihmisten suuri lukumäärä koetaan uhaksi, esineellistetyssä jutussa usein positiiviseksi asiaksi.

Esineellistämiseen viittaavat myös liukuhihnatyöhön johdattavat sanat:

Mäkijärvelle Broilerintuotanto merkitsee [...] ratkaisevan tärkeää roolia elintarviketuotannon ketjussa. Hän tuottaa raaka-aineen jalostettavaksi, kuten ’maailman sivu on tehty’. (29.11.)

Eläimiin kohdistuva myötätunto on esineellistävässä diskurssissa olematonta. Jos eläin käsitetään yleisesti vain tavarana, voidaan sen kuolemaankin suhtautua hyvin tunteettomasti:

Aikuisen naaraspeuran hervottomasta niskasta päätelimme sen törmänneen kuollettavasti seinään. Nyljimme otuksen ja katsoimme, kelpaako se vielä syötäväksi, vai onko se kuopattava. (26.11.)

Koska eläin vertautuu esineeseen, sen voi omistaa, ja omistaminen voidaan myös tekstissä tuoda esiin. Tämä liittyy esineellistetyt eläimet orjiin: kumpaakin on pidetty omaisuutena, jota omistaja saa käyttää omien tarkoitusperiensä mukaisesti ilman pelkoa rangaistuksista.

Elintarvikkeita? -kuvakulmassa (7.7.) kerrotaan Lontoon puistoista hävinneen satoja joutsenia. Joutsenten epäillään joutuneen turvapaikanhakijoiden ruokapöytään. Tekstin viimeisessä

lauseessa muistutetaan, etteivät joutsenet ole syötäviä eläimiä – eivätkä myöskään tärkeitä itsessään. Ensisijaisesti ne ovat kaupungin omaisuutta.

Poliisi muistuttaa kuitenkin, että kaikki vapaana kulkevat joutsenet ovat kruunun omaisuutta ja on rikos ottaa niitä.

Suurin rikos tapahtuu silloin, kun eläimet *otetaan* valtiolta, ei silloin kun eläimet tapetaan tai syödään.

Jotta esineellistetty eläin olisi arvokas, ja jotta siitä olisi jotain hyötyä, sitä *käytetään* johonkin, sitä *tuotetaan*.

Metsästys on [...] uusiutuvan luonnonvaran käyttämistä ihmisen tarkoitukseen. (31.1.)

Broilertalo Oy pyrkii tuottamaan nykyistä enemmän broilerin ja kalkkunanlihaa. (31.1.).

– Jotkut aktivistit ilmeisesti laskevat eläinten hyväksikäytöksi jo sen, että eläimiä tuotetaan elintarvikkeiksi, Raukola arvioi. (29.11.)

Esineellistetty eläin on harvoin täydellinen tai arvokas itsenään. Ihminen voi kosketuksellaan ja taidoillaan tehdä siitä paremman. Lihaa *jalostetaan* ja kalaa *valmistetaan* kuin ne olisivat itsenään keskeneräisiä ja pääsisivät kohti täydellisyyttä vain ihmisen taitojen avulla.

[Salonen ja Saine] ihmettelevät myös, miksi kokolihaan törmää niin usein. Lihan on oltava äärimmäisen hyvin tehty, jotta pienet hampaat pystyvät sitä pureskelemaan. (29.11.)

Selvimmän esineellistämisen näkyi jutuissa, joissa puhuttiin syötävistä eläimistä. Eläimen elollisuus oli osassa jutuista piilotettu outojen nimien ja teknisen sanaston taakse.

[...] hankkeessa 170 Broilertalon sopimustuottajalle etsitään kannattavia, tilakohtaisia ratkaisuja emonuurikkokasvatukseen, munitukseen ja teuraskasvatukseen. (31.1.).

Esineellistettyyn eläimeen viitattiin esimerkiksi sanoilla emonuurikko, liha, raaka-aine, broileri tai siipikarjajyksikkö. Eläimen lihas ei ole lihas vaan liha. Lehmä ei esineellistetyssä diskurssissa ole lehmä vaan nauta, kana ei ole kana vaan siipikarjaa. Tästä seuraa illuusio, että eläin ei enää ole edes samanlainen kuin elävänä. Lehmästä on muotoutunut uusi konemaisempi laji: nauta. Kun lautaselle päätyvät lehmät erotetaan nimillä niiden nurmilla laiduntavista tai sisätiloissa seisovista elävistä sukulaisista, himmennetään samalla sitä tosiasiaa, että lautasella on eläimen ruumis.

Mary T. Phillips (1994, 134-138) huomasi koe-eläinten kanssa työskenteleviä ihmisiä haastatellessaan, että koe-eläin erotettiin mielessä usein selkeästi villeistä ja kesyistä eläimistä vetoamalla niiden tarkoitukseen ja siihen, että eläimet olivat syntyneet tätä tarkoitusta varten. Erottelu oikeutti eläimen kohtelun koe-eläimenä. Jotkut hoitajista puhuivat koe-eläimestä käyttäen sen lajinimen sijasta sanaa ”eläin”, ja siirsivät näin koe-eläinyksilön vielä kauemmas lemmikkeinäkin pidetyistä samanlaisista yksilöistä. Erilaisia nimiä voidaan käyttää siis eläimen elävyyden ja ihmisen tekojen julmuuden häivyttämiseen.

5.2.1 Esine-eläimen arvo syntyy mausta

Esineellistetyssä maailmassa hyvä eläin on eläin, joka maistuu hyvältä. Kirjolohti pysyy suomalaisten suosikkikalana -uutinen (2.2.) kertoo, mitä kalaa suomalaiset mieluiten ostavat kaupasta. Kyse on siis siitä, mitä kalaa suomalaiset mieluiten syövät, minkä kalan he haluavat kuolleeksi lautaselleen. Uutisen mukaan turkulaiset *arvostivat* eniten suomalaista kirjolohta. Vaikka teksti muutenkin antaa ymmärtää, että turkulaiset todellakin arvostavat kirjolohta, todellisuudessa he arvostavat vain lohen makua. Aineistoon osui myös yksi uutinen, jossa listattiin suomalaisten suosituimmat koirarodut. Niiden arvoa ja suosiota mitattiin hieman eri perustein.

Arvoa esineellistetty eläin voi saada myös terveysvaikutuksistaan. Esineellistettyjen eläinten terveysvaikutukset eivät ole personoitujen eläinten tapaan mentaalisia kuten stressinpoisto vaan fyysisiä.

5.2.2 Inhimillistäminen ja esineellistäminen samassa jutussa

Vaikka esineellistämisen ja inhimillistämisen voisi olettaa täysin eri juttuihin kuuluviksi ilmiöiksi, sopivat ne sujuvasti samankin jutun sisälle. Esimerkiksi miinanraivauksessa työskentelevät delfiinit on esitetty (27.3.) sekä inhimillisiksi että esineiksi. *Makain* ja *Tacoman* kerrotaan olevan *erityiskoulutettuja* delfiinejä, ja erityiskoulutettujen delfiinien kerrotaan jo aiemmin *partioineen* laivoja vastapuolen sukeltajilta sekä *saattaneen* öljylaivoja vaarallisilla vesillä.

Tekstissä käy hyvin selväksi, että oikeastaan delfiinit ovat siltikin käyttötavaraa: Delfiinejä on *käytetty* apuna vastaavanlaisissa töissä jo aiemmin kun huomattiin että delfiinien aisteja voitaisiin *käyttää hyväksi* sodassa.

Sioille vaaditaan leluja sakon uhalla Britanniassa –juttu (31.1.) kertoo laista, jonka mukaan brittimaanviljelijöiden pitää ostaa sioilleen leluja, jotta sikojen olisi mahdollisuus tehdä kärsällään töitä. Laki kuulostaa aluksi siltä, että sen tarkoitus on edesauttaa sikojen hyvinvointia. Lain syyksi paljastuu kuitenkin toinen asia:

Jos kärsävirikkeet puuttuvat, siat käyvät kärsillään toistensa kimppuun aiheuttaen merkittävää taloudellista vahinkoa. (31.1.)

Huolestuneita ei siis ollakaan sikojen hyvinvoinnista vaan maanviljelijälle koituvasta taloudellisesta vahingosta, joka johtuu sikojen konemaisesta käytöksestä.

5.2.3 Koneet ovat ihmisten palvelijoita

Esineellistäminen vie eläimiä vielä kauemmas ihmisestä kuin ne todellisuudessa ovat. Eläimistä tulee toisia, jotka muistuttavat enemmän koneita kuin ihmisiä. Niistä ei ole löydettävissä mitään inhimillistä tai eläimellistä. Eläinten tarkoitukseksi maapallolla nähdään ihmisten palveleminen tavalla tai toisella.

Kun eläimiin liitetään elottomia piirteitä, eläimistä tulee ihmisten mielissä koneita, joiden tunteista ja tarpeista ei tarvitse huolehtia. Maitoa on paljon mukavampaa juoda, kun voi ajatella sen syntyneen koneesta, ei eläimestä. Saara Kupsalan (2002) mukaan eläinten esittäminen kaukaisina toisina edesauttaa näihin eläimiin kohdistuvaa moraalista välinpitämättömyyttä. Eläimistä voidaan tehdä toisia muun muassa puhumalla niistä kuin elottomista objekteista (Kupsala 2002, 24).

Arkielämässä ihmiset eivät useinkaan pääse tapaamaan esineellistettyjä eläimiä elävinä kasvoista kasvoihin, joten lehtitekstien luomaa stereotypiaa voi olla vaikea muuttaa. Kuten eräässä sähköpostiviestissä 5-vuotias Lars sen sanoi: Ennen maito tuli lehmästä. Nyt se tulee Arlasta.

5.3 Eläin ihmisen uhkana

Eläimen kuvaaminen uhkana, vihollisena tai ongelmana oli aineistossa suhteellisen yleistä. Ihmistä uhkaavien eläinten kerrottiin *pelotelleen* tai *säikytelleen* ihmisiä, aiheuttaneen *pelkoa* tai käyttäytyneen *aggressiivisesti*.

Koska eläin nähtiin vihollisena tai uhkana, sen rankaiseminen oli monessa jutussa tärkeää. Jos rangaistusta ei aiottu antaa, ainakin kansalle piti kertoa, miksi näin tehdään. Avantouimareita *pelotellut* vihainen piisami (28.1.) kuljetettiin häkissä toisaalle, kauemmas uimareiden alueilta. Liikuntaseuran puheenjohtaja, jolle eläimestä tehtiin valitus, kertoo lisäksi eläimen rankaisemisesta seuraavaa:

Saimme luvan piisamin vangitsemiseen häkillä, mutta emme lopettaa sitä.

Lopettaminenkin olisi siis voinut olla vaihtoehto, muuten sitä ei olisi otettu esille. Rangaistus kuulostaa melko kovalta eläimelle, joka ilmeisesti vain yritti suojella reviiriään.

Roomalaisten pelkäämä täytetty krokotiilikin (8.7.) sai rangaistuksensa: kun poliisit löysivät krokotiilin joesta, ne alkoivat heitellä sitä kivillä.

Aineiston ainut eläimiä koskeva pääkirjoitus kertoi liito-oravista. Jälkikirjoitus Liito-oravat ja yleinen etu (7.7.) kuvaa liito-oravan pieneksi kiusantekijäksi, jonka etuja Turun hallinto-oikeus on vihdoin alkanut pienentää. Kirjoituksen mukaan liito-orava on pieni eläin, mutta *pystyy silti pompottamaan* Suomen viranomaisia. Liito-oravat esitetään uhkana yleiselle edulle, eli meille kaikille: kirjoittajan mukaan hyvää tarkoittavaa lakia voidaan käyttää verukkeena kun halutaan estää tai hidastaa yleistä etua palvelevia rakennushankkeita. Rangaistuksena viranomaisten pompottelusta pitäisi kirjoittajan mielestä olla oikeuksien vähentäminen.

Kun liito-oravia lasketaan olevan 15 000 – 55 000 paria, niin uhrausta (neljän liito-oravan elinpaikan heikentämistä) ei voi pitää kohtuuttomana.

Etelä-Pirkanmaan teillä on nyt suuri valkohäntäpeuran vaara -uutisessa (26.11.) ja vinkissä kerrotaan peurojen kiima-ajan aiheuttaneen viikonloppuna paljon kolareita. Syy kolareista laitetaan täysin peurojen niskoille.

Kiima-aika ajaa eläimet myös teille, ja niinpä pelkästään Etelä-Pirkanmaalla sattui viikonvaihteessa 13 peurakolaria.(vinkki)

Urjalassa sattuu vuosittain noin 100 valkohäntäpeuran aiheuttamaa liikenneonnettomuutta. (pääjuttu)

Ratkaisu ongelmaan – peurakolareiden suureen määrään – tulee haastatellun metsästäjän suusta. Varsinkin naaraspeuroja on hänen mielestään kaadettava paljon enemmän. Autoilun vähentämistä ei tuoda vaihtoehdoksi kolareiden vähentämiseen eikä myöskään susikantojen nostamista.

Ehkä mielenkiintoisin kuvaus uhkana olevasta eläimestä oli uimareita pelotelleesta piisamista kertovan jutun (28.1.) lopussa:

Piisami on kasvissyöjä, eikä moniruokainen kuten rotat. Siksi se ei ole erityisen kiinnostunut ihmisistä.

Vaikka lauseella yritettäisiin kertoa, että piisamit eivät yleensä joudu napit vastakkain ihmisten kanssa siksi, että niiden elinympäristö on erilainen kuin esimerkiksi rotalla, on sen selvintä lukutapa se, että rotat syövät ihmisiä. Kaikenkaikkiaan rotan vetäminen piisamin ja ihmisen kohtaamisesta kertovaan juttuun on kummallista, sillä eläinten elämäntavat ovat aivan erilaisia.

5.3.1 Sotasanastoa linnuista

Naurulokeista kertovissa jutuissa vihollisen leima näkyi hyvin. Lokkeja kuvattiin muun muassa sotasanaston kautta. Kiuru, töyhtöhyppä ja naurulokki toivat kevään Pirkanmaalle –kirjoituksen

vinkissä (27.3.) kerrotaan, että Tampereella odotetaan naurulokkien *armeijaa*. Iidesjärvellä asuvat joutuvat kestäämään kirkuvia naapureita –jutun vinkissä (9.7.) kutsutaan lokkeja kirkuviksi *pommittajiksi*. Itse jutussa kerrotaan lokkien *ulostepommeista*.

Haastateltujen mukaan lokkien ääni häiritsee alueen ihmisasukkaita, mutta meteliin on jo totuttu. Jutussa tuodaan kuitenkin ilmi, että joidenkin mielestä lokkeja pitäisi vähentää. Ainakin rantaa voisi siistiä, ettei naurulokeilla olisi niin paljon pesäpaikkoja. Kaupungin ympäristösihteerillä on syy siihen, miksi lokit eivät saa metelöinnistä rangaistusta.

Naurulokit ovat olleet alueella paljon asutusta aikaisemmin. Naurulokki on rauhoitettu ja taantunut laji. Mihinkään toimenpiteisiin alueella ei ryhdytä lokkien häätämiseksi.

5.3.2 Syitä ei kerrota

Eläin uhkana -diskurssia käytetään useimmiten silloin kun puhutaan ”ihmisen alueelle” erehtyneistä villieläimistä.[•] Koska diskurssissa eläin esitetään mielipuolisesti ihmistä uhkaavana hirviönä, se lietsoo lukijoissa aiheetonta kauhua ja pelkoa eläimiä kohtaan. Tämä taas laskee rimaa rankaista eläimiä tulevaisuudessa, vaikka eläin toimisi vain pysyäkseen hengissä huononevissa elinoloissa.

Diskurssi esittää eläimistä hyvin stereotypisen kuvan, sillä se ei kerro eläinten toiminnalle lainkaan syytä. Sama ilmiö on tunnistettu myös rasistisissa kirjoituksissa: kun mediassa kerrotaan vähemmistöjen aiheuttamista konflikteista, keskitytään tekstissä kertomaan uhkaavasta tilanteesta, ei sen syistä (van Dijk 1991, 95). Stereotyyppien lisäksi myös negatiivisuus liittyy rasistiseen ilmaisuun.

5.4 Eläimellistäminen

Rajan vetäminen inhimillistämisen ja eläimellistämisen välille on vaikea. Tutkijatkaan eivät vielä ole päässeet yksimielisyyteen esimerkiksi siitä, millaisia tunteita eläimillä saattaa olla ja mistä tunteista puhuminen olisi inhimillistämistä.

Rajan voi silti vetää. Suurin ero näiden kahden diskurssin välillä on siinä, että inhimillistämisen eläin halutaan nähdä ihmisen kaltaisena, mutta eläimellistämisen eläin nähdään eläimenä. Eläimellistetyn eläimen ei tarvitse olla ihmisen kaltainen ollakseen arvokas. Tämä tekee diskurssista eläinetiikan mukaisen.

Toinen diskurssija erottava tekijä on faktoina esitettyjen asioiden todenmukaisuus. Eläimellistävissä diskurssissa eläimen toimintaa selitetään tiedolla, inhimillistettäessä syyksi kelpaavat ihmisten samanlaisen toiminnan aiheuttamat syyt.

[•] Ihmisen alueelle tulevien eläinten uhkaavuus voi juontua vuosisatoja vanhoista uskomuksista, joiden mukaan villieläinten ilmestyminen ihmisten alueille oli enne jostakin, yleensä pahasta (kts Thomas 1983, 77).

5.4.1 Ymmärrystä ja monipuolisuutta

Eläimellistävä diskurssi kertoo eläimistä monipuolisesti. Se yrittää selittää eläimen tapoja ihmisille niin, että eläinten toiminta olisi ymmärrettävämpää. Esimerkiksi Konnasta kaveri jopa 100 vuodeksi -jutussa (Allakka 1.2.) selitetään miksi Ipana-kilpikonna on purrut ja töninyt Pipsa-konnaa: Ipana kosiskelee Pipsaa. Vaikka syy ilmaistaan ihmismaailman termein, tulee se selväksi.

Diskurssissa eläin ei saa arvoaan ihmisyydestään eikä hyödyllisyydestään vaan eläimyydestään. Eläin on arvokas osana luontoa omana itsenään.

Sarvikuono kuuluu maan luonnonvaraiseen eläimistöön ja on sen luonnon rikkaus. (30.11.)

Toisin kuin esineellistetty eläin, eläimellistetty eläin on kokija, jolla on tunteet ja oma historia. Tallinnalaiset Lumi ja Annu löysivät kodin Tampereelta -jutussa (Allakka 1.2.) kerrotaan koirien historiasta niin paljon kuin on tarpeellista, jotta voitaisiin ymmärtää koirien tämänhetkinen tilanne: Lumelta oli tapettu pennut marraskuussa ja Virossa koirat olivat olleet kaltoin kohdeltuja. Jutussa kuvataan siis ihmisen elämän muutosten lisäksi myös koirien elämän muutoksia.

Koirat vaikuttavat onnellisilta ja tasapainoisilta ottaen huomioon, mitä ne ovat saaneet elämässään kokea. (emt.)

Eläimellistetty eläin on yksilö. Sen takia sillekin on voitu antaa nimi, ja siksi silläkin nähdään olevan yksilöllisiä tapoja. Tavat ovat todenmukaisia, eikä eläimen käytöstä päätellä ihmiskäytöksestä tai keksitä itse.

(sarvikuonon poikanen) Dzimba on tavattoman vahva ja leikkisä. Se pomppii ja pitää hassua, aika kimeää ääntä tähän tapaan: öörh, öörh. (30.11.)

Tämä (ravihevonen) tietää turhan hyvin tallialueen portin paikan. Kun ajoimme viimeisessä kaarteessa sen ohi, hevonen alkoi kiemurrella, oikkuilla ja jarrutella. (9.7.)

Eläimen olotila ja tunteet koetaan tärkeiksi, ja sen takia myötätunto on eläimellistetyssä diskurssissa mukana. Eläimen paha olotilaa voivotellaan ja ihmisen kokema sääli tuodaan esiin.

– Voi, kuinka laiha. (Allakka 1.2.)

Vaikka hankinkin eläimet alunperin säälistä...(emt.)

Eläimellistävissä diskurssissa kerrotaan myös eläimen tarpeista. Konnasta kaveri jopa 100 vuodeksi –jutussa (Allakka 1.2.) puhutaan oikeanlaisesta terraarion sisustuksesta ja kilpikonnan hoidosta.*

Ainakin yhdessä eläimellistävissä jutussa eläimen itseisarvoa seliteltiin oikein olan takaa, joskin yleisen mielipiteen turvin.

Päivi Rosqvist joutuu usein tilille siitä, miksi Suomen WWF suojelee sarvikuonoja Afrikassa. Eikö Suomessa riitä omiakin ympäristömurheita? (30.11.)

Van der Heyden vastaa epäröimättä kysymykseen, mitä järkeä on hössöttää sarvikuonojen kanssa samaan aikaan, kun sylilapsia kuolee ympärillä aliravitsemukseen ja tauteihin. (emt.)

Selittelyt kertovat siitä, että diskurssin asemasta ei olla täysin varmoja. Eläinten itseisarvo ja suojeleminen eivät ole niin yleisesti hyväksytyjä, että niistä voisi puhua ilman selittelyä.

Alistetun ryhmän epäilyksenalaiseksi kuvaaminen liittyy myös rasistisiin lehtikirjoituksiin: Alankomaiden lehdistössä käytiin keväällä 1985 keskustelua siitä, ovatko tamilit oikeasti avun tarpeessa vai ovatko he tulleet maahan vain saadakseen rahaa (van Dijk 1987, 373-374). Kummassakin tapauksessa sorretun ryhmän auttaminen esitettiin epäilyttävänä toimintana.

5.4.2 Opettavat jutut

Eläimellistävän diskurssin piiriin kuuluvat myös tietoa tarjoavat, opettavat jutut. Tällaisessa jutussa ei korosteta eläimen ymmärrystä tai tunteita vaan sen elintapoja, mutta eläin esitetään siltikin eläimenä. Kiiltomadot tuikkivat runsaina pusikoitumisesta huolimatta (13.7.) kertoo seikkaperäisesti kiiltomatojen elämästä ja tavoista. Jutussa kerrotaan eläimistä teknisiä tietoja, jotka ovat opettavassa diskurssissa tärkeitä:

Viritystilan purkautuminen tuottaa energiaa, joka sitten näkyy valona.

Opettavat jutut on kirjoitettu hieman samaan tapaan kuin tietokirjat. Niiden tarkoituksena on kertoa uusia kiinnostavia asioita eläimistä. Koska opettavat jutut keskittyvät juuri uusien asioiden kertomiseen, ne auttavat luomaan monipuolisempaa kuvaa eläimistä. Ne eivät ole kovin ihmiskeskeisesti kirjoitettuja, vaan niissä lähestytään eläimen näkökulmaa. Niissä saatetaan kertoa eläimiin kohdistuvista uhista kuten elinpiirin pienenemisestä, siis asioista, joista eläimet voisivat olla kiinnostuneita.

* Hoidosta kirjoitetaan ilmeisesti siksi, että kilpikonnat oletetaan oudoiksi useimmille lukijoille. Koiran hoito-ohjeita lehdistä ei useinkaan saa lukea, vaikka surullinen tosiasia on se, että harva koiranomistaja oikeasti tietää suurinta osaa lemmikkinsä tarpeista.

Usein kirjoituksessa esiintyy myös ihailua. Ihailu kertoo siitä, että ihmiset voivat kunnioittaa eläimiä eläimen omien tapojen ja taitojen takia.

[Merialtaassa kulkevassa putkessa] ihmiset voivat kulkea kuivin jaloin ihailemassa maailmaa, jota tavallinen turisti ei rantalomalla pääse näkemään. (9.7.)

Hehkulamppujen valmistajat voivat vain kaihoten katsoa, kuinka sen käyttämä energia muuttuu valoksi jopa 92 prosentin hyötysuhteella. (13.7.)

Teun A. van Dijk (1991, 26) väittää, että lehtiteksteissä esitetyt etnisten vähemmistöjen tavat voivat olla rasismiinkin johtavan hierarkisaation tulosta. Hänen mukaansa kielen, uskonnon ja tapojen erilaisuutta on käytetty erottamaan meitä muista. Lisäksi vieraiden kulttuurien tavat esitetään usein outoina tai hassuina, tai jopa uhkana meidän kulttuuriamme kohtaan, ja eroja ja ristiriitoja suhteessa valtakulttuuriin painotetaan (van Dijk 1991, 102). Vastaavaa hassuutta en eläimellistävistä eläinjutuista löytänyt, vaikka niiden kohteena onkin usein ihmisille tuntemattomampi eläin.

En näe eläinten tapojen esittelemistä pahana asiana, joka veisi eläimiä kauemmaksi ihmisistä. Päinvastoin. Uskon, että kaikki monipuolinen ja paikkansapitävä tieto eläimistä voi auttaa ihmisiä ymmärtämään eläimiä paremmin.

5.4.3 Piirteet hajallaan

Eläimellistetty diskurssi esiintyy muita löytämiäni diskursseja harvemmin kokonaisuutena kaikkien piirteidensä yhdistelmänä. Useimmiten jutussa uskalletaan käydä eläimellistämisen puolella vain käymässä. Esimerkiksi tv-arvostelussa Savon kiertävä sorkkapedikyrästi (25.11.) alkulauseessa pohditaan lehmän onnellisuutta, mutta koko lehmään ei enää myöhemmin tekstissä palata.

Sahalahtelaistuottaja uskoo kanojen voivan suurhalleissa hyvin –jutussa (29.11.) kerrotaan poikkeuksellisesti kanoista sekä koneina että tuntevina eläiminä. Jo otsikossa kerrotaan eläinten hyvinvoinnin olevan tärkeä asia. Juttu alkaa suoralla lainauksella:

- Sillä tiedolla mitä meillä on, niin kyllä kanoilla on hyvät oltavat.

Kanojen hyvinvointi esitetään asiana, joka on lähellä kanafarmarin sydäntä. Alun jälkeen valutaan hiljalleen esineellistämisen puolelle. Jutussa esitellään paljon lukuja: kanalauman koko ja niiden käytössä oleva neliömäärä. Mäkijärvi myöntää, että kanaa kohti tila pienenee, kun linnut lihovat, mutta huomauttaa, että ne saavat silti liikkua hallissa *vapaasti*. Todellisuus on karumpi: jos täysikasvuisia kanoja on 20 kappaletta neliöllä, liikkuminen ei ole kovin vapaata. Tätä ei kuitenkaan

tuoda esille, kuten ei sitäkään, saavatko kanat toteuttaa hallissa myös perusviettejään kuten pesäntekoviettiä. Jutun loppupuolella Mäkijärvi kutsuu itseään täysin esineellistävän diskurssin mukaisesti tuottajaksi ja kanoja nimitetään raaka-aineeksi. Oikeastaan jutun aloituslausetta ei voi edes kutsua eläimellistäväksi, sillä se ei todennäköisesti perustu faktoihin.

5.4.4 Kiinnostava toinen

Eläimellistävää diskurssia käytetään etenkin puhuttaessa kaukaisista uhanalaisista eläimistä ja lemmikkieläimistä. Eläimellistetyistä porosta, lehmästä ja kanoista puhuttaessa diskurssi esiintyy pienempinä osina. Opettavissa jutuissa pääsevät eniten esiin tuntemattomimmat eläinlajit.

Eläimellistävissä jutuissa ihminen voi olla auttaja, vastuullinen hoitaja, tuhoaja, eläimen kaveri, tutkija tai ihailija. Oleellista on se, että eläin saa tässä diskurssissa arvonsa jonkin muun kuin ihmisen kautta. Arvon voivat antaa kiinnostavat tavat, persoonallisuus tai kyky tuntea tai kärsiä. Syy löytyy eläimestä itsestään. Voidaan toki kysyä, eikö kiinnostavien tapojen arvostaminen ole juuri ihmisen kautta arvottamista, sillä ihminenhän määrittelee, mitkä tavat ovat kiinnostavia. Ero muihin diskursseihin on kuitenkin selvä. Eläimellistävissä diskurssissa eläin voidaan esittää erilaiseksi kuin ihminen, mutta silti arvokkaaksi. Vaikka eläin on selvästi toinen erilaisuutensa takia, on se kiinnostava toinen eikä pelottava toinen kuten eläin uhkana -diskurssissa.

Koska eläimellistävä diskurssi tuo esiin myös eläinten tuntemiskyvyn ja persoonallisuuden, se luo kuvaa itsessään arvokkaasta eläimestä. Kun eläimellä on tunteet, sen hyväksikäyttöä pitää ainakin miettiä. Eläinten toiminnan selittäminen auttaa ihmisiä ymmärtämään eläimiä, jolloin eläimet alkavat näyttää järkevästi toimivilta olennoilta. Eläimellistäminen mahdollistaa eläimen esittelemisen useasta näkökulmasta, joten se saattaa ehkäistä myös stereotyyppien uusiintumista.

5.4.5 Monipuolisuus ja tuoreus hämäävät

Eläimellistävä diskurssi oli löytämistäni diskursseista vaikein löytää. Se ei ole lainkaan niin selväpiirteinen kuin muut diskurssit, ja se esiintyy muita useammin jutuissa vain osina. Otaksun tämän kertovan siitä, että diskurssi on uusi.

Esineellistämisen historia ulottuu ainakin René Descartesiin 1600-luvulle. Inhimillistämistä on käytetty jo eläinsaduissa, jotka ovat kansansatujen vanhimpia muotoja (Järvinen 2000, 16). Aisopos kirjoitti eläinsatuja jo noin 500 vuotta ennen ajanlaskun alkua. Uhkana eläintä on totuttu pitämään maanviljelyn aloittamisesta lähtien, ehkä jo aiemmin. Viljelykulttuuri yleistyi Suomessa pronssikaudella, noin 3000 - 4000 vuotta sitten.

Näihin verrattuna eläimen elämyyden eli eläimelle ominaisten piirteiden tutkiminen on todella nuorta. Eläinten tietoisuutta ja käyttäytymisen syitä on alettu tutkia systemaattisesti vasta

1800-luvun lopulla. Esihistoriallisissa kulttuureissa eläimiä on kylläkin arvostettu ja niiden käyttäytymisen tunteminen on ollut ihmiselle jopa elinehto, mutta ilmeisesti tämä ajattelutapa on vuosituhansien saatossa hälvennyt muiden katsantokantojen alle.

Diskurssin vaikea hahmottaminen saattaa johtua myös siitä, että siinä eläimet eivät yksioikoisesti ole jotain yhtä asiaa kuten ihmisiä tai koneita, vaan vaihtoehtoja on monia. Myös eläimellistävissä diskurssissa esiintyy stereotyyppioita, kuten mainintaa kilpikonnien pitkästä iästä, mutta stereotypian lisäksi eläimestä esitellään muitakin puolia.

Inhimillistämisen ja eläimellistämisen voisi nähdä olevan ”eläin elollisena persoonana” – diskurssin osia. Näiden diskurssien välinen raja on todennäköisesti epäselvä myös siksi, että raja on todellisuudessakin epäselvä. Ihminenhän on eläin.

5.5 Huumori

Huumori esiintyi jutuissa selvästi lehtikielestä poikkeavina lause- ja sanavalintoina. Esimerkiksi Sioille vaaditaan leluja sakon uhalla Britanniassa –jutussa (31.1.) puhutaan *kärsävirikkeistä* ja maanviljelijöiden ajautumisesta *laittomuuden poluille*.

Huumorin avulla voidaan puhua epämiellyttävistä asioista ilman että lukijan täytyy tuntea itseään vaivautuneeksi.

Nisäkäs kun on, valas tarvitsee ilmaa hengittääkseen. Sitä ei verkkoon juuttuneella otuksella kuitenkaan ollut tarjolla, joten se heitti henkensä. (27.3.)

Käärme kun lymyili muina matelijoina naisen huoneiston wc-tiloissa. (13.7.)

Kaikissa jutuissa voi olla hieman humoristisuutta jossain kohtaa, mutta huumori-diskurssi on asia erikseen. Siinä huumori on viety äärimmilleen, se on koko tarinan kantava tarkoitus. Humoristiset eläinjutut on selvästi tarkoitettu lukijoiden saamiseen hyvälle tuulelle. Niissä kerrotaan ”hyviä juttuja” ei- uutismaisesti, lähinnä kaverillisesti tai keskustelunomaisesti.

Kun sotilasmuurahaiset puuhaavat samaan aikaan pahojaan, onkin yksi omilla aivoillaan – vai mikä tikapuuhermosto se nyt sitten onkaan – ajatteleva murkku enemmän kuin tarpeen. (29.1.)

Kun eläin esitetään humoristisesti, sillä on usein lempinimiä. Eläintä voidaan kutsua esimerkiksi otukseksi, karvavauvaksi tai luikertajavejjariksi. Eläimestä monin eri nimin puhuminen ei kuitenkaan aina tarkoita sitä, että eläimestä puhuttaisiin humoristisesti alistavassa mielessä. Eri nimitykset voivat olla myös hellyyttä ilmaisevia lempinimiä.

Aineistossani selvää humoristisuutta esiintyi lyhyissä jutuissa, etenkin tv-arvosteluissa sekä kiikari-palstan jutuissa. Niissä huomasi selvästi, että juttujen tarkoitus on paitsi kertoa jokin asia, myös keventää lehteä. Ilmiö liittyy todennäköisesti lehtien kaupallistumiseen.

Erilaista huumoria on käytetty myös muun muassa kiiltomadoista kertovassa jutussa (13.7.). Siinä humoristisuus syntyy siitä, että niinkin paljon ihmisestä eroava eläin kuin kiiltomato inhimillistetään. Myös kilpikonna-juttuun on tehty pieni hymynvire inhimillistämällä. Näitä juttuja en silti hyväksy huumori-diskurssiin kuuluviksi jutuiksi, sillä ne ovat oleellisesti erilaisia kuin esimerkiksi kiikari-palstan jutut, joissa huumori tuntuu olevan tärkeämmällä sijalla kuin eläimiä koskevan tiedon jakaminen.

Humoristinen diskurssi jatkuu usein läpi jutun. Täydellinen huumorijuttu päättyy yllättävään käänteeseen. Pelätty krokotiili voi osoittautua täytetyksi (30.11.) tai karannutta boaa palauttaneet poliisit saavatkin kuulla, että talosta on kadonnut toinen käärme (13.7.).

Kiikarin humoristisissa jutuissa näkyy tuttujen sananparsien käyttö: käärme lymyili *muina matelijoina* (13.7.), maanviljelijöillä oli riski ajautua *laittomuuden poluille ja leivättömän pöydän ääreen* (31.1.), jalkapallotehtailla oli edessä *runsaasti lihavia päiviä* (31.1.), valas *heitti henkensä* (27.3.) ja ravintoloitsijalle heitettiin *jäitä hattuun* (27.3.).

5.5.1 Inhimillinen eläin – naurettavaa!

Humoristisessa jutussa kerrotaan usein – muttei aina – inhimillistetyistä eläimestä. On vaikea sanoa, johtuuko huumorin käyttö siitä, että eläimestä puhutaan inhimillistäen, vai onko syy-seuraus-suhde toisin päin. Voi olla, että inhimillistäminen seuraa huumorista: toimittajat ovat ehkä oppineet, ettei erilaisuudelle saa nauraa. Kun ei korosteta eläimen ja ihmisen eroa vaan puhutaan eläimestä inhimillistäen, yritetään mahdollisesti turvata selusta spesismisyytösten varalta. Erilaisuudelle nauraminen pyritään piilottamaan samankaltaisuuden taakse, vaikka todellisuudessa jutun hauskuus perustuu juuri siihen, että eläimet ovat erilaisia. Toisaalta huumorijuttujen tarkoitus voikin olla nauraa inhimillistetyille eläimille juuri siksi, että eläinten inhimillisyys saataisiin näyttämään vitsiltä: ettei olisi pakko myöntää ihmisten ja eläinten samankaltaisuutta.

Tässä diskurssissa eläin on usein jollain tapaa outo tai se tekee jotain hassua. Helppointa on kirjoittaa humoristisesti eläimestä, johon liittyy ennakoasenteita. Tällaisia eläimiä esimerkkiaineistossani olivat krokotiili, gorilla ja käärme.

5.5.2 Stereotyyppiä jylläävät

Rasmitutkimuksissa on huomattu, että huumorilla voidaan kyseenalaistaa kaavamaisia stereotyyppioita. Joissain tilanteissa huumori voi kuitenkin sisältää hyvin epätasa-arvoisia syrjiviä asennelausumia, jotka vahvistavat negatiivisia stereotyyppioita (Pietikäinen & Luostarinen 1996, 185).

Tutkimassani huumoridiskurssissa eläin esitetään selvästi toisena. Jutuissa nauretaan eläinten niille piirteille, jotka eroavat ihmisestä. Perusteiltaan kyse on samasta kuin koulukiusaamisessa: erilainen saa kestää naurut. Eläimet, joille ihmiset ovat oppineet nauramaan, eivät ehkä koskaan voi tulla ymmärretyksi oikein. Mielikuvat näistä eläimistä tulevat huumorin kautta. Näiden stereotyyppien takia ei käsitetä, että ihmisen mielestä huvittavia asioita tekevä käärme voi oikeasti olla muutakin kuin pelle. Sillä voi olla omat syynsä tekemilleen teoille, eikä se syy ole ihmisten naurattaminen. Kun sikojen tarve leluihin esitetään lehti uutisessa humoristisesti, jää lukijalle mielikuva, että koko laki on mieletön, pelkkä vitsi.

Humoristisessa jutussa ei pyritä kertomaan eläimistä mitään uutta. Niissä stereotyyppiä, liioitellut yksinkertaistamiset, saavat rauhassa vahvistua ja uusiintua.

5.6 Kattodiskurssi: Ihminen luonnon valtiaana

Ihminen luonnon valtiaana -diskurssin voisi nähdä kahden aikaisemmin esitellyn diskurssin ylädiskurssiksi. Se kokoaa alleen ainakin eläin uhkana -diskurssin sekä esineellistämisen. Esineellistämisen tapaan eläimellä ei nähdä olevan tarpeita tai tunteita, jotka olisivat merkittäviä. Kun eläin nähdään uhkana, eläimen saamien rangaistusten oikeudellisuutta ei tarvitse miettiä. Eläintä pidetään itsessään pahana tai ainakin huonompana kuin ihmistä, eikä syitä eläimen uhkaavalle käytökselle etsitä. Pahaksi käytökseksi riittää jo pelkästään se, että luonnon valtiat katsoo eläimen tunkeutuneen omalle reviirilleen.

Käsitys ihmisen ylemmydestä luontoon nähden on peräisin antiikin Kreikan ajatteluperinteestä ja Raamatun luomiskertomuksesta. Käsitys on nykypäivänkin vallitseva, ja se näkyy aineistossani selvästi. Käsityksen mukaan ihmisen on määrä hallita eläimiä ja muuta elävää maan päällä. Ihminen on siis eläintä korkeammassa asemassa. Eläin on objekti, jonka oloja ihminen säätelee.

5.6.1 Jumalallinen oikeus olla oikeassa

Ihminen luonnon valtiaana -diskurssissa ihmisellä katsotaan olevan lähes jumalallinen tieto eläinten suhteen ja näin ollen oikeus päättää eläinten kohtaloista. Ihmisen tekojen oikeudenmukaisuutta ei kyseenalaisteta. Mielenpito esitetään totena. Kun Hirvijahti sai mallin matematiikalla -jutussa (31.1.) haastateltava kertoo suorassa lainauksessa, että vasaverotus on *ainoa* malli, jolla hirvikanta

voidaan edes teoriassa pitää tasaisena, ei kukaan kysy häneltä, miksi kantaa pitäisi pitää tasaisena. Lisäksi lauseessa vasaverotus esitetään selkeästi hyvänä asiana, vaikka se vasaolle on kaikkea muuta kuin hyvää.

Jutussa ei tuoda esiin kysymystä siitä, onko hirvikannan säätely ihmisten asia. Ihmisten puuttuminen kantojen kokoon on esitetty ainoana mahdollisena vaihtoehtona. Tekstissä ei mietitä, miksi näin on käynyt tai mitä on käynyt hirvien luonnollisille vihollisille susille. Jos jutussa kerrottaisiin siitä, kuinka ihmisen teoista on aiheutunut huonoja seurauksia, kuva ihmisestä luonnon herrana murenisi.

Kun ihminen nähdään luonnon valtiaana, ihmisen uskotaan myös olevan eläimiä tärkeämpi. Liito-oravat ja yleinen etu –jutussa (7.7.) tämä käsitys ilmenee ihmisen oikeutena olla oikeassa. Jutussa kerrotaan Turun hallinto-oikeuden päätöksestä, jonka mukaan liito-oravien edun on poistuttava yleisen edun tieltä. Yleisellä edulla tarkoitetaan jutussa autoilevien ihmisten etua, joka on tärkeämpi kuin oravien etu. Tässä diskurssissa kukaan ei mieti sitä, miksi ihmiset voivat omistaa metsää, mutta muut eläimet eivät.

Kun ajatusta ihmisestä luonnon valtiaana laajentaa, oletetaan myös, että ihminen osaa asiat luontoa paremmin. Ennen itse tekemänsä matemaattisen hirvikantamallinsa esittelyä haastateltava toteaa:

– On suuri väärinkäsitys, että ravintotilanne ratkaisisi hirvikannan koon.
(31.1.)

Luonto ei siis osaa hoitaa tehtäväänsä, tämä mies osaa sen paremmin.

5.6.2 Parempi kuin alkuperäinen

Ihmisen luomat, parannellut versiot eläimistä tai kasveista tukevat kuvaa ihmisestä luomakunnan kruununa. Aeroflot risteytti uuden räjähdekorin – uutisessa (31.1) kerrotaan, kuinka parannellun koiran hajuaistiin eivät vaikuta vuodenaikojen vaihtelutkaan, jotka vaikeuttavat ilmeisesti luonnon tekemien koirien vainua. Ihminen osoitetaan luontoa taitavammaksi.

Kun ihmisen valtiutta korostetaan, puhutaan yleensä villieläimistä, joita ihmisten pitää hoidota. • Myös ihmisten manipuloimat kesyt eläimet, esimerkiksi räjähdekorit, ovat oivia aiheita tähän diskurssiin.

• Joillekin eläimille ihmiset todellakin ovat luonnon herroja. Esimerkiksi koirien ja muiden sisäeläinten mahdollisuus päästä ulos ja saada virikkeitä on ihmisten käsissä. Näissä jutuissa luonnon herruutta ei kuitenkaan tuoda esiin. Lemmikkieläimet katsotaan ihmisten ystäviksi, ei vangeiksi.

Koska ihminen luonnon valtiaana –diskurssissa ei kyseenalaisteta ihmisten paremmuutta suhteessa eläimiin, se uusintaa ihmisten valtiaskuvaa. Eläimiä voidaan pitää vähemmän arvokkaina kuin ihmistä, ja se oikeuttaa eläinten tappamisen tai siirtämisen muualle, jos se on häirinnyt ihmistä.

5.7 Muita huomioita spesismistä

Eri eläinryhmistä eri tavalla käytettyjen diskurssien lisäksi löysin tutkimistani eläinjutuista muutamia toistuvia piirteitä. Esittelen ne seuraavaksi melko pintapuolisesti, sillä tutkimukseni pääpaino on eläindiskursseissa.

5.7.1 Lajien välinen eriarvoisuus

Eläinten arvottaminen parempiin ja huonompiin tuli teksteissä esiin selvästi myös muutoin kuin käytetyissä diskursseissa, vaikka arvottavia juttuja ei ollutkaan montaa. Arvottaminen voidaan tehdä esimerkiksi villiyyden ja kesyyden perusteella. Kassikalojen joukkopako uhkaa Tenon lohta–jutussa (27.3.) kasvatettujen lohien pääseminen luonnonvesiin on esitetty suureksi uhaksi jo otsikossa. Ongelman syy on *karanneissa* kassikaloissa.

Delfiinit mukana miinanraivauksessa –jutussa (27.3.) uhkana ovat villit eläimet. Jutussa kerrotaan, että miinanraivaus on koulutetuille delfiineille melko vaaratonta. Suurinta harmia voivat aiheuttaa Umm Qasrin vesien alkuperäiset delfiinit, jotka ovat reviirieläimiä ja saattavat yrittää ajaa tunkeilijat pois.

Eläimiä voidaan arvottaa myös äänen perusteella: naurulokkeja kuvaillaan metelöiviksi, ruokokerttusia luritteleviksi (9.7.). Laulujoutsenpoikue uiskentelee ensi kertaa miesmuistiin Roineella –jutussa (8.7.) arvo syntyy ilmeisesti harvinaisuudesta ja ulkonäöstä. Laulujoutsenet arvotetaan kyhmyjoutsenten yläpuolelle, pullasorsista nyt puhumattakaan:

– Kyllä se on uljas näky, varsinkin kun linnut ovat vielä laulujoutsenia eivätkä kyhmyjoutsenia.

Arla Kiviaholle ei ole tullut mieleenkään ruokkia vesikasveja ravinnokseen käyttäviä laulujoutsenia pullasorsien tavoin.*

Myös koko tai maine käy arvottamisperusteeksi. Kun Rooseveltin kerrotaan ampuneen hengiltä yli 500 eläintä (7.7.), joiden joukossa oli 17 leijonaa, 11 elefanttia ja 20 sarvikuonoa, syntyy lukiessa ajatus siitä, että muiden, pienempien tai tuntemattomampien eläinten kuolema ei ole ollut niin tärkeä asia kuin lajilta mainittujen eläinten.

* Sorsatkin käyttävät luonnossa ravinnokseen vesikasveja.

Selvää jakoa kesyihin ja villeihin arvottamisessa ei nähdäkseni ole. Ei voida olettaa, että villejä eläimiä pidettäisiin arvokkaampina kuin kesyjä tai toisin päin. Arvottamisen näkyminen kertoo vain siitä, että ihmiset edelleen arvottavat eläimiä, ja katsovat olevansa oikeutettuja arvottajiksi.

Kun arvottaminen tehtiin eri lajien kesken, arvottamisperusteina käytettiin ulkoista tai äänellistä kauneutta sekä kokoa, ihmisen kannalta tärkeitä seikkoja. Koska eläinten jakamista huonompiin ja parempiin näin suorasti esiintyi aineistossa vain muutamassa jutussa, en vedä siitä enempää johtopäätöksiä.

5.7.2 Ihmisen ja eläimen eriarvoisuus ja samuus

Ihmisten ja eläinten eroja synnyttiin jutuissa, joissa esitettiin erilaisten piirteiden olevan ominaisempia joko ihmisille tai eläimille.

Ridley ei enää määrittele ihmistä vapaakauppaa käyväksi eläimeksi. Jonkinlainen puhuva moraaliapina lajimme kuitenkin on. (10.7.)

Ihmisen eroa eläimistä korostetaan tv-arvostelussa Oman elämänsä gorilla (27.3.), jossa antropologi Powellin aggressiivisuuden syyksi kerrotaan *liian hyvä sopeutuminen gorillalaumaan*.

Gorillayhteisön sanotaan vaikuttavan yhä varteenotettavammalta vaihtoehdolta *ihmisten vastaavalle*. Tekstistä välittyy viesti siitä, että gorilloilla aggressiivisuus on luonnollista, ihmisillä poikkeavaa.

Eroja korostavassa jutussa voidaan hyvin määritellä myös sitä, mitä samaa meistä eläimistä löytyy. Samuutta korostava puhetapa vetoaa ihmisten ja eläinten yhteiseen historiaan, evoluutioon ja geeneihin.

– Jaamme yhteisen kehityshistorian kaikkien elävien lajien kanssa. (30.11.)

Ihmisen seitsemännessä kromosomissa sijaitsee geeni, jota kutsutaan koodilla FOXP2. Oikeastaan ei tunneta yhtään eläintä, jolla ei olisi FOXP2-geeniä. (10.7.)

Eläinlajien samuutta voidaan todistaa myös vertauksella luonnon kokonaisuuteen.

Tanninen vertaa ekosysteemiä kärrynpyörään: – Pyörä on ehjä, jos kaikki lajit ovat olemassa luontaisina, vahvoina kantoina. (30.11.)

Lemmikkien ja ihmisten samuus voi muodostua myös yhteiskuntaan viittaamalla. Lemmikit voidaan nähdä ennemminkin osana yhteiskuntaa kuin ekosysteemiä.

Kennelliiton mukaan koirakanta seuraa muuta yhteiskuntaa pienellä viiveellä.
(29.1.)

Ihmisten ja eläinten eroja korostavat jutut muokkaavat ihmisten identiteettiä. Ne pyrkivät pitämään yllä näkemystä, jonka mukaan ihminen ei ole eläin vaan jotain muuta. Yritys on kunnioitettava, sillä ihminen ja simpanssi eroavat perimältään huomattavasti vähemmän kuin esimerkiksi hevonen aasista tai talitiainen sinitiaisesta (Fortelius 1997).

6 Tiivistelmä ja päätelmiä

Edellisessä luvussa selvisi, että eläimet voivat sanomalehden diskursseissa joutua hyvinkin eriarvoisiin asemiin. Eläin voidaan nähdä tunteettomana koneena, rangaistavana uhkana, ihmisenkaltaisena tai itsessään arvokkaana eläimenä.

Esitän seuraavaksi tiivistelmän löytämistäni diskursseista ja pohdin hieman niiden suhteita (kts. myös taulukko 1). Ihminen luonnon valtiaana -diskurssia en käsittele, sillä se on päällekkäinen kahden muun diskurssin kanssa.

6.1 Diskurssit lyhyesti

1. **Esineellistetty** eläin asetetaan tuntemiskyvyttömän, omistettavan esineen asemaan, jonka arvo löytyy sen ihmisille tuottamista hyödykkeistä. Esineellistettyyn eläimeen liitetään elottomia piirteitä. Sen tunteista ja tarpeista ei puhuta, eikä sen nähdä olevan yksilö. Esineellistetyistä eläimistä mainitaan usein omistaja, ja siitä käytetään vieraannuttavia nimityksiä. Kun diskurssia käytetään, eläin siirtyy yhä kauemmaksi ihmisestä, ja eläinten hyväksikäyttö tuntuu oikeutetummalta. Esineellistetyksi joutuvat usein tehotuotantoeläimet.

2. **Inhimillistetty** eläimestä puhutaan ihmiskulttuurin piirteillä. Inhimillistetty eläin saa arvostusta, koska se on lähellä ihmistä tavoiltaan ja usein elämispiiriltäänkin. Sitä kutsutaan usein nimellä, jonka käyttö muuttaa eläimen yksilöksi ja yhdeksi meistä. Inhimillistäminen tuo eläimen lähemmäksi ihmistä, mutta samalla vähentää eläimen mahdollisuutta olla oma itsensä, eläin. Joidenkin eläinten inhimillistäminen mahdollistaa myös muiden eläinten hyväksikäytön. Inhimillistämistä käytetään pääosin kerrottaessa eläinyksilöistä, jotka ovat vakituisesti tekemisissä ihmisten kanssa.

3. **Eläimellistetty** eläin on parhaimmassa asemassa. Se on tuntemiskykyinen kokija ja toimija. Siitä kerrotaan useimmiten oikeata tietoa, joka ei perustu arveluihin eikä väärään päättelyyn kuten inhimillistävissä diskursseissa. Lisäksi siitä tuodaan esiin useita puolia, ja sen toiminnan syitä pyritään selittämään. Eläimellistetty eläin ei saa arvoaan inhimillisyydestä eikä hyödyllisyydestä

vaan eläimyydestä. Eläin on arvokas osana luontoa omana itsenään. Eläimellistävä diskurssi esiintyy muita löytämiäni diskursseja harvemmin kaikkien piirteidensä yhdistelmänä. Diskurssia käytetään ainakin puhuttaessa kaukaisista uhanalaisista eläimistä ja lemmikeistä.

4. **Eläin uhkana** -diskurssissa eläin nähdään ihmiselle vaaralliseksi olennoiksi, jonka käyttäytyminen perustuu eläimen järjettömään vihamielisyyteen. Ihmisen uhaksi nähtävää eläintä pitää aina rangaista. Tässä diskurssissa syy ongelmiin löytyy aina eläimestä, eikä ihmisen vastuuta ja vaikutuksia tilanteeseen oteta huomioon. Diskurssi lietsoo pelkoa ja vihaa eläimiä kohtaan, ja se antaa eläimistä yksipuolisen kuvan. Uhkana nähdään useimmiten villieläimet.

5. **Huumoridiskurssi** esiintyi jutuissa selvästi lehtikielestä poikkeavina kaverillisina lause- ja sanavalintoina. Huumori on koko tarinan kantava tarkoitus. Eläimellä on usein lempinimiä, ja diskurssi jatkuu yleensä läpi koko jutun. Täydellinen huumorijuttu päättyy yllättävään käänteeseen. Humoristisuutta esiintyy lyhyissä jutuissa, etenkin tv-arvosteluissa ja kiikari-palstan jutuissa. Humoristisessa jutussa kerrotaan usein inhimillistetyistä eläimistä. Jutuissa nauretaan eläinten niille piirteille, jotka eroavat ihmisestä. Niissä stereotyyppiat saavat rauhassa vahvistua ja uusiintua.

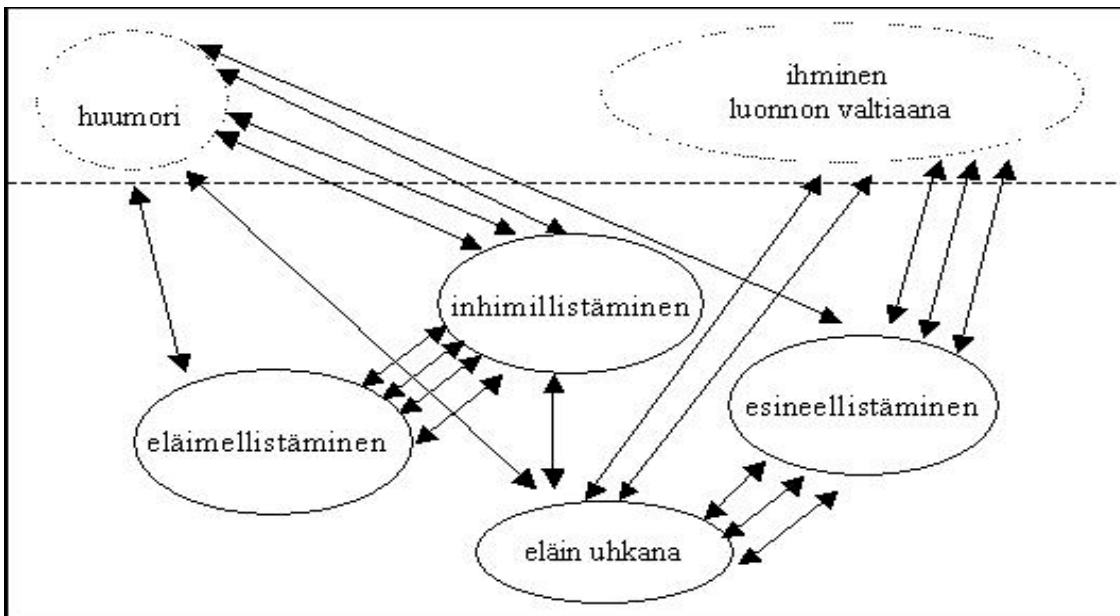
Taulukko 1: Yleisimpien diskurssin pääpiirteet.

	Inhimillistäminen	Esineellistäminen	Eläimellistäminen	Eläin uhkana
Mistä tunnistaa?	Inhimilliset piirteet, nimet, eläin aktiivinen toimija.	Elottomat piirteet, rahallinen arvo, omistajat, luvut, ”käyttäminen”.	Eläinten tunteet ja tarpeet, syiden selvittäminen, sääli/myötätunto.	Sotasanoista, Eläin pelottelee tai uhkaa, eläintä rangaistaan.
Millainen eläin on?	Ihmismäinen, persoona.	Massaa, joka ei tunne.	Tunteva eläin, joka toiminnalla on syyt.	Ongelman aiheuttaja.
Millainen on ihmisen ja eläimen suhde?	Eläin on hyvin samanlainen kuin ihminen.	Eläin on hyvin erilainen kuin ihminen, lähinnä kone.	Eläin on tärkeä, elävä ja tunteva olento, josta ihminen on vastuussa.	Ihminen on eläintä tärkeämpi. Uhkaavaa eläintä saa rangaista.
Millä lajeilla yleistä?	Eläimillä, joita ihminen arvostaa ja kohtaa: kissat, koirat, hevoset.	Syötävillä ja hyväksikäytettävillä eläimillä: lehmät, siat, kanat, hirvet..	Kaltoinkohdelluilla ja harvinaisilla eläimillä.	Villieläimillä, jotka liikkuvat ihmisten reviirillä: peura, naurulokki.
Miksi diskurssi on tärkeä? Mitä se saa aikaan?	Tuo eläimen lähelle ihmistä, mutta oikeuttaa myös muiden eläinten sorron.	Vie eläimen kauas ihmisestä, ja oikeuttaa niiden sorron. Koska eläimillä ei ole tunteita, niitä ei tarvitse sääliä.	Tuo esiin eläinten kyvyn tuntea ja korostaa eläimen itseisarvoa.	Vapauttaa ihmisen syyllisyydestä. Vahvistaa mielikuvaa ihmisestä maailman valtiana.

6.2 Diskurssien keskinäiset suhteet ja interdiskursiivisuus

Diskurssit ovat aina sisäkkäisiä ja kerroksittaisia. Sama piirre voi liittyä useaan eri diskurssiin, ja toiset diskurssit saattavat olla toisten diskurssien kokoavia kattodiskursseja.

Löytämistäni diskursseista eläimellistäminen, eläin uhkana, esineellistäminen ja inhimillistäminen toimivat samalla tasolla osin päällekkäin. Häilyvin on inhimillistämisen ja eläimellistämisen raja. Huumori toimii hieman alemmalla tasolla, enimmäkseen inhimillistämisen mutta myös muiden diskurssien alapuolella. Diskurssien välitasolla on ihminen luonnon valtiaana -diskurssi, joka kokoaa yllleen osia esineellistamisestä ja eläin uhkana -diskurssista. (ks. kaavio 1)

Kaavio 1: Vahvat ja heikot vuorovaikutussuhteet löydettyjen diskurssien välillä

Esittelemiini diskursseihin liittyy myös interdiskursiivinen puoli. Tapa kirjoittaa jostakin tietystä eläimestä ei synny vain siitä, että eläin kuuluu tiettyyn eläinryhmään. Inhimillistetty eläin kuuluu usein myös perheeseen, ja siitä puhutaan kuten muistakin perheenjäsenistä perhediskurssilla. Perhediskurssi vaikuttaa inhimillistävässä diskurssissa ainakin eläinten nimien ja persoonan esiintuomiseen. Tehotuotantoeläimet puolestaan esiintyvät useimmiten taloudesta kertovissa jutuissa, ja niissä käytetään paitsi esineellistävää diskurssia myös talouden diskurssia, jossa tuottavuus ja luvut ovat tärkeässä osassa.

6.3 Arvojen ja kulttuurin vaikutus diskursseihin

Myös ajallemme tyypilliset arvot näkyvät eläimiä kuvaavissa diskursseissa. Norman Faircloughin (1997, 54-55) mukaan tiedotusvälineissä näkyy pyrkimys kuroa viestinnän julkisen tuotannon ja yksityisen kulutuksen välistä kuilua pienemmäksi käyttämällä viestinnässä keittiön pöydän ääreen sopivaa kieltä kuten tuttavallista puhekieltä. Tuttavallista kielenkäyttöä esittelemissäni diskursseissa edustaa huumoridiskurssi, jonka jutut eroavat tuttavallisuudellaan selvästi muista lehtijutuista.

Myös mediassa yleistynyt viihteellistyminen näkyy huumori ja eläin uhkana -diskursseissa. Esimerkiksi eläin uhkana -diskurssissa käytetty hätkähdyttäminen kieli siitä, että fiktionaalisen kerronnan mallit ovat luoneet toimittajalle paineita muokata tekstiä viihdyttävämmäksi (Fairclough 1997, 123).

Eläinjutuissa useat asiat ovat ristiriitaisia: Fiktio vaatii eläinjutuilta viihdyttäviä kauhukokemuksia, uutiskriteerit todenmukaista kirjoittamista. Asiaohjelmien ja viihteen välinen raja on mediassa höltynyt (Fairclough 1997, 20), ja se vaikeuttaa eläinjuttujenkin rakentamista. Tiedonjaon ja viihdyttämisen suhteen vaikeus näkyy selvästi humoristisen diskurssin jutuissa, joissa eläinten kannalta vakavat asiat esitetään huumorina.

Länsimaisissa yhteiskunnissa jylläävän individualismin voi nähdä pilkottavan inhimillistävän ja eläimellistävän diskurssin persoonallistetuissa eläimissä, kuluttamisen taas eläinten käyttöä korostavassa esineellistävässä diskurssissa.

6.4 Diskurssien käyttöä selittäviä tekijöitä

Rasismitutkimuksissa on selvinnyt, että valtaväestö voi sortaa toisia esittämällä nämä uhaksi omalle kulttuurilleen. Tällöin pyritään korostamaan omaa asemaa ja kulttuuria samalla kun vähemmistöjen erilaisuuteen suhtaudutaan negatiivisesti. (Matinheikki-Kokko 1994, 94)

Tässä tutkimuksessa suoraa negatiivisuutta oli huomattavissa vain uhkana nähdyistä eläimistä puhuttaessa. Kuitenkin myös esineellistävä diskurssi ja huumoridiskurssi kuvasivat eläimiä huonossa valossa, hyvin yksipuolisesti ja tunteettomasti.

Miten nämä eläinryhmät sitten uhkaavat ihmiskulttuuria? Esineellistetyt eläimet ovat yleensä tehotuotantoeläimiä, joten niiden sortaminen edesauttaa ihmiskulttuurin taloudellista koossapysymistä. Toisaalta tehotuotannon jatkuminen ei ole välttämättömyys taloudelliselle toimeentulolle, vaan totuttu tapa.

Antropologi Mary Douglas esittää (2003, 34), että ”uhka ja vaara määritellään, koska yhteistä hyvää on suojeltava, ja jonkun syyttäminen syntyy sivutuotteena, kun muita suostutellaan tuon yhteisen hyvän edistämiseen”. Uhkana esitettyjen eläinten uhka onkin mielestäni juuri näennäinen: avannossa sähisevä piisami uhkaa ihmisen asemaa luomakunnan kruununa lähinnä

ihmisten tekemien sääntöjen vuoksi. Kun ihminen on tehnyt rajat, joiden sisäpuolella se ei hyväksy villieläimiä, näitä sääntöjä ”rikkova” eläin saa ihmisen tuntemaan olonsa naurettavaksi. Eläinten pitäminen ihmistä arvottomampana vähentää myös huolta siitä, olemmeko oikeasti oikeutettuja käyttämään maapalloa niin kuin käytämme. Saman asian puolesta puhuu myös huumori-diskurssi.

Sosiaalisen identiteetin teorian mukaan ryhmän jäsenyys määrää ihmisen sosiaalisen identiteettinsä, joka puolestaan vaikuttaa hänen itsearvostukseen ja itsetuntoonsa. Kun pyritään säilyttämään hyvä itsetunto, pyritään arvioimaan sosiaalista ryhmäjäsenyyttään mahdollisimman myönteisesti. Tällöin korostetaan helposti oman ryhmän hyviä ja toisten ryhmien huonoja puolia (Jaakkola 1995, 53). Eläinten pitäminen ihmistä alempiarvoisena on nähdäkseni myös yritys säilyttää yksi pysyvä identiteetti sirpaloituneessa yhteiskunnassa.

Ihmisen aseman ylläpidon lisäksi diskurssit toimivat osana toimittajien rutiineja. Eläimet on *totuttu* näkemään koneina, ihmisinä, vitseinä tai - viime aikoina myös - eläiminä. Uskon, että jokaisella toimittajalla on valmiina rutiinikysymykset, joilla tehdään juttu koirasta, eksoottisesta lemmikistä, sikalan asukista tai hirvestä. Kysymyssarjat eroavat huomattavasti toisistaan. Koska rutiinikysymyksiä on niin paljon, että juttu saadaan niiden avulla tehtyä, ei uusia kysymyksiä ja näkökulmia tarvitse kiireisessä toimitustyössä alkaa miettiä.

Kolmas seikka, joka selittää diskurssien käyttöä on se, että lehdillä on diskursseja, joilla erilaisiin genreihin kuuluvia lehtitekstejä tehdään. Talousuutiset tehdään tietyllä tavalla, samoin kolumnit, pääkirjoitukset, henkilöhaastattelut ja muut tekstityypit. Lehdet tarjoaisivat paljon monipuolisemman kuvan eläimistä, jos niissä uskallettaisiin sekoittaa diskursseja ja käyttää niitä kerrottaessa asioista, joita diskurssiin ei vielä ole uskallettu tai huomattu liittää.

6.5 Tulosten validiteetti ja reliabiliteetti

Tulokseni eivät kerro kaikkia eläimistä käytettäviä diskursseja, mutta uskon löytäneeni ainakin yleisimmät tietyllä tasolla toimivat diskurssit. Tähän pyrin sillä, että valitsin tutkimuksen aineiston niin, että mahdollisimman moni piirre tulisi tutkimuksen ensimmäisessä osassa esiin.

Uskon samoja diskursseja löytyvän myös muista lehdistä, sillä ne kuvaavat koko yhteiskunnan tapaa ajatella eläimiä.

Täysin oikeaa kuvaa eläinkirjoituksista tutkimus tuskin luo: Tutkimukseen valikoituivat vain jutut, joiden otsikoista pystyi pääättelemään, että jutussa voisi olla eläin. Näiden juttujen diskurssiskaalaa tulokset valottavat mielestäni kuitenkin hyvin.

Löytämäni tutkimustulokset kertovat, millaisia diskursseja eläinjutuissa voidaan käyttää. Se ei kerro niistä kaikkea, mutta jotain oleellista kylläkin. Varmasti voin sanoa sen, että esitellyt piirteet liittyvät toisiinsa enemmän tai vähemmän tiiviisti diskursseissa, ja että niiden

yhteenliittymiä esiintyy eläimistä kirjoitettaessa. Uskon kuitenkin, että esimerkiksi eläimellistäminen todellisuudessa on kattodiskurssi, jonka sisältä löytyy useita muita diskursseja.

Esittelemäni diskurssien käytön seuraukset eivät ole suoria seurauksia, jotka tapahtuvat eittämättä, mutta ne ovat mahdollisia seurauksia. Lisäksi diskurssit voivat saada aikaan hyvin paljon muitakin seurauksia, sillä teksteillä ei ole vain yhtä merkitystä. Jokainen lukee tekstit hieman eri tavalla. Diskurssin lisäksi eläinuutisointia pitäisikin tutkia myös vastaanottotutkimuksella, jotta tiedettäisiin, miten erilaiset lukijat eläinjuttuja lukevat.

III OSA: KVANTITATIIVINEN TUTKIMUS

8 Diskurssien kiinnittyminen eläinryhmiin

Edellisessä osassa on todistettu, että lehdissä on useita eriarvoisia tapoja puhua eläimistä. Tässä luvussa tulen vertailemaan eri diskurssien käyttöä suhteessa erilaisiin muuttujiin kuten eläimen ihmissuhteeseen, jutun genreen ja eläimen suomalaisuuteen. Apuna käytän sisällön erittelyä. Tutkimustulokset kertovat siitä, mitkä diskurssit ovat kiinnittyneet mihinkin eläinryhmään, ja mitkä muut seikat eläinryhmän lisäksi liittyvät kiinteästi eri diskurssien käyttöön.

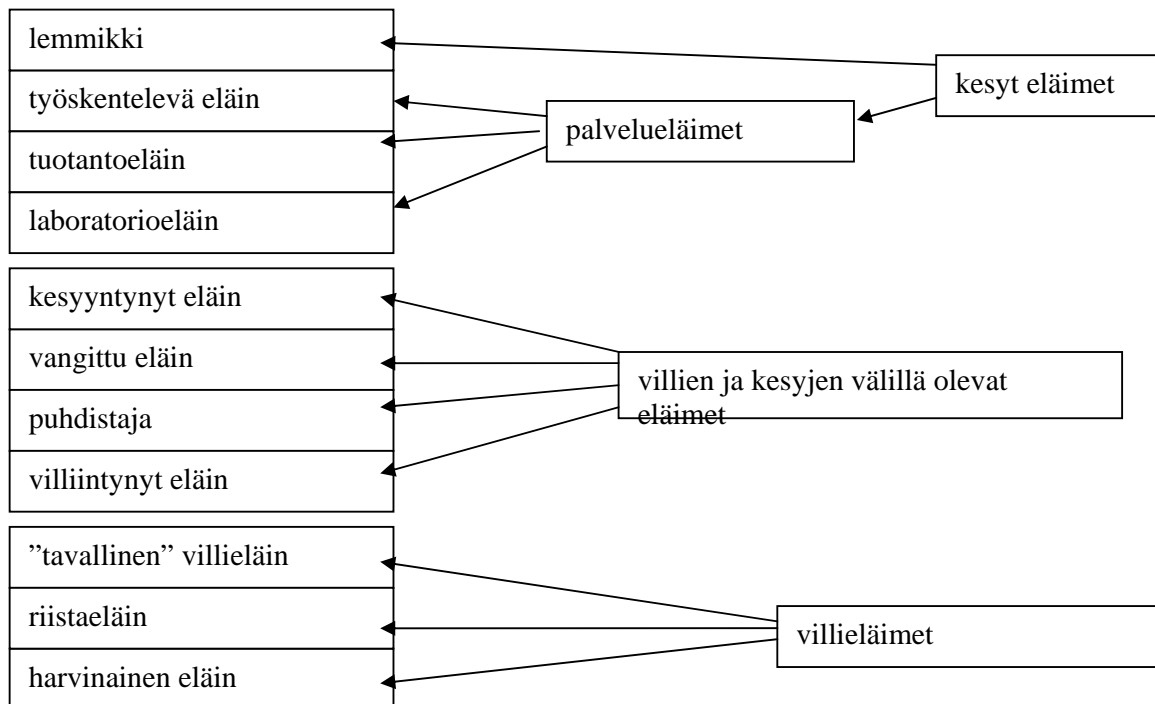
8.1 Jaottelu ihmissuhteen mukaan

Vanhassa kiinalaisessa tietosanakirjassa esitellään seuraava luokittelujärjestelmän eläimille: balsamoidut eläimet, keisarille kuuluvat eläimet, kesyt eläimet, imeväiset siat, kulkukoirat, raivoiset eläimet ja kaukaa karpäseltä näyttävät eläimet. Moderni tieteellinen eläinluokittelu perustuu biologiseen samankaltaisuuteen eli lajien sukulaisuuteen. Eri lajeihin kuuluvat eivät yleensä lisäänty keskenään ja saa lisääntymiskykyisiä jälkeläisiä. (Järvinen 2000,15) Tässä tutkimuksessa pidän eläinten jaottelun kivijalkana eläinten ja ihmisten erilaisia suhteita lähinnä ihmisen näkökulmasta katsoen.

Englantilainen ympäristöfilosofian tohtori Clare Palmer (1995, 9-11) esittelee artikkelissaan *Animal liberation, environmental ethics and domestication* seitsemän ihmissuhteen mukaan erilaista eläinryhmää: palvelevat eläimet, lemmikit, villieläimet, kesyyntyneet eläimet, puhdistajat, villiintyneet eläimet ja vangitut eläimet. Tätä jaottelua käytin luokitteluni pohjana (kuvio 2).

Juttujen eläimet jaottelin yhteentoista eri ryhmään, jotka olivat kolmen pääluokan alaisina. Pääluokkina toimivat kesyt eläimet, villit eläimet ja näiden luokkien välillä olevat eläimet. Kesyjien ja villien eläinten eron voi nähdä olevan esimerkiksi siinä, että kesyjä eläimiä omistetaan jo niiden ollessa elossa kun taas villit elävät luonnossa ilman omistajaa.

Kesyt eläimet jaoin lemmikkien lisäksi palvelueläimiin, joita ovat työskentelevät eläimet, tuotantoeläimet ja laboratorioeläimet.

Kaavio 2: Tutkimuksessa käytetyt eläinryhmät ja niiden pääluokat.

Työskenteleväksi eläimeksi nimitin sellaisia eläimiä, jotka palvelevat ihmistä työllä. Tähän ryhmään kuuluvat esimerkiksi sirkuksen koulutetut eläimet ja ravihevoseet. Tuotantoeläin puolestaan palvelee ihmistä lihallaan, munillaan tai turkillaan, antamalla jotain konkreettista itseltään pois. Tähän ryhmään kuuluvat muun muassa tehotuotanto- ja turkiseläimet sekä härkätaisteluhärät. Laboratorioeläin asuu laboratoriossa ja palvelee ihmistä olemalla eläinkokeiden kohde.

Villien ja kesyjen välillä oleviin eläimiin kuuluvat Clare Palmerin eläinjalostuksen mukaisesti kesyyntyneet, vangitut ja villiintyneet eläimet sekä puhdistajat. Kesyyntyneet eläimet ovat villeihin lajeihin kuuluvia yksilöitä, jotka ovat kesyyntyneet, kuten kesy harakka. Villiintyneet ovat kesyihin lajeihin kuuluvia yksilöitä, jotka ovat villiintyneet, kuten villiintyneet kissat. Vangitut eläimet ovat villejä eläinyksilöitä, jotka on vangittu ihmisen toimesta, mutta jotka eivät ole kesyyntyneet, esimerkiksi luonnosta pyydystetty tiikeri. Puhdistajat ovat villejä eläimiä, jotka elävät tiiviisti ihmisyyteen läheisyydessä, syövät ihmisten jätteitä tai muuten hyötyvät ihmisistä, esimerkiksi komposteja tonkivat rotat tai harakat.

Villieläinten luokan jaoin kolmeen alaryhmään: riistaeläimiin, harvinaisiin eläimiin kuten uhanalaisiin tai vaarantuneisiin eläimiin sekä näihin kuulumattomiin ”tavallisiin” villieläimiin.

8.2 Aineisto ja menetelmä

Aineistonani oli 231 Aamulehden juttua vuoden 2003 viikoilta 5, 13, 28 ja 48. Mukaan pääsivät jutut, joiden otsikko, kuvateksti, väliotsikko tai kuva vihjasi siitä, että tekstissä puhuttaisiin eläimestä, ja jossa todellakin esiintyi oikea eläin (ks. liite 1).

Otsikot luetaan jutuista ensimmäiseksi, ja ne myös muistetaan pisimpään. Ne ohjaavat koko uutisen lukutapaa määrittelemällä tapahtumia tietyin sanoin (van Dijk 1991, 50-51). Otsikot eivät vain määrittele tai yhteenvedä tapahtumia vaan myös arvioivat niitä (van Dijk 1991, 53). Tämän takia päätin etsiä laajemman aineistoni jutuista diskursseja otsikoista, ja sen jälkeen tekstin alusta. Jos otsikossa ja ensimmäisessä eläimistä kertovassa kappaleessa oli huomattavasti erilaiset diskurssit, laitoin ylös molemmat.

Eläimen, eläimen eläinryhmän ja diskurssin otin tarkasteltavaksi siitä eläimestä, joka esitettiin jutussa selvästi pääeläimenä. Jos pääeläintä ei ollut, otin tutkittavaksi ensimmäiseksi esitellyn eläimen. Otsikossa oleva eläin oli etusijalla, seuraavaksi kuvassa tai kuvatekstissä esiintyvä eläin, sen jälkeen tekstissä ensimmäisenä esiintyvä eläin. Siis toisin sanoen eläin, jolle oli annettu eniten huomioarvoa. Lisäksi loin luokan ”eläimet yleisesti tai monia eläimiä”, johon laitoin jutut, joissa puhuttiin eläimistä yleisellä tasolla tai jossa esiteltiin tasaveroisesti useita eläinryhmiä.

Kun lajittelin juttuja eläinryhmiin, tein luokituksen eläimen ihmissuhteen mukaan. Eläimen ryhmän määrittelin sen perusteella, mihin ryhmään kuuluvaksi eläin oli jutussa määritelty, en sen perusteella, minkä lajinen se on tai mihin eläinryhmään se on totuttu liittämään. Jos jutussa ei puhuttu lainkaan villin eläimen metsästyksestä eikä lajin harvinaisuudesta, määrittelin eläimen ”tavalliseksi” villieläimeksi.

Kotimaaksi kelpasi maa, jonka pystyi arvelemaan eläimen vakituiseksi asuinpaikaksi. Eläin saattoi olla siis suomalainen tai ulkomainen, sen tarkemmin kotimaata ei huomioitu. Kolmanteen luokkaan kuuluivat jutut, joista kotimaata ei pystynyt päättämään, joissa puhuttiin sekä koti- että ulkomaalaisista tai joissa puhuttiin eläimistä yleensä.

8.3 Tulokset

Seuraavaksi esittelen sisällön erittelyssä löytämiäni tuloksia. Villiintyneitä ja kesyyntyneitä eläimiä ei aineistosta löytynyt lainkaan, joten jätin ne pois taulukoista. Laboratorioeläimiä aineistossa oli vain neljä kappaletta, joten niistä saatuja tuloksia ei voi yleistää tätä aineistoa pidemmälle muuta kuin siltä osin, että näistä eläimistä puhutaan vähän. Myös vangittuja ja puhdistajia oli hyvin vähän.

Käyttämäni Tixel-taulukkolaskentaohjelma huomioi vain jutut, joissa oli taulukon mukaan yksi diskurssi ja yksi eläinryhmä. Se supisti etenkin huumoridiskurssin sisällön esitystä pylväsdigrammeissa, sillä huumoridiskurssin kanssa samassa jutussa esiintyi usein toisella tasolla

jokin muista diskursseista. Päädyin lisäämään taulukkoon sarakkeita, joihin ”avasin” nämä kaksinkertaiset diskurssit: jos jutussa oli kaksi diskurssia, koodasin sen kahdeksi eri jutuksi. Juttujen lukumäärä lisääntyi näin neljällätoista, mutta painottava esitystapa antaa paremman kokonaiskuvan esimerkiksi huumoridiskurssin sisältämistä eläinryhmistä. Alkuperäisessä versiossa diskurssi olisi sisältänyt vain kolmea eläinryhmää, vaikka todellisuudessa sen sisältä löytyi kuutta.

Samalla tavalla avasin myös eläinryhmien jutut, joissa puhuttiin tasaväkisesti kahdesta eri eläinryhmästä. Useimmat tällaiset jutut kertoivat riistaeläimistä ja tuotantoeläimistä.

8.3.1 Eri eläinryhmien määrät

Kun ryhmät jaotellaan kesyihin, villeihin ja näiden välille jääviin luokkiin, eniten kirjoituksissa pääsivät esiin kesyt eläimet. Kesyistä eläimistä kirjoitettiin 48 prosentissa kaikista jutuista. Kesyjen eläinten suuri määrä on ymmärrettävää, sillä ihmisillä on enemmän kanssakäymistä kesyjen kuin villien eläinten kanssa. Sanomalehtiä tehdään ihmisille, ja kesyt eläimet ovat lähempänä tavallisten ihmisten arkea. Villeistä eläimistä kertoi 37 prosenttia jutuista ja kesyjen ja villien välimaastossa olevista eläimistä 8 prosenttia.

Ihmisuhteen mukaan lajitelluista eläinryhmistä (taulukko 2) kirjoitettiin useiten tavallisista villieläimistä ja työskentelevistä eläimistä. Työskentelevien eläinten suurta määrää selittävät lukuisat raviuutiset.

Taulukko 2: Eri eläinryhmiin kuuluvien eläinten esiintymistiheys tutkimusaineistossa.

ELÄINRYHMÄT	LUKUMÄÄRÄ	%-OSUUS
lemmikki	30	13
työskentelevä eläin	44	19
tuotantoeläin	36	15
laboratorioeläin	4	2
vangittu	8	3
puhdistaja	8	3
villieläin	48	20
riistaeläin	29	12
uhanalainen	14	6
yleisesti tai monia	16	7
Yhteensä	237	100

Tuotantoeläimistä puhuttiin hieman enemmän kuin lemmikeistä ja riistaeläimistä. Näiden ryhmien esiinpääsyn erot näkyvät selvemmin myöhemmin, kun käsitellään niistä käytettyjä diskursseja.

Harvinaisista eläimistä kerrottiin vain 6 prosentissa jutuista, ja lähes samoihin lukemiin ylsivät vangitut ja puhdistajat.

Lukumäärät olisi mielenkiintoista liittää tietoihin siitä, paljonko näitä eläimiä on todellisuudessa olemassa. Näin voitaisiin nähdä, pääseekö jokin eläinryhmä suhteellisesti enemmän

julkisuuteen kuin muut. Näistä lukumääristä voi silti nähdä, että lemmikeistä on suhteellisesti paljon juttuja verrattuna ainakin villeihin eläimiin, joita on maailma pullollaan. Laboratorioeläinten esiinpääsy puolestaan vaikuttaa hyvin pieneltä, jos ottaa huomioon, että koiria Suomessa on arviolta noin 600 000 ja vuonna 2003 Suomessa käytettiin noin 340 000 koe-eläintä (Ame, 2004). Koiria esiintyi 22 jutussa, koe-eläimiä 4 jutussa.

8.3.2 Käytettyjen diskurssien suhteet

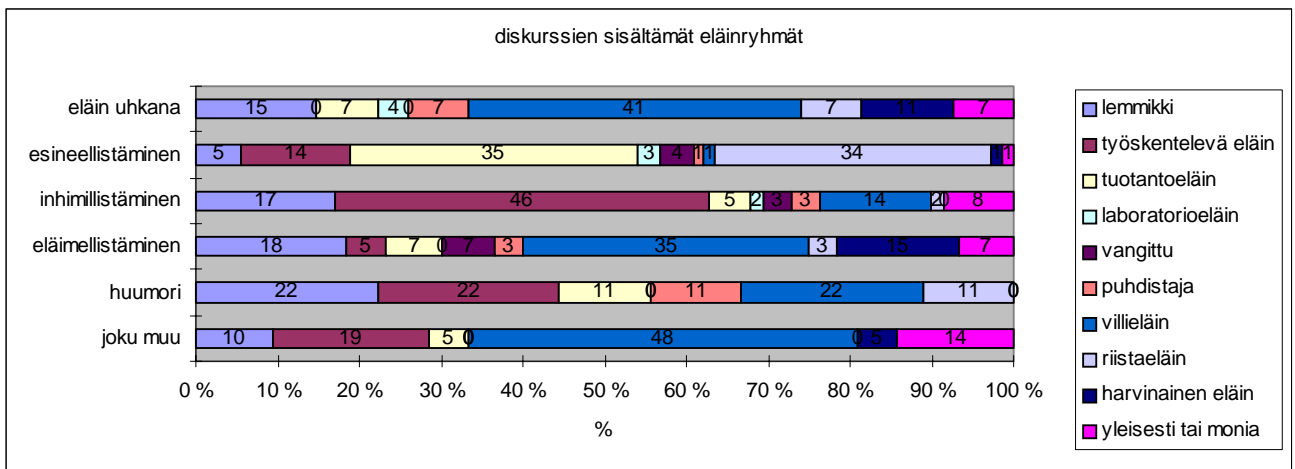
Suosituin aloitusdiskurssi tutkimissani jutuissa oli esineellistäminen, jota käytettiin lähes joka kolmannessa jutussa (29%). Seuraavaksi eniten käytettiin eläimellistämistä (24%) ja inhimillistämistä (24%). Uhkana eläin esitettiin noin joka kymmenennessä jutussa, huumoria käytettiin 4 prosentissa. Jollain muulla diskurssilla puhuttiin 9 prosentissa jutuista.

Tulos heijastaa eläinkirjoittelun ristiriitaisuutta: samalla kun suuresta määrästä eläimistä puhutaan kuin eläimistä, voidaan toisesta puolesta puhua esineellistäen. Eläinkirjoittelu on selvästi jakautunut hyvään ja huonoon tapaan puhua eläimistä.

8.3.3 Diskurssien suosikkieläimet

Tässä alaluvussa käsitelen tuloksia siitä näkökulmasta, millainen rakenne diskursseilla on eli mistä eläimistä puhuminen on eri diskursseille tyypillistä. (kuvio 3)

Eläin uhkana -diskurssilla puhuttiin useiten villieläimestä (41%). Seuraavaksi useiten uhkia olivat lemmikit (15%) ja harvinaiset eläimet (11%). Työskentelevä eläin ja vangittu eläin ei esiintynyt uhkana lainkaan, joten ilmeisesti näitä eläimiä pidetään turvallisina. Turvallisuuden tunne voi syntyä esimerkiksi illuusiosta, että ihmisen kanssa työtä tekevä, usein inhimillistäen esitetty työskentelevä eläin nähdään sekä tarkkaan valvotuksi eläimeksi että ihmisen ystäväksi.

Kaavio 3: Diskurssien sisältö eläinryhmittäin. Eläinryhmien osuus koko diskurssin jutuista prosentteina.

Esineellistävällä diskurssilla esiteltiin useiten tuotantoeläimiä (35%) ja riistaeläimiä (34%).

Diskurssia käytettiin aivan kaikista eläinryhmistä.

Inhimilliseksi kuvattiin etenkin työskentelevää eläintä (46%), lemmikkiä (17%) ja villieläintä (14%). Vain harvinaiset eläimet säästyivät inhimillistämiseltä, mahdollisesti siksi, että niistä puhuttaessa suosittiin inhimillistämisen rinnakkaisdiskurssia eläimellistämistä.

Eläimellistäen puhuttiin useiten villieläimistä (35%), sen jälkeen lemmikeistä (18%) ja vasta sitten harvinaisista (15%). Laboratorioeläimiä ei eläimellistetty lainkaan.

Huumoridiskurssissa esiintyi todennäköisimmin lemmikki, työskentelevä eläin tai villieläin, joita jokaista oli 22 prosenttia huumorijutuista. Laboratorioeläimet, vangitut ja harvinaiset eläimet säästyivät kokonaan naurunalaisena olemiselta.

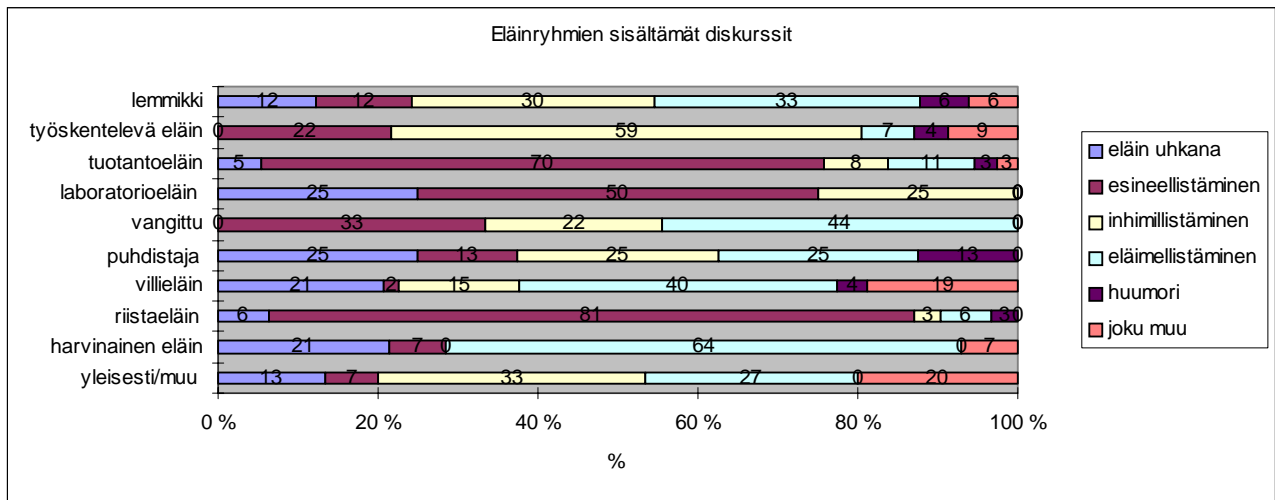
Tulokset kertovat siitä, mitä eläimiä mikäkin diskurssi suosii. Se ei siis kerro suoraan sitä, mikä diskurssi on hallitsevin missäkin eläinryhmässä, sillä eläinryhmien koot ovat erilaisia.

Vertailusta voi kuitenkin päätellä, että villieläin on helppo esittää uhkana, tuotantoeläin ja riistaeläin esineenä ja työskentelevä eläin inhimillisenä.

8.3.4 Eläinryhmien eriarvoisuus diskurssien pohjalta

Äskeisessä alaluvussa kerroin, mitkä eläinryhmät ovat eri diskurssien suosikkeja. Tässä luvussa otan tutkittavakseni eri eläinryhmät ja katson, mikä diskurssi on missäkin eläinryhmässä hallitsevin. Tässä luvussa kerrotaan siis eläinten eriarvoisista asemista.

Lemmikit esitettiin useimmiten eläimellistävällä tai inhimillistävällä diskurssilla, mutta niiden yhteydessä käytettiin useita muitakin lähes tasaväkisiä diskursseja (kuvio 4). Lemmikkien kuva Aamulehdessä on monipuolinen ja suurimmaksi osaksi positiivinen.

Kuvio 4: Eläinryhmien sisältämien diskurssien prosentuaaliset jakaumat.

Lähes 60 prosenttia työskentelevistä eläimistä kertovista jutuista alkoi inhimillistävällä diskurssilla. Seuraavaksi suurin diskurssi oli esineellistäminen.

Tuotantoeläimet saivat palstatilaa useimmiten esineinä. Jopa 70 prosenttia tuotantoeläimistä kertovista jutuista esitti eläimen esineenä. Tuotantoeläintä suhteellisesti useammin esineellistettiin vain riistaeläimet, joiden yhteydessä käytettiin lähes pelkästään esineellistämistä. Myös laboratorioeläimet esitettiin enemmän esineenä kuin muilla diskursseilla: laboratorioeläin oli esine joka toisessa jutussa.

Villieläimet oli 40 prosentin varmuudella eläimellistetty, mutta niiden esittäminen uhkana ja inhimillisenä oli myös melko yleistä. Villieläimistä käytettyjä diskursseja pitäisi tutkia lisää, sillä jopa 19 prosenttia villieläimistä kertovista jutuista oli laitettu joku muu -diskurssiin.

Harvinaiset eläimet oli suurimmassa osassa jutuista eläimellistetty, mutta viidesosa jutuista esitti ne uhkana. Harvinaisuus ilmeisesti vaikuttaa siihen, kuinka eläimenä eläin nähdään ja kuinka paljon sitä arvostetaan omana itsenään: harvinaiset eläimet eläimellistettiin 64 prosentissa jutuista, mutta tavallisia villieläimiä eläimellistettiin vain 40 prosentissa jutuista.

Puhdistajilla oli monipuolinen kuva ja melko tasaisesti eri diskursseja. Toisin kuin toisella kesyjen ja villien eläinten väliin jäävällä eläinryhmällä, vangituilla, puhdistajista puhuttiin kaikilla diskursseilla. Huomattava on kuitenkin se, että juttuja oli aineistossa vain muutama.

Riistaeläimiä, vangittuja eläimiä, työskenteleviä eläimiä ja tuotantoeläimiä esitettiin uhkana hyvin harvoin. Tämä voi johtua siitä, että ihminen pitää näistä eläinryhmistä huolta, ja nämä eläimet ovat harvoin kosketuksissa suurimpaan osaan ihmisistä. Riistaeläimissä lukua pienentää se, että osa tutuista riistaeläimistä kuten hirvi on luettelossa laitettu villieläimiin, jos jutussa ei ole mainittu sen metsästyksestä. Toisaalta esineellistetyin eläimen on vaikea olla uhka, sillä se ei ole raivoa tunteva kone vaan pelkkä kone. Riistaeläimiä ei myöskään inhimillistetty, ehkä siksi ettei oman ryhmän olentojen syöminen tuntuisi reilulta. Työskentelevät eläimet ja vangitut eläimet puolestaan on usein esitetty inhimillistäen, ja niiden uhattomuus voi puolestaan johtua siitä, ettei omaa ryhmää ole totuttu näkemään mahdollisena uhkana. Lisäksi mielikuvat näistä eläimistä perustuvat representaatioihin, jotka liittyvät sirkukseen ja raviratoihin, joissa eläimet pääosin toimivat kiltisti juuri niin kuin ohjaajat toivovatkin niiden toimivan.

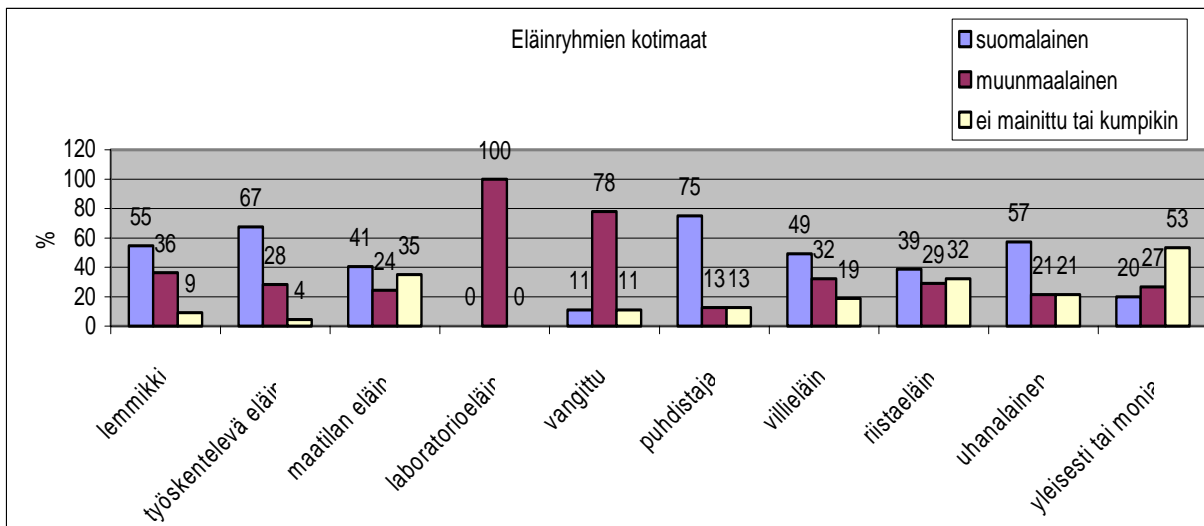
Esineellistävä diskurssi on vahva siinä mielessä, että eri eläinryhmien sisällä sitä käytetään huomattavan suuria määriä. Mikään muu diskurssi ei missään eläinryhmässä saanut yli 70 prosentin ylivaltaa muihin diskursseihin. Yli 50 prosentin käyttöön ylsi muista diskursseista vain inhimillistäminen (59 %) työskentelevien eläinten ryhmässä ja eläimellistäminen (64%) harvinaisten eläinten ryhmässä. Ongelmalliseksi tämän ylivallan tekee se, että esineellistävä

diskurssi on seurauksiltaan hyvin negatiivinen, ja kaipaisi muiden diskurssien käyttöä, jotta eläimistä muodostuisi monipuolinen kuva.

Diskurssien lisäksi eläimiä voidaan asettaa eriarvoisiin asemiin luomalla niistä joko moni- tai yksipuolista kuvaa. Aineistossa piirrettiin monipuolisinta kuvaa lemmikeistä, sillä niistä käytettiin kaikkia löytämiäni diskursseja. Riistaeläinten kuva oli yksipuolisin. 87 prosenttia riistaeläimistä kertovista jutuista käytti esineellistävää diskurssia, joka jo itsessään on hyvin yksipuolinen.

8.3.5 Suomalaisuuden painoarvo

Kotimaiset eläimet pääsevät huomattavasti helpommin lehden sivuille lähes kaikissa eläinryhmissä (kuvio 5), ja myös niiden lukumäärä oli tutkimusaineistossa suurempi kuin ulkomaisten.

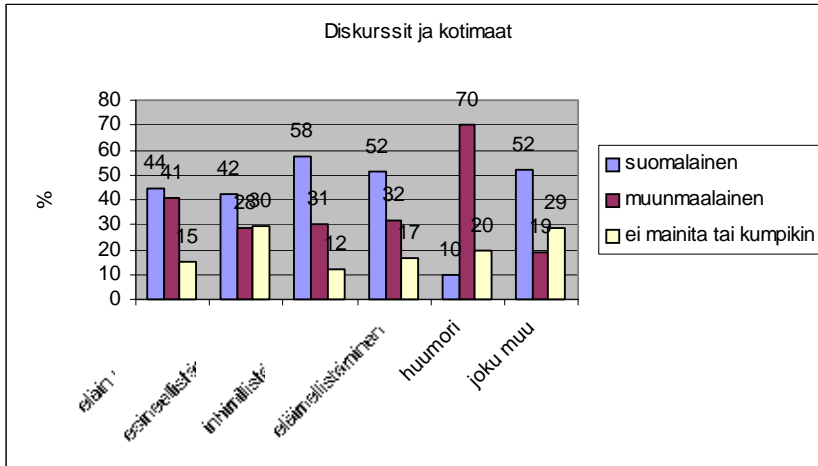

Kuvio 5: Eläinryhmien edustajien jakautuminen suomalaisiin ja muunmaalaisiin eläimiin prosentteina.

Pelkästään suomalaisista eläimistä puhuttiin noin joka toisessa eläinaiheisessa jutussa ja pelkästään muunmaalaisista noin kolmasosassa. Ainoastaan vangittujen eläinten ja laboratorioeläinten ryhmissä eläin oli useimmiten ulkomaalainen. Näissä kahdessa ryhmässä jakaumaan saattoi vaikuttaa se, että ryhmien edustajista kertovia juttuja oli tutkimusaineistossa vain muutama. Kummastakin eläinryhmästä käytettiin vain kolmea diskurssia, joista yksi – laboratorioeläimellä vahvin – oli esineellistävä.

Koska laboratorioeläin oli useimmiten esineellistetty ja ulkomainen, on se ainakin tämän pienen tutkimusaineiston perusteella huonossa asemassa lehtien sivuilla. Koska mediassa ei puhuta suomalaista laboratorioeläimistä, voi lukijoille lisäksi tulla sellainen olo, ettei Suomessa eläinkokeita juuri tehdä. Mielikuva on väärä, sillä Maa- ja metsätalousministeriön kotisivujen mukaan esimerkiksi vuonna 2001 Suomessa kuoli 642 589 eläintä eläinkokeissa.

Erityisen vahvasti kotimaiset eläimet pitivät puoliaan inhimillistävää tai eläimellistävää diskurssia käyttäneissä jutuissa (kuvio 6). Diskursseista vain huumoridiskurssissa oli ulkomaisilla eläimillä ylivalta, ja ylivalta oli huomattava. Tämä voi tarkoittaa sitä, että ulkomaisille eläimille on helpompi nauraa, tai sitä, että kansainvälisten uutistoimistojen tarjonta humoristisista eläinjutuista on suuri.

Kuvio 6: Eri diskursseissa esiintyneiden eläinten kotimaat prosentteina.

Useimmiten eroa eläimen kotimaan välillä ei tehty esineellistävissä diskurssissa. Sarakkeessa on kuitenkin mukana myös jutut, joissa puhutaan sekä suomalaisista että ulkomaisista eläimistä. Tulos sopii yhteen sen kanssa, ettei esineellistetyllä eläimellä katsota olevan persoonaa – joko eläimen kotimaalla ei katsota olevan mitään merkitystä tai sitten katsotaan, että kotimaisista ja ulkomaisista eläimistä voidaan hyvin puhua samalla kertaa.

8.3.6 Genrejen suosikit

Vinkkeihin asti eläin pääsi vain neljässä jutussa. Diskursseista näissä oli edustettuina uhka, esineellistäminen ja inhimillistäminen. Kuten jo mainittiin, vain yhdessä pääkirjoituksessa eläin pääsi pääkirjoitukseen, ja silloinkin harvinaisesta eläimestä kirjoitettiin uhkana.

Uutiset pyrkivät olemaan puolueettomia. Siksi on mielenkiintoista, että uutisissa suosituin diskurssi eläimistä puhuttaessa on esineellistäminen. Uutisissa eläin esitettiin esineellistäen 39 prosentissa jutuista. Myös eläimellistäminen (21%) ja inhimillistäminen (19%) olivat käytettyjä, ja uhkana esitettiin yli kymmenen prosenttia eläimistä. Huumoria uutisissa ei käytetty.

Erottelin uutisluokasta omaksi luokakseen kevyet uutiset, joissa kerrottiin uusista, ajankohtaisista asioista, mutta joissa tyyli ei ollut perinteinen asiatyylä eivätkä asiatkaan olleet niin tärkeitä. Kepeissä uutisissa esiintyi melko tasaisesti kaikkia diskursseja paitsi esineellistämistä.

Kuvasta ja kuvatekstistä koostuvia kuvakulmia oli aineistossa seitsemän, ja niistä lähes puolet oli eläimellistäviä. Henkilöhaastatteluissa esineellistäminen (38%) ja inhimillistäminen (25%) olivat suosituimpia. 75 prosenttia urheilu-utisista inhimillisti ja 13 prosenttia esineellisti eläimen. Taustoittavissa jutuissa ja kainaloissa suosittiin eläimellistävää diskurssia, jota oli 60 prosentissa jutuista. Esineellistävää käytettiin joka viidennessä ja inhimillistävää joka kymmenennessä.

Yleisö kirjoitti mieluiten eläimellistäen (36%). Myös esineellistävä (27%) ja eläin uhkana -diskurssi (18%) olivat suosittuja.

Uutisissa käsiteltiin eniten villieläimiä, tuotantoeläimiä ja lemmikkejä, kainaloissa ja taustoittavissa jutuissa tuotantoeläimiä ja lemmikkejä. Reportaaseissa ei kerrottu puhdistajista, laboratorioeläimistä eikä vangituista eläimistä, mutta muista eläinryhmistä niissä kerrottiin melko tasaisesti. Kepeissä uutisissa ei käsitelty lainkaan laboratorioeläimiä. Yleisö kirjoitti eniten lemmikeistä, mutta vain työskentelevät eläimet, vangitut ja laboratorioeläimet jäivät yleisönosaston keskustelun ulkopuolelle.

9 Tiivistelmä ja päätelmiä

9.1 Tulosten liittäminen rasismiin: eriarvoisuus

Etniset vähemmistöt esitetään lehdissä usein negatiivisesti, stereotypisesti, uhkana tai ongelmana. Tutkielmani toisessa osassa huomasin negatiivisuuden liittyvän kiinteästi vain eläin uhkana -diskurssiin. Tässä kolmannessa osassa olen todistanut, että eläin uhkana -diskurssin negatiiviseen asemaan joutui useimmiten villieläin. Villieläimistä kertovia juttuja oli kuitenkin niin paljon, että juttujen lukumäärään suhteutettuna myös harvinaisista eläimistä yhtä suuri osuus esitettiin uhkana. Puhdistajat ja laboratorioeläimet esitettiin uhkana jopa hieman useammin. Nämä neljä eläinryhmää ovat siis suurimmassa vaarassa saada julkisuudessa negatiivisen leiman.

Myös huumoridiskurssi ja esineellistävä diskurssi kuvasivat eläimiä hyvin yksipuolisesti ja tunteettomasti. Huumori oli marginaalinen puhetapa jokaisessa eläinryhmässä. Esineen stereotypiseen osaan puolestaan alistettiin etenkin tuotantoeläimiä, laboratorioeläimiä ja riistaeläimiä, joista kertovista jutuista vähintään puolet alkoi esineellistävällä diskurssilla.

Pidän esineellistävää diskurssia jopa eläin uhkana -diskurssia vaarallisempana, sillä siinä eläimiltä viedään oikeus elollisuuteen. Väitän, että lehtien sivuilla huonoimmassa asemassa ovat tuotantoeläimet, laboratorioeläimet ja riistaeläimet. Tarkasteltaessa näitä eläinryhmiä edustavia lajeja huomataan, että tuotantoeläimeksi on kuvattu useimmiten kana, sika tai lehmä, joita ei muissa eläinryhmissä juurikaan näy.

Hyväosaisia eläimiä puolestaan olivat villieläimet, harvinaiset eläimet ja vangitut eläimet, jotka useimmiten tuotiin ihmisten eteen eläimellistään. Harvinaisia eläimiä eläimellistettiin eniten, jopa enemmän kuin tavallisia villieläimiä. Harvinaisista eläimistä yleisin kuvattu laji oli liito-orava.

9.2 Kesyys ei enää ole arvostuksen tae

Aikaisemmin kesyjä eläimiä arvostettiin enemmän kuin villejä. Nykyisin tilanne on kääntynyt pääläelleen ja vääntynyt vielä hieman monimutkaisemmaksi.

Sekä kesyissä että villeissä eläimissä on hyvinä pidettyjä eläinryhmiä ja huonoina pidettyjä eläinryhmiä. Lemmikit ja työskentelevät eläimet ovat huomattavasti paremmassa asemassa kuin tuotantoeläimet tai laboratorioeläimet, sillä ne esitetään lehdissä tuntevina olentoina. Villeissä eläimissä arvostus on huipussaan kirjoitettaessa harvinaisista eläimistä, hieman matalampi kirjoitettaessa villieläimistä ja lopulta suorastaan surkea kirjoitettaessa esineellistetyistä riistaeläimistä.

Tuntuu kuin määräävämpää kuin kesyys tai villiys olisi nykyisin se, miten ihminen eläintä kohtelee: jos kohtelu on hyvin epäeettistä, myös arvostus on vähäistä. Ajattelu on nurinkurista, sillä periaatteessa juuri näitä eläimiä pitäisi arvostaa, sillä ne antavat ihmisille kaikkensa. Väitän siis, että eläinkunnassa toiseksi tuotetaan eläin, jossa oikeasti pelätään ihmistä ja omia tekojamme.

9.3 Identiteetin ja toiseuden luominen diskursseissa

Aamulehden eläinjutuissa on meitä ja muita. Muut eli toiset esitetään usein stereotypisesti ja negatiivisesti. Negatiivisuus näkyy selvästi eläin uhkana -diskurssissa ja stereotypisyys esineellistämässä. Kummassakaan eläinten ääntä ei päästetä kuuluviin eikä eläimen näkökulmaa oteta huomioon. Nämä ovat ne kaksi diskurssia, joissa eläin esitetään selvästi toisena.

Kun olenosta tehdään toinen, siltä kielletään kaikki inhimilliset piirteet, jotta ryhmien erilaisuus korostuisi. Tällä perusteella esineellistetyt eläimet ovat selvimmin ihmiselle äärimmäisiä toisia. Toisia ovat siis etenkin tuotantoeläimet, laboratorioeläimet ja riistaeläimet, joiden tunteet ja persoonallisuus usein peitetään esineellistävällä diskurssilla.

Lievempi toiseutta luova diskurssi, eläin uhkana -diskurssi, oli marginaalinen lähes jokaisessa eläinryhmässä, mutta muita useammin uhkana esitettiin laboratorioeläimet, puhdistajat, villieläimet ja harvinaiset eläimet.

Kun toisesta puhutaan negatiivisesti tai kun sen tuntemiskykyä vähätellään, on tarkoituksena rajata toinen meidän ulkopuolelle ja vahvistaa näin oman ryhmän identiteettiä. Ihmiset peilaavat itseään eläinten kautta, vertaavat tapojaan eläinten tapoihin ja etsivät niistä eroja tai yhtäläisyyksiä. Tällaisessa maailmassa hyväksikäytettävät eläimet on työnnettävä toiseuteen, jotta niihin

kohdistuvat pahat tekomme eivät tuntuisi kohdistuvan meihin itseemme. Lemmikeistä käytettävä inhimillistävä diskurssi tasoittaa esineellistävän diskurssin vaikutuksia identiteettiin. Se auttaa ihmisiä luomaan itselleen minäkuvan, jossa olemme eläimiä kohtaan eettisiä ja hyviä, siis inhimillisiä. Virheellinen usko moraaliseen ylivertaisuuteemme turvaa asemamme eläinten yläpuolella.

Me ja muut -rajanveto ei eläimistä kertovissa diskursseissa ole niin selvä kuin olisin olettanut. Meidän ja muiden rajalla pyöriviä diskursseja on paljon. Esimerkiksi eläimellistäminen tasapainoilee välimaastossa: se kuvaa eläimen erilaiseksi kuin ihmisen, mutta eläintä ei silti esitetä negatiivisena tai uhkaavana toisena, vaan mielenkiintoisena toisena. Inhimillistävä diskurssi liittää osan eläimistä selkeästi ihmisjoukkoon, mutta sekään ei ole kaikkein tavoiteltavin diskurssi eläinetiikan näkökulmasta.

IV OSA: ASKEL KOHTI PAREMPAA

10 Tarkastelua

Ennen empiirisiä tutkimuksia oletin, että tiettyjen eläinryhmien kanssa käytettävät puhuvat eroavan radikaalisti toisista: lemmikit esitellään yksilöinä ja tehotuotantoeläimet kasvottomana massana. Tutkimukseni todisti, että eläinten representoimisessa on selviä eroja. Lemmikeistä puhutaan huomattavasti useammin yksilöllisyyttä esiin tuovilla diskurssilla kuin tuotantoeläimistä, jotka suureksi osaksi esitetään paitsi kasvottomaksi myös elottomaksi massaksi.

Lisäksi oletin, että rasमितutkimuksista tuttu tapa esittää toinen uhkana tai ongelmana olisi nähtävissä myös eläinkirjoittelussa. Vaikka tutkimukseni todisti, että eläimiä esitetään uhkana tai ongelmana tilanteissa, joissa uhkaa ei todellisuudessa ole, väitän että eläinten kuvaaminen esineellistävällä diskurssilla on eläinten näkökulmasta huomattavasti vaarallisempi diskurssi.

Tutkimuksen aikana havaitsin eläinjaotteluni perustan olevan hankala. Vaikka jaottelu ihmissuhteen mukaan kertookin jotain oleellista eläinten asemasta lehtien sivuilla, vain harvojen lajien asema paljastui. Jos lajin edustajia esiintyi useassa eläinryhmässä, ei siihen liitetyt diskurssit selvinneet yhtä selvästi kuin kanojen, sikojen ja lehmien kanssa käytetyt diskurssit. Yksittäisiä eläinlajeja koskevien diskurssien tutkiminen antaisikin todenmukaisempaa tietoa siitä, millainen lajin asema lehdissä on.

Tuloksiin vaikutti varmasti myös se, että joidenkin eläinlajien kuuluminen johonkin eläinryhmään on yhteiskunnassamme hyvin selvää. Esimerkiksi lyhyissä hirvikolariuutisissa hirveä ei erityisesti esitelty riistaeläimenä. Tällöin jaottelin hirven villiksi, vaikka se lukijoiden mielissä olisikin selvästi riistaeläin.

Vaikeata juttujen jakamisessa diskurssisiin oli eläimellistämisen ja inhimillistämisen raja. Uskon, että näissä tapauksissa joku toinen olisi saattanut laittaa osan jutuista eri ryhmiin. En kuitenkaan näe tätä kovin suurena ongelmana, sillä tapauksia ei ollut useita, ja lisäksi diskurssit ovat hyvin lähellä toisiaan. Ongelmallisia olivat myös aukot Tixelin logiikassa, jonka takia jouduin lisäämään juttujen lukumääriä saadakseni kokonaisuuksista oikeamman kuvan.

Tutkimuksen loppuvaiheilla huomasin, että saatoin yrittää puraista hieman liian ison palan kakkua ottaessani tutkittavakseni spesismissä useita sellaisia alueita, jotka rasमितutkimuksessa on tutkittu useissa eri tutkimuksissa. Tutkimukseni onkin melko pintaraapaisu spesismistä mediassa, hyvin yleinen ja ehkä ennalta arvattava kuva eläinkirjoittelusta. Jostain on kuitenkin lähdeittävä liikkeelle. Minä lähdin tästä.

10.1 Mitä pitäisi tehdä toisin?

Stuart Hallin (1999, 210-220) mukaan vallalla olevaa representaatiojärjestelmää voi muuttaa muun muassa kääntämällä stereotyypit nurin. Asioista, joista on ennen kirjoitettu negatiivisesti, aletaan silloin kirjoittaa positiivisesti. Positiivisilla kuvilla pyritään luomaan myönteinen asenne erilaisuutta kohtaan. Ne pyrkivät rakentamaan positiivista samaistumista aiemmin torjuttuun kohteeseen samalla kyseenalaistaen aiempien representaatioiden pelkistäväyyden. Tätä keinoa voi mielestäni suoraan laajentaa myös eläinkirjoitteluun. Esimerkkiä voi aluksi ottaa vaikka eläimellistävistä diskurssista.

Rasismia vastaan käytiin aikoinaan painottamalla tumma- ja vaaleaihoisten samanlaisuutta (emt., 175-177). Myös se on mielestäni hyvä keino spesismien vähentämiseen, kunhan keinona ei käytetä inhimillistämistä vaan ennemminkin elollistamista, elävyyden painottamista. Maria Suutalan (1996, 19-20) mielestä parempi suhde eläimiin syntyisi, jos elävien olentojen hierarkia poistuisi ja elämän kokonaisuus korostuisi. Peter Singer (1991, 217) puolestaan uskoo, että ”spesististä suhtautumista edesauttavat osaltaan ne harhaluulot, joita meillä on eläimistä ja luonnosta”. Oikea tietokin on tarpeen.

Eläinkirjoittelun suurin ongelma on mielestäni rutiinit. Eläimistä kirjoitetaan niillä tavoilla, millä niistä on totuttu kirjoittamaan, eikä monipuolista ja siten todenmukaista eläinkuvaa pääse syntymään. Todenmukaisuus on mielestäni tärkein asia, mihin eläinkirjoituksissakin pitäisi pyrkiä.

Koneeksi kuvattu eläin on kaikkein huonoimmassa asemassa, sen kuva on yksipuolisin: se ei saa oikeutta edes tunteisiin. Inhimillistettykään eläin ei saa olemuksestaan kaikkia puolia esiin. Ainoastaan eläimellistävään diskurssiin itsessään en keksi minkäänlaista korjaamista. Ainut mitä diskurssin käytössä olisi parannettavaa, on eri eläinryhmiin kuuluvien eläinten ottaminen kirjoituksen kohteeksi.

En väitä, että eläinten tunteista ja tavoista pitäisi kirjoittaa jokaisessa eläinjutussa aiheesta riippumatta, mutta jotta eläimistä saisi oikeanlaisen, monipuolisen kuvan, pitäisi nämä puolet ottaa huomioon silloin, kun se on oleellista. Lehmistä ja kanoista voitaisiin kirjoittaa – ja on joskus kirjoitettukin – kuin lemmikeistä. Nekin ovat eläviä olioita.

Esineellistämisen, huumoridiskurssin ja eläin uhkana -diskurssin käyttämisen moraalisuutta voi miettiä vaikka vaihtamalla tekstissä eläin-sanalla ihmisen. Jos sama teksti voisi puhua ihmisestä olematta rasistinen, se voi puhua eläimestä olematta spesistinen.

Inhimillistävissä jutuissa näen pahimmaksi piirteeksi sen, että eläinten käyttäytymistä selitetään ihmisten vastaavan toiminnan syillä. Sen vaikutukset eläinten arjessa ovat mittavat, eikä diskurssi lainkaan kannusta ihmisiä ymmärtämään erilaisuutta. Yksinkertainen parannus olisi diskurssin vieminen eläimellistävän diskurssin suuntaan. On hyvä, että eläimet esitetään yksilöinä,

mutta yksilöistä kertoviin tarinoihin voisi liittää myös oikeaa tietoa eläinten toiminnan syistä. Tärkeää olisi myös tuoda paremmin esiin se, kuka oikeasti on toimija: Eläin ei saa päättää siitä, jatkaako se raviuraansa. Useimmiten ihminen tekee eläimiä koskevat päätökset, ja hänelle pitäisi antaa myös päätöksiä seuraava vastuu.

Esineellistämisessä kaikki löytämäni piirteet vaikuttavat pahoilta. Myös tuotantoeläimistä tai riistaeläimistä kertovissa jutuissa voitaisiin tuoda esiin eläimen näkökulmaa esimerkiksi miettimällä, miten uutiset konkreettisesti vaikuttavat eläimiin, joista siinä kerrotaan. Lihan makua ylistettäessä pitäisi myös eläimelle antaa arvostusta, ja jos vain mahdollista kiinnittää huomiota siihen, että liha on joskus ollut elävä olento jolla on ollut haluja ja tarpeita. Jos taloussivuilla eläimistä on pakko puhua kuin tavaroista – mikä ei minun mielestäni ole lainkaan pakollista – pitäisi lehden tuoda muilla sivuillaan esiin tehotuotantoeläinten toisia puolia, jottei kuva jäisi kokonaan stereotyyppiseksi. Tällöin ei riitä, että lemmikkidiskurssilla esitellään lehmä, joka elää pienen tilan hyvällä pellolla. Esiin pitäisi tuoda myös vähemmän onnellisten eläinten arki.

Eläin uhkana –diskurssia olisi helppo muuttaa eettisemmäksi lisäämällä siihen eläinten käyttäytymistä selvittävä osa. Tällöin syy uhkaavaan käytökseen selviäisi, ja uutisointi olisi todenmukaisempaa. Uskon, että ihmisiä kiinnostaisi myös eläinten toiminnan syyt, eikä vain se, että jokin eläin on toiminut järjettömästi kohdatessaan ihmisen. Olisi hyvä olla liioittelematta eläinten aggressiivisuutta, ja miettiä, onko esimerkiksi sotasanaston käyttö linnuista puhuttaessa ylilyövä. Myös eläimelle tekstissä esitetyn rangaistuksen oikeudenmukaisuutta voisi pohtia.

Huumoridiskurssissa toivoisin korjattavan naurun kohteen. Jutuissa voitaisiin useammin nauraa esimerkiksi ihmisten ennakkoluuloille eikä itse eläimelle. Jutun kirjoittajan soisi miettivän, miltä juttu kuulostaisi uutiseksi kirjoitettuna. Olisiko siinä ainesta uutiseksi, ja olisiko se uutiseksi kirjoitettuna liian asenteellinen julkaistavaksi? Ja jos sen voi kääntää uutiseksi, se pitäisi kääntää uutiseksi. Jos vitsin kohteena oleva eläin on tarinassa kokenut kipua tai kuollut, voisi sille osoittaa hieman kunnioitusta naurun sijaan.

Rasimitutkimuksissa on todettu, että vähemmistöjen oman äänen pääseminen mediaan on tärkeää tasa-arvon ja ymmärryksen aikaansaamiseksi. Vaikka ensinäkemältä voi tuntua vaikealta soveltaa samaa periaatetta eläimiin, ei se ole mahdotonta. Eläimen ääntä voi korottaa kysymällä erilaisia kysymyksiä. On myös ihmisiä, jotka voivat puhua eläinten puolesta: biologeja, eläinsuojelijoita, etologeja. Näiden asiantuntijoiden ääni voisi olla eläinten ääni ainakin siihen asti, että eläimiä aletaan ymmärtää paremmin koko yhteiskunnassa.

10.2 Jatkotutkimusaiheita

Koska spesismien ja eläinkirjoittelun tutkiminen on vasta aluillaan, jatkotutkimuksille olisi paljon aiheita. Vaihtoehtoja spesismien tutkimiseen on useita. Olisin tahtonut pro gradussani käsitellä myös diskursseihin liittyviä puhujavalintoja, mutta se olisi paisuttanut tutkimustani liiaksi. Villieläinjutuista silmiini pisti se, kuinka villeistä eläimistä kertoi usein riistalaitoksen mies tai metsästäjä. Tutkimuksella selviäisi, onko tämä piirre todellakin yleinen, vai esiintyykö hirvitietäjinä myös villieläintutkijoita tai muita eläimen näkökulmasta katsovia kertojia.

Jatkotutkimuksia voisi tehdä myös eri eläinlajien julkisuuskuvista. Myös tätä tutkimusta vastaavan tutkimuksen tekeminen esimerkiksi Metsästys- tai Lemmikit ja eläinmaailma-lehti tutkimusaineistonaan voisi olla antoisaa.

Näppituntumalta uskoisin myös, että lemmikeistä kerrottavissa jutuissa ihmisten valtaa eläimiin yritettäisiin häivyttää muun muassa passiivilla ja nominalisoinnilla. Esimerkiksi Konnasta kaveri jopa 100 vuodeksi –jutussa (1.2.) kerrotaan, että ensin taloon tuli Ipana. Ihminen ei siis hakenut eläintä, vaan se päätti itse tulla heille.

Myös harvinaisista eläimistä kirjoitetut jutut kaipaisivat lisätutkimusta. Omassa tutkimusaineistossani uhanalaisista ja rauhoitetuista eläimistä kertovissa jutuissa uhanalaisuus mainittiin hyvin usein ainakin sivulauseessa, mutta liito-oravavastaisessa pääkirjoituksessa sitä ei mainittu. Tutkimuksessa voisi tarttua esimerkiksi siihen, missä muissa jutuissa eläimen uhanalaisuus on piilotettu, ja miksi niin on tehty.

10.3 Jälkisanoja: Loppu hyvin?

Vaikka toimittajat yleisesti osaavat jo kiinnittää huomiota tasa-arvoiseen kirjoitustapaan erilaisista ihmisistä puhuttaessa, ei pitäisi unohtaa, että median tarjoama kuva maailmasta ei vielä ole läheskään niin todenmukainen kuin se voisi olla.

1700- ja 1800-luvulla mustien esitettiin olevan halpoja palvelijoita, jaloja villejä tai aivottomia viihdyttäjiä (Hall 1999, 170). Nykyisin eläimille tarjotaan lehdissä ainakin ihmisen, ”jalon” eläimen, ihmistä palvelevan koneen tai viihdyttäjän roolia. Yhteys on selvä. Stereotyyppejä on olemassa, ja niitä myös käytetään.

Leena Vilkan (1996, 136) mukaan eläinoikeuksista tärkein olisi oikeus psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Tämä sisältäisi vähintään oikeuden normaaliin omanlajisensa eläimen elämään, mihin kuuluisi oikeus vapauteen, sosiaalisiin suhteisiin ja vapauteen ihmisen aiheuttamasta tuskasta. Se ei ole paljon, mutta joillekin eläimille jo pelkästään vapaus tuskasta on tavoittamaton olotila. Näiden eläinten kohteluun vaikuttavat osaltaan myös lehdissä käytetyt diskurssit.

Länsi-Euroopassa rasismitutkimus on saanut pontta siirtomaavaltiotaustastaan. Spesimitutkimuksen toivoisi olevan paljon nykyistä yleisempää, sillä spesimissä lähes jokainen maa on siirtomaavalta.

Lähteet

Julkaistut ja julkaisemattomat:

- Ahola, Eeva (2002) *Maahanmuuttajat ja me. Miten televisiouutinen representoi meitä ja heitä.* Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Birch, Charles & Vischer, Lukas (1997) *Living with the animals.* Geneva, Switzerland: Risk Book Series, WCC Publications.
- van Dijk, Teun A. (1987) *Communicating racism. Ethnic prejudice in thought and talk.* London: Sage publications.
- van Dijk, Teun A. (1991) *Racism and the press. Critical studies in racism and migration.* London: Rutledge.
- van Dijk, Teun A. (1993) *Elite Discourse and racism.* Sage series on race and ethnic relations vol 6. London: Sage publications.
- Douglas, Mary (2003) Puhtaus ja vaara. Rituaalisten rajanvedon analyysi. 2. painos. Suom. Virpi Blom ja Kaarina Hazard. Tampere: Vastapaino.
- Erikson, Philippe (2000) The social significance of pet-keeping among Amazonian indians. Teoksessa Anthony L. Podberscek, Elizabeth Paul, James A. Serpell (toim.) *Companion animals and us: exploring the relationship between people and pets.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Fairclough, Norman (1997) *Miten media puhuu.* Suom. Virpi Blom & Kaarina Hazard. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, Norman & Wodak, Ruth (1997) Critical discourse analysis. Sivut 258-284 teoksessa Teun A. van Dijk (edit.) *Discourse as social interaction.* London : Sage.
- Franklin, Adrian (1999) *Animals and modern cultures. A sociology of human-animal relations in modernity.* London: Sage.
- Hall, Stuart (1992) *Kulttuurin ja politiikan murroksia.* Toim. Lawrence Grossberg, Juha Koivisto, Mikko Lehtonen ja Timo Uusitupa. Tampere: Vastapaino.
- Hall, Stuart (1999) *Identiteetti.* Suom. Mikko Lehtonen ja Juha Herkman. Tampere: Vastapaino.
- Harle, Vilho (1991) *Hyvä, paha, ystävä, vihollinen.* Rauhankirjallisuuden edistämisseura. Jyväskylä: Gummerrus.
- Harva, Urpo (1991) *Eläinten kärsimys.* Teoksessa Matti Sarmela (toim.) *Eläinten Etyk – eläinten tulevaisuus ihmisen kulttuurissa.* Helsinki: Aquarian publications.
- Horsti, Karina (2002) Maahanmuuttojournalismi – välivaihe monikulttuuriseen journalismiin. Teoksessa Pentti Raittila (toim.) *Etnisyys ja rasismi journalismissa.* Mediakriittinen

- julkaisusarja. Tampere: Tampere University Press.
- Isaksson, Pekka & Jokisalo, Jouko (1998) *Kallonmittaajia ja skinejä. Rasismin aatehistoria. Suomen rauhanpuolustajat*. Helsinki: Like.
- Jaakkola, Magdalena (1989) *Siirtolaisuustutkimuksia 21: Suomalaisten suhtautuminen ulkomaalaisiin ja ulkomaalaispolitiikkaan*. Työvoimaministeriö. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Jaakkola, Magdalena (1995) *Työpoliittinen tutkimus 101: Suomalaisten kiristyvät ulkomaalaisasenteet*. Työministeriö, Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Helsingin kaupungin tietokeskus, Kuntoutussäätiö. Helsinki: Painatuskeskus.
- Jaakkola, Magdalena (1999) *Työpoliittinen tutkimus 213: Maahanmuutto ja etniset asenteet: suomalaisten suhteutuminen maahanmuuttajiin 1987 – 1999*. Työministeriö, opetusministeriö, sisäasiainministeriö, Helsingin kaupungin tietokeskus, Kuntoutussäätiö. Helsinki: Edita.
- Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993) *Diskurssianalyysin alkeet*. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- Juppi, Pirita (2002) *Terroristeja, Disney-sukupolvea vai eettistä joukkoa?* Jyväskylän yliopisto. Journalistiikan laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Järvinen, Antero (2000) *Ihmiset ja eläimet : humanistin elämäkirja*. Helsinki: WSOY.
- Karvonen, Erkki (1992) *Odotuksen struktuurit ja populaari representaatio. Fenomenologinen tutkielma sosiaalisista odotuksista ja niiden suhteesta populaarikulttuuriseen esittämiseen*. Julkaisuja, sarja A80/1992. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Klemettinen, Pasi (2002) *Kurkistuksia karhun kulttuurihistoriaan*. Sivut 134-173 teoksessa Henni Ilomäki ja Outi Salokangas (toim.) *Eläin ihmisen mielenmaisemassa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 885. Helsinki: Hakapaino.
- Koivisto, Ilkka & Koivisto, Sesse (1984) *Savannien liiturodat ja pussaavat pulut*. Juva: WSOY.
- Kylmänen, Marjo (toim.) (1994) *Me ja muut: kulttuuri, identiteetit ja toiseus*. Tampere: Vastapaino.
- Laitila, Teuvo (1991) *Eläimen ja ihmisen suhde maailmanuskontojen valossa*. Teoksesta Matti Sarmela (toim.) *Eläinten Etyk. Eläinten tulevaisuus ihmisen kulttuurissa*. Helsinki: Aquarian publications.
- Leakey, Richard (1995) *Ihmiskunnan juuret*. Suom. Juha Valste & Anne Petäinen. Porvoo: WSOY.
- Lehtonen, Mikko (1998) *Merkitysten maailma - kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia*. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- Liebkind, Karmela (1994) *Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen*. Teoksessa Liebkind, Karmela (toim.) *Maahanmuuttajat: kulttuurien kohtaaminen Suomessa*. Helsinki:

- Gaudeamus.
- Masson, Jeffrey Moussaieff & Mc Carthy, Susan (1995) *Kun norsut itkevät: eläinten tunne-elämä*.
Suom. Tiina Ohinmaa. Juva: WSOY.
- Matinheikki-Kokko, Kaija (1994) Suomen pakolaisvastaanotto – periaatteet ja käytäntö. Teoksessa
Liebkind, Karmela (toim.) *Maahanmuuttajat: kulttuurien kohtaaminen Suomessa*.
Helsinki: Gaudeamus.
- Miles, Robert (1994) *Rasismi*. Suom. Antero Tiusanen & Juha Koivisto. Tampere: Vastapaino.
- Nurmi, Timo; Rekiaro, Ilkka; Rekiaro, Päivi (1993) *Suomen kielen sanakirja: Suomea suomeksi*.
Jyväskylä: Gummerrus.
- Parikka, Anu (1998) *Voi eläinparat. Tutkimus nuorten suhtautumisesta eläinsuojeluun ja eläinten
oikeuksiin*. Turun yliopisto, sosiologian laitos. Sosiologista keskustelua B 31. Turku:
Unipaps jäljennepalvelu.
- Peters, John Durham (1999) *Speaking into the air. A history of the idea of communication*.
Chicago: University of Chicago Press.
- Pietikäinen, Sari & Luostarinen, Heikki (1996) Vähemmistöt suomalaisessa julkisuudessa.
Teoksessa Dahlgren, Taina; Kortteinen, Juhani; Lång, K.J.(toim.) *Vähemmistöt ja niiden
syrjintä Suomessa*. Ihmisoikeusliitto ry:n julkaisusarja n:o 4. Helsinki: Yliopistopaino.
- Raamattu*. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama
suomennos.
- Raittila, Pentti & Kuttilainen, Tommi (2000) *Etnisyys Suomen sanomalehdissä syksyllä 1999*.
Tampere: Juvenes Print.
- Sarmela, Matti (1991) Eläimet ihmisyhteisöissä. Teoksessa Matti Sarmela (toim.) *Eläinten Etyk –
eläinten tulevaisuus ihmisen kulttuurissa*. Helsinki: Aquarian publications.
- Singer, Peter (1991) *Oikeutta eläimille*. Toisesta painoksesta suomentanut Helena Tengvall. Porvoo,
Helsinki, Juva: WSOY.
- Suutala, Maria (1996) *Naiset ja muut eläimet*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Söderling, Ismo (1999) *Perheitä meiltä ja muualta. Suomalaisten näkemyksiä omista ja
maahanmuuttajien perheistä*. Helsinki: Väestöliitto.
- Tapper, Helena (toim.) (2000) *Me median maisemissa. Reflektioita identiteettiin ja mediaan*.
Helsinki: Yliopistopaino.
- Thomas, Keith (1983) *Man and the natural world. Changing attitudes in England 1500 – 1800*.
Great Britain: Allen Lane.
- Vehkalahti, Pertti (2002) *Töihin vaikka omaksi tappioksi. Aamulehden ”Työttömän sivun”
julkisuus kriittisen diskurssianalyysin kohteena*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin

liseniaattityö

Vilka, Leena (1996) *Eläinten tietoisuus ja oikeudet - kettutyttöfilosofiaa ja susietiikkaa*. Helsinki: Helsinki University Press.

de Waal, Frans (1998) *Hyväluontoinen. Oikean ja väärän alkuperä ihmisessä ja muissa eläimissä*. Suomentanut Kimmo Pietiläinen. Helsinki: Terra cognita.

Ylimaunu, Juha (2002) Elinkeinot ihmisen ja eläimen suhteen muokkaajana. Sivut 115-133 teoksessa Henni Ilomäki ja Outi Salokangas (toim) *Eläin ihmisen mielenmaisemassa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 885. Helsinki: Hakapaino.

Lehdet:

Amee, Aija (2004) Suurin osa eläimistä biologisen perustutkimuksen tarpeisiin. *Animalia* 2004: 4, s.8, uutinen. Eläinsuojeluliitto *Animalia*. Helsinki.

Kivinen, Hanna (2003) Turkistarhaus ei ole aivan laillista – ja vielä vähemmän moraalisesti oikein. *Animalia* 2003: 4, s. 11, uutinen. Eläinsuojeluliitto *Animalia*. Helsinki.

Phillips, Mary T. (1994) Proper names and the social construction of biography: The negative case of laboratory animals. *Qualitative sociology* 17: 2 (pp 119-143).

Stibbe, Arran (2001) Language, power and the social construction of animals. *Society and animals* 9: 2 (pp 145-162)

Internetissä:

Dunayer, Joan (2003): *English and Speciesism*. *English Today* 19: 1, (pp 61-62), Cambridge University Press. (viit. 2.11. 2004) Saatavissa: <http://episcoveg.weblogger.com/2003/11/15>

Fortelius, Mikael (1997) *Ihmisen lajikehitys – eli kaamean, karvaisen apinateorian paluu*. Tieteessä tapahtuu 1997/1. (viit. 2.11. 2004) Saatavissa: <http://www.tsv.fi/ttapaht/197/forteliu.html>

Kupsala, Saara (2002) *Creating Moral Sentiments and Attitudes towards Farm Animals*. Julkaisematon MA thesis. Lancaster University. (viit. 4.11.2004) Saatavissa: <http://www.lancs.ac.uk/depts/philosophy/awaymave/onlineresources/saaradiss.rtf>

Palmer, Clare (1995) *Animal liberation, environmental ethics and domestication*. OCEES Research Paper. ISBN: 1 900316 00 5 (viit. 26.10.2003) Saatavissa: <http://www.mansfield.ox.ac.uk/ocees/pages/pubs%20PDF%20files/RP1.pdf>

Tuomivaara, Salla (2003) *Eläimet muuttuvassa yhteiskunnassa - johdatus ihmisten ja eläinten välisten suhteiden sosiologiaan*. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Sosiologian pro gradu –tutkielma. (viit. 5.11.2004) Saatavissa: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00266.pdf>

Liite 1: Diskurssianalyysin aineiston valinta

Valitsin tutkimusaineistokseni Aamulehden, koska se on levikiltään Suomen toiseksi suurin lehti ja sen diskurssien voi ainakin olettaa olevan yleisesti hyväksytyjä.

Keräsin aineistoa joka vuodenajalta, jotta eläinlajien kirjo tulisi mahdollisimman suureksi. Arvoin 20-tahoisella nopalla yhden viikon jokaisesta talvi-, kevät-, kesä- ja syyskuukaudesta vuodelta 2003. Mukaan valikoituivat viikot 5, 13, 28 ja 48.

Jutun valitsin mukaan, jos sen otsikko, alaotsikko, väliotsikko, kuvateksti tai kuva antoi olettaa, että tekstissä mahdollisesti puhutaan eläimestä, ja tekstissä todellakin esiintyi eläin tai eläimen osa. Eläimen ei siis tarvinnut nousta otsikkoon asti.

Jutun otin mukaan vain, jos siinä puhuttiin oikeasta eläimestä. En ottanut mukaan juttuja, joissa eläinsanalla viitattiin ihmiseen tai pehmoeläimeen. Urheilusivuilla ilvekset, leijonat ja ahmat esiintyivät todella usein viittaamatta oikeisiin eläimiin. Vaikka pehmoeläimistä puhuminen karhuina ja urheilujoukkueiden nimeäminen villien eläinten mukaan kertoo varmasti paljon ihmisen kaipuusta eläinten lähelle, on se mielestäni aivan toisen tutkimuksen aihe, ei tämän. Samoin jätin pois jutut, joissa eläinsana oli osa sananlaskua tai kielikuvaa. Nämä rajaukset tein siksi, että voisin keskittyä puheeseen oikeista eläimistä. Jätin pois myös Aamulehti 50 vuotta sitten -palstan jutut, koska ne eivät kuvasta nykypäivän diskursseja, ja voisivat vääristää tuloksia.

Aineistoa kertyi aluksi 231 jutun verran. Näistä jutuista valitsin vielä 50 juttua erilleen, jotta voisin tutkia niitä kvalitatiivisesti empiirisen tutkimukseni ensimmäisessä osassa. Jaoin jutut aluksi useaan kasaan sen mukaan, millaisesta eläimestä ne kertoivat. Esimerkiksi lemmikkieläimistä, villieläimistä, harvinaisista eläimistä, sirkuseläimistä ja syötävistä eläimistä kertovat jutut olivat omissa kasoissaan. Lisäksi tein omat kasat ravihevostutuille sekä kiikari- ja kuvakulma-osastolla julkaistuille jutuille. Näin tein siksi, että alkutarkasteluissani olin huomannut jokaisen kasan jutuissa omanlaisia piirteitä. Kun jaoin jutut kasoihin, varmistin, että jokaista piirrettä on aineistossa edustamassa ainakin yksi juttu. Kasoissa olevat jutut laitoin riviin ja valitsin niistä 1-2 suurta juttua jatkoon. Lopuista arvoin nopalla jatkoon niin monta juttua, että joka kasasta noin viidennes pääsi jatkoon.

Jos jutussa oli vain mainittu sana ”eläimet” esimerkiksi luettelossa enkä olisi saanut siitä diskurssianalyysissä mitään irti, en hyväksynyt juttua 50 jutun aineistooni vaan tein uuden arvannon. Kvantitatiiviseen tutkimukseen nämäkin jutut tietysti hyväksyin.

Liite 2: Aineistona olleet lehtijutut

	otsikko	päivä- määrä	genre	vinkki	mainitut eläinlajit	eläin- ryhmä	diskurssi	koti- maa	oliko kvalita- tiivisessa
1	Viinaan meneviä kalamiehiä	7.7.2003	4	1	mato, kala	8	2	2	2
2	Pelimannit kohtasivat Kiikoisten Purpureilla	7.7.2003	12	2	pukinsarvi	3	2	1	2
3	Ruokosirkkalinnusta uusi laji Pirkanmaalle	7.7.2003	1	2	harvinaisia lintuja	7	4	1	2
4	Eläinaktivistit eivät sentään juosseet alasti Pamplonassa	7.7.2003	1	2	härkä	1	3	2	2
5	USA:n presidentit harvinaisia vieraita Afrikassa	7.7.2003	2	2	leijona, norsu, sarvikuono, vuohi	8	4	2	1
6	Elintarvikkeita?	7.7.2003	8	2	joutsen	6	2	2	1
7	Liito-oravat ja yleinen etu	7.7.2003	9	2	liito-orava	9	1	1	1
8	Päivän sitaatti	7.7.2003	13	2	eläimet ja poro	7	4	1	2
9	Hevonen kaivinkoneella ylös ojasta Haapavedellä	8.7.2003	1	2	hevonen	10	3	1	2
10	Laulujoutsenpoikue uiskentelee ensi kertaa miesmuistiin Roineella	8.7.2003	1	1	laulujoutsen, pullasorsa, kyhmyjoutsen	9	4	1	1
11	Lapsen sukupuolen voi nyt valita ennen hedelmöitystä	8.7.2003	1	2	eläin	4	2	2	2
12	Teivon vihjeet	8.7.2003	15	2	hevonen	2	3	1	2
13	Viking Quizas vahvoilla Vermossa	8.7.2003	15	2	hevonen	2	3	1	2
14	Puhuva gorilla Koko vietti syntymäpäiviään	8.7.2003	1	2	gorilla	2	3	3	2
15	Kujanjuoksu	8.7.2003	8	2	härkä	10	1	2	2
16	Raha puhuu	8.7.2003	13	2	lehmä	3	2	1	2
17	Täytetty krokotiili säikäytteli roomalaisia	8.7.2003	1	2	krokotiili	7	1+5	2	1
18	Koirat häiritsevät rannoilla	8.7.2003	7	0	koira	1	1	1	2
19	Lapsiltakin karvat pois, en halua apinajälkeläisiä	8.7.2003	4	2	apina	7	4	2	2
20	Suomen maaseudulle tarvitaan tuhansia pysyviä ulkomaisia työntekijöitä	8.7.2003	1	2	kotieläin	3	2	1	2
21	Koloradonkuoriaisten tehotarkastukset alkavat	8.7.2003	1	2	koloradonkuoriainen	7	1	1	2
22	Ammuttujen leijonien jälkeen vedenpaisumus	8.7.2003	4	2	sirkuseläin, norsu	2	2	2	1
23	Asukkaat ihmettelevät, miksi tehdas saa jatkaa Hämeenkyrön Pappilanjoen saastuttamista	8.7.2003	2	2	kaloja	8	2	1	2
24	Akvaariot vaativat	9.7.2003	2	2	kaloja	5	2	3	2

	tutkimusta ja tekniikkaa								
25	Välimeren syvyyksiin kuivin jaloin	9.7.2003	13	1	merieläimiä	5	4	2	1
26	Kovakuoriainen käyttää kuuta kompassina	9.7.2003	14	2	lintu, kova- kuoriainen	7	4	2	2
27	Köyhimpien maiden ahdinko kasvoi kymmenessä vuodessa	9.7.2003	1	2	lehmä	10	3	3	2
28	Heinäsatto jää keskinkertaiseksi	9.7.2003	1	2	hevonen	2	2	1	2
29	EU ei aio viedä kyljystä grillistä	9.7.2003	1	2	sika, lehmä	3	2	3	2
30	EU aikoo kieltää torjunta- aineita	9.7.2003	1	2	tuholaiseläin	6	1	3	2
31	Miten leikkeleessä voi olla lihaa yli 100 prosenttia?	9.7.2003	13	2	liha	3	2	3	2
32	Perhokalastajat kisaavat Parkanossa ja Karvialla	9.7.2003	1	2	kaloja	8	2	1	2
33	Ilmaston lämpeneminen vauhdittaa eläinten maahanmuuttoa	9.7.2003	14	1	perhosia, herhiläinen	9	4	1	2
34	Pakkanen pelasti perhoset	9.7.2003	2	2	perhonen	7	4	1	2
35	Aids-elefantilta unohtui kondomi	9.7.2003	14	2	elefantti	10	3	2	2
36	Apina sai porttikiellon saksalaiseen pizzeriaan	9.7.2003	14	2	apina	2	3+5	2	2
37	Tesla niukasti Erilo- juoksun voittoon	9.7.2003	6	2	hevonen	2	3	1	1
38	Veganismi on eettistä	9.7.2003	11	2	kana, lehmä, eläimet	10	4	3	2
39	lidesjärvellä asuvat joutuvat kestäämään kirkuvia naapureita	9.7.2003	14	1	lokki, ruoko- kerttunen, minkki, supi	6	1	1	1
40	Kopsuttelijat kohtasivat	9.7.2003	12	1	hevonen	2	2	1	1
41	Koirat ja kollit eivät sovi kerrostaloon	10.7.2003	11	2	koira, kissa	1	1	1	2
42	Niitto, raivaus ja lampaat palauttavat pusikon kedoksi	10.7.2003	12	2	muurahaiset, lampaat	7	4	1	2
43	Tarastenjärvelle uusi kompostointilaitos	10.7.2003	1	2	linnut, eläimet	6	4	1	2
44	Nokianvirrasta saattaa tulla merkittävä ravustuspaikka	10.7.2003	1	2	täplärapu	8	2	1	2
45	Geenejä ja kokemusta ei voi erottaa	10.7.2003	4	2	hiiri, kärpänen, eläin, apina, simpanssi	10	4	3	1
46	Kieli kukkii Tarun suussa	10.7.2003	5	2	anakonda, kala, kääpiösiili	1	3	1	2
47	Self Timer spurttaa voittoon Vaasassa	11.7.2003	15	2	hevonen	2	3	1	2
48	Suomalaisten ravurit kahmivat voittoja Solvallassa	11.7.2003	1	2	hevonen	2	3	1	2
49	Mustan lesken myrkky voi antaa potkua seksielämään	11.7.2003	1	2	mustaleski	7	6	2	2

50	Bush lupasi Botswanaalle tukea aidsia vastaan	11.7.20031	2	elefantti	7	3+1	2	2
51	Kaurissaalis	11.7.20031	2	kauris	8	2	1	2
52	kaksinkertaistui viime vuoteen verrattuna jälleen	11.7.20031	2	gm-eläin	3	2	2	1
53	EU ei löytänyt perusteita geenimuuntelun kieltoon	11.7.200313	2	hyttynen	7	1	1	2
54	Miksi Pöyhövaaran suolla ei ole hyttysiä?	11.7.20034	2	valas	7	4	2	2
55	Valas onkin älykkö	12.7.20034	2	eläimet, kala, merimetso	7	4	1	1
56	Kätevä opas Itämeren rannalle	12.7.20034	2	Tuulihaukka löytää myös näkymättömät myyrät	7	4	1	2
57	hyönteiset, linnut, nisäkkäät	12.7.20034	2	ötökät	7	4	1	1
58	Käärmeensylkeä ja konnanräkää	12.7.20031	2	koira	1	1	1	2
59	Penikkautiepäily osoittautui vääräksi	12.7.200311	2	porokoira	1	1	1	2
60	Naapurisopu kovilla	12.7.200311	2	Kalaretki Kaukajärvelle	8	2	1	2
61	lemmikinkin hipiä voi olla auringolle herkkä	12.7.20031	2	mato, kala, kissa	1	4	1	2
62	Satulintu lentää voikukka-aurinkoon	12.7.20034	2	lemmikit, kissa, koira, punkit	10	6	3	2
63	Satulintu, eläimet	13.7.200314	2	käärme	1	5+3	2	1
64	Käärmekarkulainen tuli vihdoinkin esiin	13.7.20031	2	hevonen	2	3	1	2
65	Self Timer kruunasi Kontion päivän	13.7.20031	2	hevonen	2	2	1	2
66	Peik Andersin nopein Oulun Äimänraution radalla	13.7.20036	2	hevonen	2	2+3	2	1
67	Jimmy Takterin Kadabra ravasi 4-vuotiaiden ME-tuloksen	13.7.200311	2	lintu, koira, siili, kärppä, fasaani, rusakko	6	5	1	2
68	Talitiainen ja munat auton kyydissä	13.7.200314	1	Kiiltomadot tuikkivat runsaina pusikoitumisesta huolimatta	7	4	1	1
69	Viitasaareltä löytyi elävä koiranpentu roskista	24.3.20031	2	koira	1	4	1	2
70	Bagdadilainen Nabonin perhe ei usko amerikkalaisten lähestyvän	24.3.20032	2	koira	1	4	2	2
71	Kyra Kyrklund ratsasti toiseksi Hollannin maailmancupissa	24.3.20036	2	hevonen	2	2	1	1
72	Roskiksesta löytyneellä pennulla surullinen kohtalo	24.3.200313	2	koira	1	4	1	2
73	Ilves jäi auton alle Valkeakoskella	24.3.20031	2	ilves	9	4	1	2
74	Hirmulentäjä Harri on hengissä mutta vielä	25.3.20031	2	sääksi	7	3	1	2

	paikoillaan							
75	Nose Out Kemp täydentää hattutempunsa	25.3.200315	2	hevonen	2	3	1	2
76	Leonfinn ja Magic Jim erottuvat kupongilta	25.3.200315	2	hevonen	2	3	1	2
77	Vesi kielellä maailmalla	25.3.20034	2	lammas, kala	3+8	2	2	2
78	Milla Mermaid ennätyskunnossa	26.3.200312	2	hevonen	2	3	1	2
79	Vaikeinta on keksiä hyvä aihe	26.3.200312	2	koppelo	7	6	1	2
80	Sinivalkoista pääomaa oli 1800-luvun lopulla	26.3.20035	2	kala	8	2	1	2
81	Amerikkalaiskoirankin kieli alkaa kääntyä syksystä alkaen	26.3.200314	2	koira, orava	1	6	3	2
82	Miksi naakkaparvi kuoli ratapihalla?	26.3.200313	2	naakka, tilhi	6	4	1	2
83	Kettutarhan varastohalli paloi Kiiikalassa	27.3.20031	2	kettu, riista	3	2	1	2
84	Ympäristö on Suomessa entistä puhtaampi ja terveellisempi	27.3.20031	2	suomen villieläimet	9	2	1	2
85	Oman elämänsä gorilla	27.3.20034	2	gorilla	7	1	2	1
86	Norjalaismiehen verkossa oli melkein tonnin painoinen valas	27.3.200314	2	valas	8	2+5	2	1
87	Delfiinit mukana miinanraivauksessa	27.3.20031	2	delfiini, koira	2	2	2	1
88	Hervanta- ja Suolijärven linnut saivat pesimärauhan	27.3.20031	2	linnut	7	4	1	2
89	Kassikalojen joukkopako uhkaa Tenon lohta	27.3.20031	2	luonnon ja kasvatettu lohi	7+8	1+3	2	1
90	Kiuru, työttöhyökkö ja naurulokki toivat kevään Pirkanmaalle	27.3.20031	1	kiuru, työttöhyökkö, naurulokki	7	3	1	1
91	Kyttälä on Napparien koti	27.3.200314	1	rotta, hevonen	6	3	1	2
92	Maisemat virkistävät kipeät kintut	28.3.200310	2	käärmeet, perhonen, käki, lisko, taimen, villisika	7	6	2	2
93	Forssassa hankala v75-kierros	28.3.200315	2	hevonen	2	3	1	2
94	Ace Venturan lepakkokeikka	28.3.20034	2	lepakko, kotkanpoika	9	6	3	2
95	Pappakin vaihdettiin autokaupassa	28.3.200311	2	kala, koira	8	2	1	2
96	Jäähyväiset happikadolle	28.3.20035	2	kala	7	4	1	1
97	Kevät herättää tarkkailijat	29.3.20034	2	hauki, ahven, käärme, hämähäkki, linnusto	7	4	1	2
98	Arktisten vesien maidonvalkea neito	29.3.20034	1	maitovalas	7	4	3	2
99	Viikon luontoääni toi kevään tullessaan	29.3.20034	2	linnunääni	7	2	1	2
100	Kala palkittiin	29.3.20034	2	(kulta)kala	1	4	1	2

Tampereella								
101	Valaankielen aakkosia	29.3.20034	2	valas	7	4	2	2
102	Uma Aaltonen Hautalan tilalle parlamenttiin	29.3.20031	1	eläin	10	4	3	2
103	Randi ja Tavis nyt myös postikorttien koristeena	30.3.200313	2	kissa ja koira, kala	10	3	1	2
104	Tiikeri ja lohikäärme	30.3.20033	2	kissa, käärme	3	3	2	2
105	Viacom ylivoimainen suurkilpailussa	30.3.20036	2	hevonen	2	3	1	2
106	Perfect Sund ravasi kakkoseksi Ranskassa	30.3.20036	2	hevonen	2	3	1	2
107	Isojen poikien kirpputorilla käy kaupaksi ruosteinen rauta	30.3.200312	2	hevonen, lehmä	2	6	1	2
108	Utopia Helsingin kainalossa	30.3.20035	2	kani, lintuja, oravia, supikoira	6	3	1	1
109	Tom Hanks autiolla saarella	24.11.200 ₄ 3	2	kala	8	2	2	2
110	Lintujen kiikarointi ei ole sidottu aikaan ja paikkaan	24.11.200 ₅ 3	1	lintu	7	6	1	2
111	Karjalaiskylien kissoja, mummoja ja valoa	24.11.200 ₄ 3	2	kissa	1	2	2	2
112	Puna nousi tuhansille poskille	24.11.200 ₇ 3	0	poro	2	3	1	1
113	Tontut toivat paraatissa joulun Tampereelle	24.11.200 ₁₀ 3	1	poro	2	4	1	1
114	Lumivalkoiset	24.11.200 ₈ 3	2	maitovalas, vangittu	2	3	2	2
115	Munan leimasta selvisi farmarin nimi ja hänen kanojensa rotu	24.11.200 ₂ 3	2	kana	3	4	1	2
116	Sosiaalisuus tekee hyvän äidin	25.11.200 ₁ 3	2	paviaani	7	4	2	2
117	Uusi valaslaji löytyi Japanista	25.11.200 ₁ 3	2	valas	9	4	2	2
118	Savon kiertävä sorkkapedikyristi	25.11.200 ₄ 3	1	lehmä	3	4	1	1
119	Viking New Way paras varmaehdokas	25.11.200 ₁₅ 3	2	hevonen	2	3	1	2
120	Raviurheilu	25.11.200 ₁₅ 3	2	hevonen	2	2	1	2
121	Algeriassa tarjottiin aasinlihaa ramadanin aikaan	25.11.200 ₁ 3	2	aasi	3	2	2	2
122	Riitta rakensi lipeäkalasta ystävägaalan	25.11.200 ₁₃ 3	2	kala	8	2	3	2
123	Joulukala kääntyy myös moderniin muotoon	25.11.200 ₁₃ 3	2	kala	8	2	3	2
124	Suuri valkoinen valtias	25.11.200 ₈ 3	2	albiinogorilla	5	4	2	2
125	Autoon törmännyt ilves suuttui ja sähisi kuskille	25.11.200 ₁ 3	1	ilves	7	1	1	2
126	Isot pääsee minne vaan	26.11.200 ₈ 3	2	sarvikuono, norsu	8	4	2	2
127	Tromssan kalat lääketokkurassa	26.11.200 ₁₄ 3	2	kala	7	6	2	2

128	Gregoriaaninen kirkkolaulu lihottaa kalkkunat joulukuntoon	26.11.200 ₃ ¹⁴	2	kalkkuna	3	3	2	2
129	Etelä-Pirkanmaan teillä on nyt suuri valkohäntäpeuran vaara	26.11.200 ₃ ¹	1	peura, hirvi	8	1	1	1
130	Ari Moilanen kahmi kolme v4-voittoa	27.11.200 ₃ ¹	2	hevonen	2	3	1	2
131	Yhdysvalloissa suuri ikäluokka työllistyy huonosti	27.11.200 ₃ ¹	2	koira	1	3	2	2
132	Säilyvyysmerkinnöistä vihdoin sopuun	27.11.200 ₃ ¹	2	kala	3+8	2	3	2
133	Miehet mustissa luontoretellä	27.11.200 ₃ ⁴	2	saukko, rapu	7	4	3	2
134	Hongkong pyytää Kiinaa krokotiilin metsästykseen	28.11.200 ₃ ¹⁴	2	krokotiili	10	1	2	2
135	Oletteko nähneet pientä klovnikalaa?	28.11.200 ₃ ⁴	2	kala	7	4+3	3	2
136	Hevonen toimii aina hevosen lailla	28.11.200 ₃ ⁴	2	ratsu	2	4	3	1
137	Pispalan pojat päästivät kissan karkuun	28.11.200 ₃ ¹¹	2	kissa, dinosaurius	1	3	1	2
138	Cameronilla mahdollisuus revanssiin	28.11.200 ₃ ¹⁵	2	hevonen	2	3	1	2
139	Heinolan lintutarhalle WWF:n palkinto	28.11.200 ₃ ¹	2	lintu	5	2	1	2
140	Lemmikkieläimille tulee kesällä oma EU-passi	28.11.200 ₃ ¹	2	lemmikki	1	3	3	2
141	Lampaitten raatelu Asikkalassa johti syytteisiin	28.11.200 ₃ ¹	2	lammas, sekarotuiset koirat	3	2	1	2
142	Muurahaiskeon Woody Allen	29.11.200 ₃ ⁴	2	piirros- muurahainen	7	3+5	3	1
143	Gorillan emäntä	29.11.200 ₃ ⁴	2	gorilla	1	3	3	1
144	Ei vain lihapullian ja nauravia nakkeja	29.11.200 ₃ ¹³	2	kala, possu, kana, katkarapu, kenguru	3+8	2	3	1
145	Uljas ja surullinen tarina norsuista	29.11.200 ₃ ⁴	2	norsu, karhu, liito-orava	9	4	2	2
146	Juhani Syrjä ei halua olla vuoden valopilkku	29.11.200 ₃ ⁴	2	ahven, hirvi	8	2	1	2
147	Eläinaktivistit iskivät silmiänsä kanaloihin	29.11.200 ₃ ⁷	0	siipikarjayksikkö	3	2	1	1
148	Aktivistien sähköposteissa satojen kanaloiden tiedot	29.11.200 ₃ ¹	1	kana	3	2	3	2
149	Sahalahtelaistuottaja uskoo kanojen voivan suurhallissa hyvin	29.11.200 ₃ ²	1	kana	3	4	1	1
150	Liito-oravan suojele hyödyllistä	30.11.200 ₃ ¹¹	2	liito-orava	9	4	1	2
151	Turkis on turhaa	30.11.200 ₃ ¹¹	2	kettu, minkki, supikoira, naali	3	4	1	2
152	Yrittäjien tehtävä ei ole hankkia turvalaitteita	30.11.200 ₃ ¹	1	kana	3	2	1	2
153	Maatilat turvautuvat ulkomaalaisiin lomittajiin	30.11.200 ₃ ¹	2	eläimet, tehotuotanto	3	2	1	2

154	Kaur ja Pern hoitavat 450 emakkoa Honkajoella	30.11.200 ₃ ₂	2	emakko	3	3	1	1
155	Liikakilot vaivaavat jo lemmikkejäkin	30.11.200 ₃ ₁	2	lemmikki	1	4	2	2
156	Luontomatka vie kotimaahan	30.11.200 ₃ ₄	2	kaikki eläimet, hyönteiset, linnut, hevosvaellus	7	4	3	2
157	Grönlannin ylittäjät suuntaavat seuraavaksi jääkarhujen sekaan Huippuvuorille	30.11.200 ₃ ₅	2	jääkarhu	7	1	2	2
158	Hiljainen katastrofi	30.11.200 ₃ ₁	1	uhanalaiset	9	4	3	1
159	Sarvikuonot palaavat varoen kotiin	30.11.200 ₃ ₁₀	1	esim. hyeena, sarvikuono, lehmä-antilooppi.	9	4	2	1
160	v75-rivin arvoksi tuli yli 320 000 euroa	30.11.200 ₃ ₆	2	hevonen	2	3	1	2
161	Rouva, joka keräsi apinoita	30.11.200 ₃ ₄	2	gorilla, simpanssi	1	2+3	2	1
162	Kari Lähdekorven ravureille kaksi v75-voittoa Ruotsissa	30.11.200 ₃ ₆	2	hevonen	2	3	2	2
163	Raha puhuu	27.1.2003 ₁₃	2	lepakko	9	1	3	2
164	Esi-isät puhuvat	27.1.2003 ₁₀	1	saaliseläimet, peura, hirvi, lintu, käärme, härkä hevonen	8	2	3	2
165	Harlinin viileät vesipedot	27.1.2003 ₄	2	hai, hauki	4	1	2	2
166	Abano As yllätti ennakkosuosikit	27.1.2003 ₆	2	hevonen	2	3	2	1
167	Terälahden koulun seinään nokkia, kuonoja ja turpia	27.1.2003 ₁	2	taide eläinten osista	10	6	3	2
168	Politiikan suurriista puuttuu internetin vaalikoneesta	27.1.2003 ₁	2	kissa	1	3	1	2
169	Kaatuneen meijerin muisto elää edelleen Mouhijärvellä	27.1.2003 ₁₃	1	lehmä	3	2	1	2
170	Vihainen piisami pelotteli uimareita	28.1.2003 ₁	2	piisami	7	1	1	1
171	Elintarvikeväri voi heikentää näkökykyä	28.1.2003 ₁	2	lohi, kana, äyriäinen	3+10	1	3	2
172	Neljä hirvikolaria 13 minuutin aikana Torniolaaksossa	28.1.2003 ₁	2	hirvi	7	6	1	2
173	Salakaatojutun vangitut vapautettiin lisalmessa	28.1.2003 ₁	2	karhu	7	6	1	2
174	Tulvien jälkeen Elinaa uhkaavat taudit	28.1.2003 ₇	0	malaria-sääski, kotieläin, kärpänen	7	1	2	2
175	Päivän sitaatti	28.1.2003 ₁₃	2	kissa	1	4	1	2
176	Verisiä tarinoita	28.1.2003 ₄	2	lehmä	10	2	3	2
177	Raviurheilua	28.1.2003 ₁₅	2	hevonen	2	3	1	2
178	Hornet Arsenal pärjää	28.1.2003 ₆	2	hevonen	2	6	1	2

	laukatta							
179	Laulu kantaa vaikka kaikesta ei voi puhua	28.1.20034	2	hirvi	7	6	1	2
180	Mona tarjoaa vierailleen helppoja ja maistuvia tapasherkkuja	28.1.200313	2	kinkku, koira	3	2	3	2
181	Suomalaisten parhaat puolukkaherkut valittiin	28.1.200313	2	riista, liha	3+8	2	3	2
182	Oli pakko	28.1.20038	2	lehmä	2	4	2	1
183	Venäjä pistämässä lihalle tuontikiintiöt	28.1.20031	2	nauta, sika siipikarjan	3	2	3	2
184	Hevoskuljetusauton kuljettaja loukkaantui peräänajossa	28.1.20031	2	hevonen	10	3	1	2
185	Tulvavedet huuhtoivat Malawilaisen Mnjuzin kylästä ruuan ja asunnot	28.1.20031	1	malaria-sääski, koti-eläin, kärpänen	7	1	2	2
186	Jättiläispanda taas kosiomatkalla	28.1.20031	2	jättipanda	5	4	2	2
187	Kiinalaiset kiirehtivät synnytystä ennen epäonnen vuotta	28.1.20031	2	vuohi	10	4	2	2
188	Tampereen pikaraitiotie saattaisi saada valtion rahaa	29.1.20031	2	liito-orava	9	1	1	2
189	Koirien suosio kasvussa Suomessa	29.1.20031	2	koira	1	2	1	1
190	Koiranpentu menehtyi kun lääkäriä ei löytynyt	29.1.20031	2	koira	1	4	1	2
191	Lepakko ei heiluttele kaavaa kuten liito-orava	29.1.20031	1	lepakko, liito-orava	9	4	1	2
192	Kaksio tupaten täynnä elämää	29.1.20035	2	kala, kenguru, varis	8	2	3	2
193	Voiko kissan jättää yksin kotiin?	29.1.20031	2	kissa	1	6	1	2
194	Akryyliamidi ei lisää ihmisen syöpäriskiä	29.1.20031	2	koe-eläin	4	2	2	1
195	Reteo avasi vuoden voittosarakkeensa	29.1.200312	2	hevonen	2	6	1	2
196	Pilkkijät pitääkää hajurako	30.1.200311	2	kala	8	2	1	2
197	Eduskunta sopi kalastusoikeuden rajoituksista	30.1.20031	2	kala	8	2	1	1
198	Jalkapallosikailija sai roimat sakot	30.1.200314	2	"sika"	2	5	2	2
199	Aalfred-ankeriasta uhkaa häätö kylpyammeesta	30.1.200314	2	ankerias	1	5	2	2
200	Kalakuolemat uhkana myös Pohjois-Pohjanmaalla	30.1.20031	2	kala	7	6	1	2
201	Vältä riskejä, käy kasviksilla	30.1.200313	1	liha, kana, kala	3	1	3	2
202	Eettinen, ekologinen ja uskonnollinen ateria	30.1.20032	2	liha, eläin	3	6	3	2
203	Kalansyöjä karttaa aivohalvausriskiä	30.1.20031	2	kala	8	2	3	2
204	Lihansyönti ja rintasyöpä	30.1.20031	2	liha	3	2	3	2

	eivät kulje samaa polkua								
205	Aeroflot risteytti uuden räjähdekoiran	31.1.20031	2	koira, husky, sakaali	2	2	2	1	
206	Sioille vaaditaan leluja sakon uhalla Britanniassa	31.1.200314	2	sika	3	5+2	2	1	
207	Siipikarjatilat hakevat uutta kehitystä	31.1.20031	2	siipikarja	3	2	1	1	
208	Pakkaset uhkaavat Kaustisten v75:tä	31.1.200315	2	hevonen	2	3	1	2	
209	Valon ja värin Barcelona	31.1.200313	2	papukaija, pikkujyrsijä	1	2	2	2	
210	Circo Massimo on sirkuksen ilotulitus	31.1.200312	2	eläimiä	2	6	2	2	
211	Parken Zoon blonditiikereiden kavereiksi mara ja silkkiapina	31.1.200314	2	tiikeri, puuma, varaani, silkkiapina, tapiiri, mara, tamariini	5	3+2	2	1	
212	Kolmårdenin eläimet saavat etsiskellä piiloteltuja aterioita	31.1.200313	2	tiikeri, gorilla, simpanssi, leijona, strutsi, karhu, pyöriäinen, delfiini, susi, eläimet	5	3	2	2	
213	Älgens Husin kuninkaalliset rakastavat banaaneja	31.1.200313	2	hirvi	5	4	2	2	
214	Hirvijahti sai mallin matematiikalla	31.1.20035	2	kanalintu, hirvi, turkiseläimet	8	2	1	1	
215	Vuosi vaihtuu	31.1.20038	2	lammas, vuohi	4	3	2	2	
216	Pirkanmaan järvien kalakuolemat lisääntyvät	1.2.2003	1	2	kala	7	6	1	2
217	Venäjä keskeyttää lihantuonnin kahdeksi kuukaudeksi	1.2.2003	1	2	porsas, nauta, kana	3	2	3	2
218	Kaupparyhvät painavat oman tuotemerkkinsä makkaraan, mehuihin ja pesuaineisiin	1.2.2003	1	1	tonnikala	8	2	3	2
219	Itsenäinen ajattelija keossa	1.2.2003	4	2	piirretty muurahainen	7	5+3	3	2
220	Uusivuosi kiristää kiinalaisten hermoja	1.2.2003	10	2	lammas, vuohi	3	2	2	2
221	Öljyiset linnut kauhistuttavat minua	1.2.2003	11	2	lintu	7	4	3	2
222	2000 halusi treffeille	1.2.2003	4	2	hevonen	2	2	1	2
223	Konnasta kaveri jopa 100 vuodeksi	1.2.2003	13	2	kilpikonna	1	3+4	1	1
224	Tallinnalaiset Lumi ja Annu löysivät kodin Tampereelta	1.2.2003	10	1	koira	1	4	1	1
225	Löytökoiria Virosta Suomeen	1.2.2003	2	2	koira	1	4	2	2
226	Talvilinnut esittäytyvät	2.2.2003	1	2	talvilinnut	7	3	1	2
227	Kirjolohi pysyy	2.2.2003	1	2	kirjolohi, kuha,	8	2	3	2

	suomalaisten suosikkikalana Romahduksen syy				siika, muikku, ahven				
228	luultavasti katon puuristikon pettäminen	2.2.2003	1	2	koirat	2	3	1	2
229	Myyttiset taruolennot katalogiin mars, mars!	2.2.2003	4	2	yksisarvinen, vuohi, leijona, vuohi, käärme, sammakko...	10	6	3	2
230	Mutta kuka varasti kanat?	2.2.2003	3	2	kana, varis	3	2	2	2
231	Farmer Boyn voitto v75-pelaajille liikaa	2.2.2003	12	2	hevonen	2	3	1	2

Numeroiden selitykset:

Genre: 1= uutinen 2= tausta / kainalo 3= kolumni 4= arvostelu / esittely 5= henkilöhaastattelu 6= urheilu-uutinen 7= vinkki 8= kuvakulma 9= pääkirjoitus 10=reportaasi 11= yleisöltä 12= tapahtumaseloste 13= muu 14= kepeä uutinen 15= ravipuffi	Eläinryhmä: 1= lemmikki 2= työskentelevä eläin 3= tuotantoeläin 4= laboratorioeläin 5= vangittu 6= puhdistaja 7= villieläin 8= riistaeläin 9= harvinainen 10= yleisesti tai monia	Diskurssi: 1= eläin uhkana 2= esineellistäminen 3= inhimillistäminen 4= eläimellistäminen 5= huumori 6= joku muu	Kotimaa: 1= suomalainen 2= ulkomainen 3= ei mainittu tai kumpiakkin	Muut: 1=kyllä 2= ei
---	--	---	---	----------------------------------